

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

PROGRAM VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PRO ZÁJMOVÝ KROUŽEK SE ZAMĚŘENÍM NA DOPRAVNÍ VÝCHOVU

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Bc. Iveta Velechovská**
Vedoucí práce: PhDr. Milan Hrdina

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Iveta Velechovská**
Osobní číslo: **P11000394**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Program volnočasových aktivit pro zájmový kroužek se zaměřením na dopravní výchovu**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Analyzovat nabídku programů zaměřených na dopravní výchovu v Libereckém kraji.
Vytvořit, realizovat a vyhodnotit program dopravní výchovy určený pro skupinu dětí mladšího školního věku.

Požadavky:

Návrh bude obsahovat program volnočasových aktivit zájmového kroužku pro činnost během školního roku. Předpokládám 15 schůzek s frekvencí jedenkrát za 14 dní, časové trvání schůzky 2 hodiny, počet účastníků do 25.

Metody:

Pozorování, vědomostní testy, autorský dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ČINČERA, J., 2007. Práce s hrou Pro profesionály. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1974-0.

HAVLÍK, K., 2005. Psychologie pro řidiče. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-542-3.

HEINRICHOVÁ, J., 2006. Bezpečná cesta do školy: projekt pro dopravní výchovu dětí. 1.vyd. Brno: Centrum dopravního výzkumu. ISBN 80-86502-32-5.

STOJAN, M. a kol., 2006. Implementace dopravní výchovy do školních vzdělávacích programů. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-900915-4-7.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Milan Hrdina

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **7. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 29.4.2015

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Ing. Milanovi Hrdinovi za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vedení bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat zástupcům Základní školy Barvířská Liberec, kteří mi umožnili realizovat navržený program.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dopravní výchovou a možnostmi jejího promítnutí do zájmových činností. Jejím cílem je analyzovat nabídku programů zaměřených na dopravní výchovu v Libereckém kraji a navrhnout, zrealizovat a vyhodnotit program volnočasových aktivit pro zájmový kroužek zaměřený na dopravní výchovu.

Dělí se na dva základní celky. Teoretická část popisuje východiska pro zájmovou činnost, seznamuje se specifiky dopravní výchovy a informuje o institucích nabízejících různé formy trávení volného času. Praktická část analyzuje nabídku institucí Libereckého kraje s programy dopravně bezpečnostní prevence. Dále prezentuje program pro děti mladšího školního věku, vytvořený v souladu s Národní strategií Bezpečnosti silničního provozu a Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy a doplněný o aktivity prohlubující zájem o dopravu. Naplnění cílů programu je hodnoceno vědomostními testy, rozhovory s dětmi, pozorováním a evaluačním dotazníkem.

Klíčová slova: bezpečnost, doprava, dopravní výchova, zájmová činnost.

Annotation

Bachelor thesis deals with traffic education and possibilities for its projection into extracurricular activities. Its goal is to analyse the range of programmes focused on the traffic education in Liberec and to propose, implement and evaluate a program of recreational activities for extracurricular group focused on traffic education.

It is divided into two basic units. The theoretical part describes the basis for the activity of interest, introduces features of transport education and informs about the institutions offering various forms of leisure time activities. The practical part analyzes the range of institutions of the Liberec region with traffic safety prevention programs. Also presents the program for younger school-age children, created in accordance with the National road safety strategies and Framework educational programme for primary schools, and accompanied by activities expanding interest in traffic education. The fulfillment of the objectives of the program is rated by knowledge tests, interviews with children and by observation and evaluation questionnaire.

Keywords: safety, traffic, traffic education, extracurricular activity.

Obsah

Teoretická část.....	11
Úvod	11
Teoretická část.....	13
1 Výchova a vzdělávání.....	13
1.1 Cíle výchovy	14
1.2 Formy výchovy	17
1.2.1 Rodinná výchova.....	17
1.2.2 Školní výchova.....	17
1.2.3 Mimoškolní výchova.....	18
1.2.4 Sebevýchova	18
1.3 Výchovné styly	18
1.4 Vzdělávání	19
1.5 Děti v mladším školním věku	21
1.5.1 Vývojová charakteristika	23
2 Mimoškolní výchova	26
2.1 Volný čas.....	26
2.1.1 Formy trávení volného času	27
2.2 Obsah výchovy mimo vyučování.....	28
2.3 Zájmové činnosti.....	29
2.3.1 Organizace zájmové činnosti	31
3 Dopravní výchova	33
3.1 Doprava.....	33
3.2 Význam dopravní výchovy	33
3.3 Cíle dopravní výchovy	35
3.4 Obsah dopravní výchovy.....	36
3.5 Dopravní výchova z pohledu psychologie	37
3.6 Prostředky a metody.....	40
4 Instituce pro mimoškolní výchovu.....	41
4.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	41
4.1.1 Střediska volného času	41
4.1.2 Školní družiny	41
4.1.3 Školní kluby	41

4.2 Občanská sdružení	42
4.3 Instituce pro prevenci v oblasti dopravní výchovy	42
4.3.1 Policie.....	42
4.3.2 Městská policie.....	43
4.3.3 BESIP	43
Praktická část	45
5 Analýza nabídky programů	45
5.1 Problém, otázky a cíl průzkumu.....	45
5.2 Dotazníkové šetření.....	46
5.2.1 Vytvoření databáze institucí.....	46
5.2.2 Příprava, tvorba dotazníků a sběr dat	47
5.3 Analýza získaných informací.....	48
5.3.1 Vyhodnocení dotazníku pro organizace	48
5.3.2 Prezentace výsledků	49
5.3.3 Vyhodnocení dotazníků pro pedagogy.....	51
5.3.4 Prezentace výsledků	53
5.3.5 Analýza dokumentů	54
5.3.6 Programy některých krajských organizací	57
5.3.7 Prezentace výsledků	63
5.4 Odpovědi na otázky	66
5.5 Souhrn	68
6 Program „Za dopravou kolem světa“ – vlastní návrh a realizace.....	69
6.1 Příprava programu.....	69
6.1.1 Vymezení cílů	69
6.1.2 Metody práce.....	70
6.1.3 Metody vyhodnocování.....	71
6.1.4 Popis prostředí.....	71
6.1.5 Cílová skupina.....	72
6.1.6 Tým	72
6.1.7 Zarámování programu	72
6.1.8 Program schůzek	73
6.2 Hodnocení programu.....	74
6.2.1 Prostředí	74
6.2.2 Skupina.....	74

6.2.3 Změny proti plánu	74
6.2.4 Hodnocení cílů	75
6.2.5 Prezentace výsledků	77
7 Diskuze	78
8 Závěr	81
Seznam použitých zdrojů	82
Přílohy	89

Seznam použitých zkratk a symbolů

Alarm	projekt dopravní výchovy dětí a mládeže jako prostředek snižování nehodovosti v provozu na pozemních komunikacích
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
BESIP	oddělení Ministerstva dopravy pro bezpečnost silničního provozu
BNS	Bezpečně na silnicích
č.	číslo
ČČK	Český červený kříž
ČR	Česká republika
DDH	Dětské dopravní hřiště
DV	dopravní výchova
HS	Horská služba
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	Integrovaný záchranný systém
LK	Liberecký kraj
LZS	Liberecká záchranná služba
MC	Mateřské centrum
MHD	Městská hromadná doprava
mj.	mimo jiné
MP	Městská policie
MŠ	mateřské školy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
OC	Obchodní centrum
OSN	Organizace spojených národů
p. o.	příspěvková organizace
p. n. l.	před naším letopočtem
pův.	původně
RVP	rámcový vzdělávací program
Sb.	Sbírka zákonů
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
tj.	to je
TSB	Tým silniční bezpečnosti
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvané
WHO	World health organization (Světová organizace zdraví)
ZŠ	základní škola
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

Teoretická část

Úvod

Přestože z každoroční analýzy dopravní nehodovosti vyplývá, že statistické hodnoty se průběžně zlepšují, i tak zůstávají údaje hrozivé. V letech 1992 až 1995 ročně zemřelo na českých silnicích přes 1500 osob. V roce 1994 to bylo dokonce 1637 osob. Od roku 2008 je tendence počtu usmrčených osob klesající. V roce 2014 zemřelo 629 osob. (viz příloha A) Jeden by řekl, příznivá čísla, ale v průměru je to každý den jeden člověk. Daleko závažnější jsou zprávy, kdy účast na dopravní nehodě mají děti; ať jsou těmi, kdo nedává pozor a stává se „viníkem“ nehody nebo těmi, kteří jsou v nesprávném čase na nesprávném místě. V loňském roce zemřelo na pozemních komunikacích při dopravních nehodách 14 dětí, 7 chodců a 7 přepravovaných osob. (viz příloha A) Co je možné udělat pro větší bezpečnost na pozemních komunikacích? Mnoho rodičů zastává názor, že mohou dětem zajistit bezpečí tím, že je vozidlem dopraví až do školy a zase je vyzvednou. Budou pak děti schopné samy zvládnout situace v silničním provozu, když je rodiče nebudou moci vyzvednout?¹

Umět bezpečně přejít vozovku je velmi důležité. Ale ve chvíli, kdy děti začnou jezdit na kole, kdy budou chtít získat řidičské oprávnění k řízení motocyklu, následně motorového vozidla, budou pro své bezpečí potřebovat další znalosti a dovednosti. Mnoha dopravním nehodám dokážeme zabránit pozorností a předvídáním vývoje dopravní situace. Umění předvídat a správně vyhodnocovat situace, které se odehrávají v silničním provozu, se nenaučíme během jednorázové bezpečnostní akce ani během měsíční výuky v autoškole, ale postupným získáváním zkušeností při účasti v provozu na pozemních komunikacích od dětství. Důkladnou a systematickou výchovou děti postupně získají návyky a postoje k bezpečnému a ohleduplnému chování v dopravním prostředí.

Cílem bakalářské práce je připravit program, který by rozšiřoval teoretické znalosti a praktické dovednosti získané při školní výuce, který by u dětí vzbudil zájem o dopravu jako takovou a zároveň ukázal, že dopravní výchova nemusí být jen nudnou aplikací v rámci výuky jiných předmětů, ale že se doprava může stát velmi zajímavým oborem nejen pro technicky zaměřené chlapce.

---

¹ Když moje dcera začala navštěvovat základní školu, slyšela jsem od jednoho staršího kolegy, že dětem můžeme zajistit bezpečí, pokud je naučíme dobře plavat a správně přecházet vozovku.

Teoretická část se zabývá východisky dopravní výchovy. Pojednává o výchově a vzdělávání jako nedílné součásti rozvoje osobnosti. Vysvětluje věkové zvláštnosti dětí mladšího školního věku z pohledu vývojové a dopravní psychologie. Vzhledem k tématu bakalářské práce se zaměřuje na zájmovou činnost a dopravní problematiku.

Praktická část se v souladu s cíli práce zabývá analýzou nabízených programů institucemi působícími v oblasti preventivně výchovné činnosti s tematikou dopravní výchovy a tvorbou programu, který byl navržen a realizován ve formě pravidelné zájmové činnosti.

Teoretická část

1 Výchova a vzdělávání

Vývoj člověka je předurčen vrozenými předpoklady a vlohami, v průběhu jeho života je ovlivňován ději, které probíhají v jeho prostředí. Dospělí jedinci se snaží usměrnit své potomky, aby byli schopni, v závislosti na stupni vývoje, zajistit si potřeby a zájmy a aby byli schopni se orientovat v dravém prostředí společnosti, ve které vyrůstají. To znamená, že na rozvoji osobnosti se podílí kromě vrozených předpokladů i výchova a prostředí, ve kterém se výchova odehrává. V podstatě se jedná o „*celoživotní proces*“ (Jůva 1999, s. 27), jehož cílem je všestranný rozvoj osobnosti v souladu s požadavky společnosti. „*Mezi výchovou a společností je vždy hluboká vazba: výchova odráží znaky své společnosti a současně připravuje jedince pro další rozvoj této společnosti*“ (Jůva 1999, s. 30) Vztah mezi výchovou a rozvojem společnosti je oboustranný. Výchova připravuje jedince pro aktivní život v určité společnosti a on, vlivem výchovy, následně rozvíjí hodnoty této společnosti.

„Záměrné a cílevědomé působení na člověka, nejčastěji na dítě, nazýváme výchovou.“ (Pávková 2002, s. 33)

„Výchova je cílevědomá a plánovitá příprava jedince pro život v rozvíjející se pluralitní demokratické společnosti“. (Jůva 1999, s. 30)

„Výchova je záměrné formování (rozvíjení) osobnosti (osobností, celých generací) s cílem dosáhnout (pozitivní, žádoucí) změny v jejich vnitřních podmínkách i ve vnějším chování a jednání, a to prostřednictvím procesu předávání (a přijímání) již vypracované lidské kultury (poznatky, dovednosti, hodnoty, normy, postoje, potřeby...).“ (Horák, Kolář 2004, s. 23)

„Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 345)

Různorodost vlivů, které působí při výchově (biologické a psychické podmínky, prostředí a samotné působení na vychovávaného jedince), naznačuje, že výchova je velmi složitý proces. Vzhledem k jeho mnohostrannosti je velmi obtížné vymezit základní pojmy a zákonitosti výchovy. Pojem výchova používáme v běžné komunikaci, ale každý jej můžeme chápat jinak. (Horák, Kolář 2004, s. 17) Autoři výše uvedených definic formulují výchovu odlišně, přesto se všichni shodují v tom, že pro výchovu je důležité stanovit si cíl, který určí cestu (formy, metody, prostředky) působení na

člověka. Můžeme tedy shrnout, že cílem výchovy je záměrné působení na člověka, usměrňování, rozvíjení vlastností a schopností osobnosti. Dále z definic vyplývá, že není možné taxativně stanovit, že se jedná o působení na dítě, neboť výchova probíhá po celý život.

Na základě definic bychom mohli vymezit znaky výchovy, které jsou ve shodě se znaky uvedenými v publikaci Horáka a Koláře. (2004, s. 19)

- cílevědomá – stanovení si cílů
- záměrná – úmyslná

„Za výchovu považujeme takové působení, které na člověka působí záměrně, tedy s určitou apriorní představou, k jakým změnám v psychice, postojích, chování a jednání člověka pod vlivem tohoto působení může dojít, nebo chceme, aby došlo. Výchovu tedy charakterizuje především její směřování k nějakému cíli.“ (Horák, Kolář 2004, s. 18) Když se narodí dítě, rodiče si přejí, aby bylo zdravé (fyzicky i psychicky) a šťastné a v tomto duchu o něj pečují. Když povyroste, přejí si, aby z jejich syna vyrostl dobrý fotbalista nebo hokejista a z dcery modelka, protože tato povolání jim zajistí prestiž a finance. K těmto představám směřují své působení, zapisují děti do zájmových kroužků, které by jim pomohly získat potřebné znalosti a dovednosti, přesvědčují je, že je to ten správný směr a cíl. Až čas a další okolnosti, které při výchově budou spolupůsobit na dítě, ukážou, zda představy rodičů byly reálné.

1.1 Cíle výchovy

Obecně bychom mohli cíl vymezit jako předem stanovený výsledek, jehož má být dosaženo, cíl výchovy pak jako představy o znalostech, dovednostech, chování, jednání, postojích a názorech, jichž má být u jednotlivců nebo skupiny výchovou dosaženo.

„Výchovný cíl je kategorie historická, mění se s epochou, státem, národem, filozofií i kulturou. Jiné jsou antické výchovné cíle, jiné středověké.“ (Jůva 1999, s. 4). Například cílem antické výchovy v Athénách bylo dosažení kalokagathie², ideálu krásy a dobra. Jan Amos Komenský vyzdvihuje cíle vzdělání, mravnost, zbožnost. Podle Všeobecné deklarace lidských práv má moderní výchova *„směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám“*. (Informační centrum OSN v Praze 2014, s. 5.) Cílem výchovy je všestranně orientovaná osobnost s odpovědností nejen ke společnosti, ve které žije, ale k celému světu i sobě sama.

---

²Kalós kai agathos – spojení krásného a dobrého (Odehnal 2002, s. 27)

Ve své teorii Horák s Kolářem (2004, s. 44) vymezili obecný cíl výchovy jako „základní představu o tom, jak by měl vypadat člověk vychovaný systémem výchovy dané společnosti“. Znamená to, že cílem výchovy je „harmonicky a mnohostranně rozvinutá osobnost, mravný člověk, člověk tělesně i duševně zdatný nebo člověk prakticky schopný i hluboce vzdělaný“, jak uvádí Horák s Kolářem tamtéž? Určitě ano, ale i takto konkrétněji popsané cíle jsou stále ještě velmi obecné. Jak ale charakterizovat člověka tělesně a duševně zdatného? Jaké výchovné prostředky bychom zvolili, abychom dosáhli tohoto cíle? Uvedené „cíle jsou společné veškeré výchově“ (Jůva 1999, s. 35), ale aby jich mohlo být dosaženo, musí být konkrétní, ideálně formulované v dílčích specifických cílech, tedy získání konkrétních vědomostí a dovedností, získání konkrétních návyků, postojů, potřeb a zájmů. Na základě nadefinovaných dílčích cílů volíme vhodné výchovné metody a prostředky, které nás zároveň limitují organizačně, personálně i materiálně, proto je nutné stanovit si cíle reálné.

Metody výchovy³

Volba metod závisí na stanovených cílech výchovného působení, na schopnostech vychovatelů, na materiálních možnostech organizace, která výchovné činnosti organizuje a na prostředí, ve kterém se aktivity odehrávají. Mezi základní metody můžeme zařadit:

- přesvědčování,
- pravidla, režim,
- příkazy, omezení,
- systém odměn a trestů,
- vzor, ideál,
- spolupráce,
- hraní rolí,
- dramatizace,
- inscenace.

Prostředky

- vyučování – základním prostředkem, výchovně vzdělávací činnost rozvíjející vědomosti, dovednosti a schopnosti

---

³ Záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 153)

- pedagogicky adaptované prostředí – materiální vybavení, sociální atmosféra, pracovní režim
- sdělovací prostředky – ovlivňují vědomosti a postoje
- práce – její význam roste s kvalitou výsledku
- hra – rozvíjí schopnosti, potřeby, zájmy, strategii a taktiku
- umění – rozvíjí tvořivost
- sport – tradiční prostředek, podporuje zdravý životní styl, rozvíjí tělesnou zdatnost
- kolektiv (Jůva 1999, s. 70-74)

Výchovný proces je ovlivněn nejen výchovnými metodami a prostředky, materiálním zabezpečením, osobností pedagoga a vychovávaného jedince, ale i pedagogickými principy, které by měly napomáhat k úspěšnému dosažení cílů. Stanovení principů je historickým procesem. S principem soustavnosti výchovné práce nebo přiměřenosti obsahu, forem a metod výchovného působení se setkáváme již u Platóna⁴ nebo Aristotela⁵.

Principy – zásady

- cílevědomost – stanovit cíle jasně, správně motivovat
- soustavnost – uspořádání výchovných podnětů do logických systémů, vzájemně na sebe navazujících
- aktivnost – zajistit aktivní účast vychovávaného
- názornost – zapojení smyslového vnímání
- uvědomělost – vyloučit memorování bez porozumění
- trvalost – opakování, procvičování
- přiměřenost – přizpůsobení věkové vyspělosti a dosavadní úrovni
- emocionálnost – kladný vztah mezi pedagogem a vychovávaným (Jůva 1999, s. 75-83)

Vychovatel by se měl zamýšlet nad využíváním všech zásad, neboť nestačí vytvořit si kladný vztah s vychovávaným. Nebude-li výchova také názorná, uvědomělá a soustavná, pak nedosáhneme stanoveného cíle. Naopak, sebelepší názorná výchova

---

⁴ Platón řecký filozof žijící v letech 427 až 347 př. n. l. Byl Sokratovým žákem. V Athénách založil vlastní filozofickou školu. (Sedláček 2009, s. 23)

⁵ Aristoteles řecký filozof žijící v letech 384 až 322 př. n. l. Vychovával syna makedonského krále Filipa. V Athénách založil vlastní filozofickou školu Lykeion. (Sedláček 2009, s. 27)

nepřinese výsledky, pokud nebude přiměřená a emocionální. Pouze provázáním všech zásad můžeme dosáhnout mety.

1.2 Formy výchovy

1.2.1 Rodinná výchova

Základní a prvotní formou je rodinná výchova. Rodina je, ve většině případů, prostředím, do kterého se dostáváme hned po narození a které nás začne ovlivňovat nejdříve. „*Rodina je místo, kde se jedinci dostává přirozenou formou četných podnětů a zkušeností, kde se na každém kroku učí přístupu ke skutečnosti a kde si osvojuje základy svého sociálního chování. V rodině se utvářejí jeho představy a pojmy světonázorové, politické a morální, pracovní i estetické, které se postupně přetavují v jeho názory a přesvědčení promítající se do jeho každodenního chování.*“ (Jůva 1999, s. 100) Význam rodinné výchovy spočívá také v tom, že během soužití jejích jednotlivých členů nedochází k výchově jen nově přichozícího malinkého člena, ale všech členů, protože všichni se přizpůsobují nově vzniklé situaci, která je obohatí o nové zkušenosti. Má vliv na jejich základní potřeby, chování, zájmy a postoje. Soužitím v rodině se rozvíjejí osobnosti všech jejích členů. (Jůva 1999, s. 100)

1.2.2 Školní výchova

Neméně významnou je další forma výchovy, a to výchova školní. Jedná se o základní výchovně vzdělávací instituci, která má za úkol předávat nové a rozšiřovat stávající poznatky žáků z různých oborů lidské společnosti, zlepšovat jejich dovednosti, ovlivňovat postoje a zájmy a tím přispívat k všestrannému rozvoji každé osobnosti. Formy školní výchovy jsou vyučování a výchova ve školním prostředí v době mimo vyučování. Při vyučování učitel prostřednictvím učiva předává žákům vědomosti a dovednosti s ohledem na jejich rozumovou a volní vyspělost, hodnotí jejich upevnění. Výchovu mimo vyučování zajišťuje škola sama nebo ve spolupráci s dalšími organizacemi v závislosti na materiálních a personálních možnostech. Jako zpestření a rozšíření standardního vyučovacího procesu se pořádají exkurze do různých organizací nebo návštěvy kulturních zařízení. Další formou výchovy mimo vyučování jsou zájmové kroužky. Jedná se o formu skupinovou, orientovanou na žáky se zájmem o stejné věci. Mezi individuální formy patří zejména podpora talentované mládeže při přípravě a účasti na různých soutěžích, olympiádách nebo přehlídkách. (Jůva 1999, s. 95)

1.2.3 Mimoškolní výchova

Na školní výchovu navazuje mimoškolní výchova. „*Zvláštnost této výchovy je právě v bohatství bezprostředních prožitků a zkušeností, které dává jedinci na jeho cestě za hlubším a mnohostrannějším vzděláním a výchovou.*“ (Jůva 1999, s. 96) Tato výchova nám umožňuje prohlubovat vědomosti a dovednosti získané během školní výchovy předmětu našeho zájmu. Uskutečňuje se v různých společenských organizacích nebo kulturních střediscích. Významným činitelem mimoškolní výchovy jsou média, která mají největší rozsah působnosti. Díky dostupnosti z nich může čerpat každý, kdo se chce zdokonalit v zájmové oblasti, kdo si chce utřídit dosažené informace, kdo chce nalézt řešení nějakého problému apod. (Jůva 1999, s. 96)

1.2.4 Sebevýchova

Mezi formy výchovy bychom neměli zapomenout zařadit také sebevýchovu. Díky předchozím formám výchovy získává jedinec mnoho všestranných podnětů pro rozvoj své osobnosti. Na základě těchto podnětů u něj vznikají potřeby zajištění určitého životního stylu, získání určitých vědomostí, dovedností a schopností případně překonání nějakých nedostatků. Každý jedinec si tento proces sám navrhuje, realizuje a na základě vyhodnocení přizpůsobuje stanoveným cílům. V plné míře je možné jej uskutečnit až v dospělosti, ale zahájit jej můžeme vhodnými prostředky již během školní docházky.

„*Účinná výchova by měla být vždy přípravou k úspěšné sebevýchově.*“ (Jůva 1999, s. 103) Účinná výchova by měla zohledňovat vlohy, schopnosti i přání dítěte. Dítě by mělo mít možnost seznámit se s bohatou nabídkou zájmových činností, a vybrat si oblast, ve které by našlo sebeuspokojení.⁶ Pokud tomu tak nebude, nepovede výchova k úspěšné sebevýchově, ba naopak, dítě nebude mít zájem sledovat sport ani v televizi. (Jůva 1999, s. 103)

1.3 Výchovné styly

Výchovný styl je podle pedagogického slovníku „*souhrn záměrných i spontánních způsobů chování vychovatele k vychovávanému.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 347)

---

⁶ Nemyslím si, že účinná výchova spočívá v tom, že se rodiče rozhodnou, že jejich dítě bude prvotřídní sportovec, vyberou mu sportovní odvětví a přesvědčí ho, že pro něj chtějí to nejlepší.

Na základě provedených experimentů popsal americký psycholog německého původu Kurt Lewin⁷ tři základní výchovné styly:

- autoritativní – vychovatel používá zejména příkazy, zákazy a tresty, požadavky na vychovávané má vysoké, neúměrné jejich schopnostem, ignoruje jejich potřeby, vychovávaní mají málo prostoru pro samostatnost,
- liberální – vychovatel neukládá žádné požadavky, pokud ano, jsou nenáročné a výsledky nekontroluje, vychovává bez pravidel, bez omezování, vychovávaní mají velkou volnost v chování,
- demokratický – vychovatel působí hlavně svým příkladem, výchova probíhá prostřednictvím jasně daných pravidel respektovaných vychovatelem i vychovávaným, požadavky jsou úměrné schopnostem vychovávaného, který je akceptován jako svébytná bytost.

Každý vychovatel upřednostňuje jiný výchovný styl. Někdo je zastáncem velmi přísného stylu uplatňujícího i fyzické trestání, jiný naopak upřednostňuje velmi liberální styl. Ideální výchova by však měla zohledňovat individualitu dítěte a jeho věkové zvláštnosti.

1.4 Vzdělávání

Výchova, respektive výchova v užším slova smyslu, sama o sobě nestačí k rozvoji osobnosti lidského jedince. Zastává proces rozvíjení postojů jedince ke skutečnosti, jeho přesvědčení, potřeby a zájmy, z nichž se stávají podněty jeho sociálního chování. Oproti tomu vzdělávání naopak rozvíjí vědomosti, dovednosti, návyky a schopnosti. (Jůva 1999, s. 47) Jedno bez druhého by však existovat nemohlo. Vztah mezi výchovou v užším slova smyslu a vzděláváním je často mezi pedagogickými odborníky přirovnáván k dvěma stranám jedné mince, kdy výslednou mincí má být komplexní výchova zaměřená na rozvoj celé osobnosti, nikoliv pouze složky sociální, ale i racionální.

Vzdělávání jako takové se sice zaměřuje na rozvoj rozumové složky osobnosti jedince, ale jeho cílem není pouze předávat vědomosti, nýbrž je nutné klást důraz i na rozvíjení dovedností a návyků, které bývají často podceňovány a stávají se tak naopak překážkou úspěšného vzdělávání. (Jůva 1999, s. 49) V případě kladení přemíry důrazu

---

⁷ Kurt Lewin (1890 – 1947) Jeho pro vývoj osobnosti, teorie pole, vychází ze základů matematiky a je popsána prostorovými výrazy. Osobnost vyjadřuje vzorcem $L = P + E$, a popisuje ji jako dynamickou soustavu v silovém poli. Svoji teorii aplikoval na organizaci skupinové činnosti. (Drapela 2011, s. 92)

na vzdělávací proces rozvoje osobnosti pak „*takto vzdělaný jedinec sice rozumí skutečnosti, je vybaven potřebnými vědomostmi, dovednostmi a návyky, má schopnosti vhodné pro další rozvoj, avšak jeho motivace, jeho vztah ke skutečnosti, jeho vědomí odpovědnosti nemusí odpovídat potřebám společnosti, ve které každým dnem narůstá vzájemná závislost lidí i celých sociálních skupin a ve které nesplnění dílčí úlohy jednotlivcem nebo skupinou vážně ohrožuje fungování celku.*“ (Jůva 1999, s. 49)

Mezinárodní komise UNESCO⁸ „Vzdělávání pro 21. století“ ve své zprávě Učení je skryté bohatství z roku 1997 představila ideální podobu vzdělávacího procesu. Tvrdí, že „*má-li být vzdělávání úspěšné, musí být založeno na čtyřech základních typech učení, které se v průběhu života každého jedince stanou v jistém smyslu pilíři jeho rozvoje:*

- *učit se poznávat, což znamená osvojit si nástroje pochopení;*
- *učit se jednat, abychom byli schopni tvořivým způsobem zasahovat do svého prostředí;*
- *učit se žít společně, abychom dokázali spolupracovat s ostatními a mohli se tak podílet na všech lidských činnostech;*
- *učit se být, ve smyslu základního procesu utváření vlastní osobnosti, v návaznosti na tři předcházející pilíře.*“ (Kotásek 1997, s. 49)

Stejně jako v případě rozdělení výchovy jako takové na výchovu v užším slova smyslu a vzdělávání, tvoří i 4 pilíře jeden celek, v jehož rámci se neustále vzájemně ovlivňují a prolínají.

V České republice všeobecnou podobu vzdělávání vymezuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, tzv. školský zákon, který zavedl víceúrovňový systém tvorby vzdělávacích programů. Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) pro jednotlivé obory vzdělávání jsou zpracovávány na státní úrovni, jejich úkolem je konkretizovat obecné cíle vzdělávání, specifikovat klíčové kompetence důležité pro rozvoj osobnosti žáků, vymezit věcné oblasti vzdělávání a jejich obsahy, charakterizovat očekávané výsledky vzdělávání a stanovit rámce a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů, včetně učebních plánů. Na základě těchto programů si jednotlivé školy vypracovávají vlastní školní vzdělávací program. (Národní ústav pro vzdělávání, 2014).

---

⁸ UNESCO – organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, jejíž programy se zaměřují na podporu kultury, míru a udržitelného lidského rozvoje. (Informační centrum OSN v Praze, 2005)

Samotné vzdělávání se nejčastěji uskutečňuje formou prezenční denní výuky, ale může být prováděno i formou večerní, dálkovou, distanční a kombinovanou. Instituce zajišťující vzdělávání jsou mateřské, základní, základní umělecké, střední, jazykové, vyšší odborné a vysoké školy. Do této skupiny institucí patří i konzervatoře. Zmiňované instituce jsou na základě RVP a pravidel v nich stanovených zodpovědné za vytvoření svých vlastních realizačních programových dokumentů. (Národní ústav pro vzdělávání, 2014) Z důvodu nedostatků byl základní RVP z roku 2004 novelizován v roce 2012. Zapracována do nové podoby RVP ZŠ byla důsledněji už i dopravní výchova, jejímž cílem bylo vychovat z žáků základních škol jedince, který „*vnímá dopravní situaci, správně ji vyhodnotí a vyvodí odpovídající závěry pro své chování jako chodec a cyklista.*“ (Odbor vzdělávání 21 2012, s. 44)

Jan Ámos Komenský⁹ kdysi prohlásil: „*Chyby první výchovy nás provázejí celým životem, proto nejpřednější stráž lidského pokolení je v kolébce.*“ (Komenský 1948, s. 103) I když by se jeho tvrzení mohlo někomu zdát pro výchovu a vzdělávání v mnohem technologicky a informačně vyspělejší společnosti zastaralým přežitkem, ve své podstatě se jedná o stále aktuální problém. Změnou RVP by se mělo postupně změnit dosavadní vzdělávání tak, aby se lidé v co možná nejranějším věku naučili „*pracovat s nepřetržitým tokem informací tak, aby jimi nebyli zahlceni a dokázali nových informací využívat.*“ (Šikulová, Kolář 2003, s. 38)

1.5 Děti v mladším školním věku

Velmi frekventovaným pojem lidské společnosti je dítě, používané dnes a denně, ale kdybychom měli vysvětlit, kdo je dítě, nebylo by to snadné. Někteří definují dítě jako malého dospělého, ale to nemůže být správné ani z fyziologického hlediska, dítě má jiné tělesné proporce než dospělý, natož z psychologického.¹⁰

„*Dítě je lidský jedinec v životní fázi od narození do období adolescence.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 55)

V Úmluvě o právech dítěte je v článku 1 dítě charakterizované jako „*lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ (UNICEF ČR, 2004-2015)

---

⁹Jan Ámos Komenský (1592-1670) zakladatel moderní pedagogiky a pedagogické psychologie, významný filozof a náboženský myslitel, politik a spisovatel.

¹⁰Po důkladném zamýšlení nad tímto pojmem, mne napadlo podobné vysvětlení, jaké je uvedené v pedagogickém slovníku, že dítě je lidské mládě, které se nachází v příslušné vývojové fázi (novorozenec, kojeneček, batole, předškolák, školák, pubescent nebo adolescent).

Konkrétněji bychom jednotlivá stádia museli charakterizovat pomocí vlastností, které se během vývoje mění, a to nejen co do kvantity ale i kvality. „*Když se narodíme, většinou jen spíme, naším přáním je jen jíst a spát ...*“ (Zelenková 1992) Když povyroste, už nám nestačí jen jíst a spát, potřebujeme běhat, mluvit, zkoumat. Plynutím času působí na dítě vnější prostředí, které mění jeho geneticky získané vlastnosti. Dochází k postupnému vývoji osobnosti. Vývojové změny posouvají člověka dál, zdokonalují vlastnosti a schopnosti, díky nim se člověk stává samostatnějším a nezávislejší. Časová posloupnost vývoje osobnosti je rozdělena do stádií, která jsou specifická pro rozvoj určitých funkcí.

- kojenecké období (1. rok) je charakterizované rozvojem základních motorických dovedností a poznávacích aktivit, uvědoměním stálosti objektů, vytvořením pocitu bezpečí a důvěry
- v batolecím období (2-3. rok) dochází k rozvoji schopnosti pohybovat se, řeči, učí se poznávat svět, začíná se vyvíjet vůle a pocit nezávislosti
- předškolní období (4-6. rok) je typické pro rozvoj různých dovedností, rozšiřování pojmů, utváření smyslu pro správné a nesprávné, vytváření sexuální identity, začíná se objevovat zaměřenost a cílevědomost
- dětský věk a prepuberta (7-12. rok) je fází zaměřenou na další rozvoj dovedností, učení, samostudia, řešení problémů, vytvářejí se vztahy k vrstevníkům a dalším lidem, posiluje se nezávislost a sebekontrola
- během puberty (13-15. rok) dochází k tělesnému dospívání, přijetí sexuální role, rozvíjí se emotivita, sebeuvědomování, v myšlení se objevují formální operace
- adolescence (16-22. rok) je typická hledáním vlastní životní filozofie a profesionální orientace, postupným získáváním nezávislosti na rodičích (Čačka 1994, s. 17)

Jednotlivými stádii procházejí děti ze všech kultur lidských společností. Rozvoj vlastností a schopností souvisí s vyspělostí jednotlivých společností, proto se mohou věkové hranice zde uvedené, nepatrně lišit. „*Jednotlivé vývojové etapy vyžadují vždy i splnění určitých vývojových úkolů.*“ (Čačka 1994, s. 17) Aby tedy dítě mohlo přejít do dalšího stádia, musí splnit vývojové úkoly stádia předchozího. Nejdříve dozrávají funkce nutné pro přežití, ty jsou i fylogeneticky starší, později funkce pro přežití méně významné. (Čačka 1994, s. 13-14) S podobnou vývojovou teorií se můžeme setkat i u

Maslowa¹¹. Pro postupný rozvoj osobnosti musí být nejprve dostatečně uspokojeny potřeby nižší úrovně, mezi které Maslow zařazuje základní fyziologické potřeby a bezpečí. Nad těmito potřebami stojí nalezení lásky a úcty., nejvýše potřeba sebeaktualizace. (Drapela 2011, s. 139)

Podle Eriksonovy¹² vývojové teorie probíhá v každém vývojovém stádiu psychologický konflikt. K růstu dochází, je-li konflikt vyřešen přiměřeně, tzn., že řešení musí přinést osobnosti novou sílu, kterou nazývá „cnost“. Například v prvním stádiu se objevuje konflikt mezi důvěrou a nedůvěrou. Kojenec potřebuje pro svůj rozvoj péči a pocit bezpečí. Pokud rodiče o dítě pečují, pak se v něm vytváří důvěra a novou silou je naděje. V opačném případě si s sebou nese nedůvěru a je tudíž potřeba vynaložit úsilí na dodatečnou nápravu. (Drapela 2011, s. 69)

1.5.1 Vývojová charakteristika

Období mladšího školního věku je zahájeno vstupem dítěte do první třídy a je ukončeno v období, kdy se objevují první známky sexuálního dospívání. Věkově bychom mohli toto období vymezit 6-11. rokem (7-12.) Vzhledem k rozdílným schopnostem na začátku a konci tohoto období se v literatuře objevuje podrobnější rozdělení, mladší školní věk 6-8 let, střední školní věk 9-12 let a starší školní věk období pubescence. (Hájek, Pávková 2007, s. 25, Langmeier, Krejčířová 2006, s. 119.)

Langmeier a Krejčířová (2006, 118) i Řičan (2006. s. 146) nazývají toto období věkem střízlivého realismu. Díky rozvoji smyslového vnímání a poznávání, už dítě není závislé na vysvětlení zákonitostí od autority, ale může a chce pochopit skutečné věci a zákonitosti okolního světa. (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 118, Řičan 2006, s. 145)

Tělesný vývoj

- dochází k výrazné změně výšky a prodlužování končetin, zdokonalování smyslových orgánů, svalstva a kostry, následně ke zlepšování pohybové

---

¹¹Abraham Maslow (1908 – 1970) Americký psycholog, nejprve se vydal směrem behavioristů, ale po narození jeho dítěte se přiklonil k psychoanalýze, nakonec však vyvinul svoji vlastní teorii, založenou na humanistickém holismu. (Atkinson 2003, s. 471, Drapela 2011, s. 137) „Předpokládal, že existuje hierarchie potřeb, stoupající od základních biologických potřeb ke složitějším motivům, které se stávají důležitými pouze tehdy, když jsou uspokojeny základní potřeby.“ (Atkinson 2003, s. 471)

¹²Erik Erikson (1902 – 1982) Část svého působil v Německu a část v Americe. Na základě psychoanalytického výcviku, který podstoupil u Anny Freudové, svůj názor na vývoj osobnosti pokládal za rozšíření Freudovy teorie. Vývojová stádia nechápe jako psychosexuální, ale jako psychosociální. Podle něj není důležitým rysem 1. roku života orální uspokojení, ale učení se důvěře. (Atkinson 2003, s. 458, Drapela 2011, s. 68)

koordinace;¹³ pohyby jsou rychlejší, vytrvalejší, přesnější (Hájek, Pávková 2007, s. 25-26)

Psychický vývoj

- pro vnímání je důležitá názornost a živost výchovy, nedokonalé je zatím vnímání času a prostoru, nedovede posoudit, co je dřív a co později, vlivem vyučování se vnímání stává cílevědomější, systematictější a přechází v pozorování, střídání různých činností vede k menší únavě
- pozornost se, přes počáteční nestabilitu, zlepšuje, a přechází od bezděčného vnímání k záměrnému pozorování, délka záměrného soustředění je kratší a vyčerpávající
- představy se vyvíjejí v závislosti na možnostech k názornému vnímání, pro jejich rozvoj je důležitý dostatek zkušeností, postupně dochází k zobecňování představ a tvorbě pojmů, dostatek představ je podmínkou rozvoje myšlení
- paměť je názorná a konkrétní, snadno se pamatují konkrétní údaje, v počátku období převládá mechanická paměť, s rozvojem řeči a myšlení se více uplatňuje paměť logická
- myšlení je nejprve zaměřené na řešení běžných problémů, postupně se zdokonaluje schopnost analýzy a syntézy, ale abstraktní pojmy dítě zatím nechápe
- city jsou povrchní a nestálé, ale s jejich rozvojem se zlepšuje i jejich ovládnutí, pro kladný rozvoj je důležité harmonické prostředí, vzniká pocit studu z nahoty, pocit křivdy, po 8. roce se rozvíjejí i vyšší city, pro intelektuální city je významná bohatá a zajímavá činnost, dítě rádo experimentuje a objevuje, pokud si k dospělému vytvoří dobrý vztah, ochotně přijímá jeho informace a zásady, z hlediska mravních citů posuzuje konkrétní osoby a činy v konkrétních situacích, učí se rozlišovat, co je dobré a co ne, cit svědomí vychází z požadavků kladených na dítě (Hájek, Pávková 2007, s. 26-28)

Sociální vývoj

- zájmy dítěte zaujímají širokou oblast, ale jsou nestálé a povrchní, s rozvojem schopností se již může projevit talent

---

¹³ Studie Older a Grayson 1974 – Děti i dospělí byli filmováni při přecházení ulice před školou. Mimo jiné došly k závěru, že v porovnání s dospělými používaly děti otáčivý pohyb hlavy před i během přecházení mnohem častěji než dospělí. (Limbourg 2010, s. 54)

- charakterové vlastnosti se utvářejí na základě kladných citových vztahů (Hájek, Pávková, 2007, s. 28-30)

2 Mimoškolní výchova

Pokud bychom termínu mimoškolní výchova rozuměli tak, že výchova probíhá mimo školní prostředí, pak by se nejednalo o přesný termín, neboť většina škol v období po vyučování organizuje různé zájmové činnosti. Ani termín výchova mimo vyučování nemusí být přesný, neboť jím můžeme chápat ovlivňování osobností v době mezi vyučovacími hodinami, při exkurzích, při kulturních a sportovních akcích pořádaných školou. Přestože Jůva (1999, s. 96-99) i Pávková (2002, s. 37-38) používají odlišné termíny, oba popisují stejné období, tzn., že výchovou mimo vyučování respektive mimoškolní výchovou rozumí pedagogické působení na děti v době po ukončení vyučování, v jejich volném čase, bez vlivu rodiny a zajištěné prostřednictvím různých institucí. Význam mimoškolní výchovy spočívá v tom, že „*poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotové zájmy a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti*“. (Pávková 2002, s. 37) Výhodné je zajistit vedení volnočasových aktivit pedagogicky vzdělaným vedoucím, neboť se dá předpokládat, že dokáže lépe vytvořit bezpečný prostor pro aktivity, a to jak po fyzické, tak hlavně po psychické stránce.

2.1 Volný čas

Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. (Pávková 2002, s. 13)

Význam volného času

Jako hlavní funkce volného času jsou podle Hofbauera nejčastěji uváděny: „*odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševní síly), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury*“). (Hofbauer 2004, s. 13)

„Opaschowski ve své práci z r. 1977 zmiňuje sedm funkcí volného času:

- *Volný čas jako rekreace (zotavení)*
- *Volný čas jako kompenzace (vyrovnání toho, co se v ostatním životě nedostává či nedaří)*
- *Volný čas jako katarze (osvobození a odreagování od potlačených emocí a napětí)*
- *Volný čas jako ventil (ventil k uvolnění přebytečné energie)*
- *Volný čas jako konzum (prostředek k užívání věcí a produktů)*
- *Volný čas jako kontrast (protiklad vůči práci)*

- *Volný čas jako doba podobná práci (kongruenční teorie)*“ (Kaplánek 2011, s. 20)

Proč člověk potřebuje volný čas? Představme si, že bychom jen pracovali a uspokojovali základní lidské potřeby. Potom by se vývoj lidské společnosti zastavil v období prvobytně pospolné společnosti, kde cílem výchovy bylo naučit následovníky rodů lovit zvěř a sbírat plody. Postupem dějin získávali lidé různé zkušenosti, které utvářely jejich další potřeby. Zjistili, že pro zachování rodu je kromě jídla a pití důležitý prostor, který by je chránil před přírodními podmínkami, před zvířaty, před jinými kmeny. Postupně si uvědomovali, že zvládnou-li zkrotit oheň, že budou-li používat nástroje, bude jejich život snazší a bohatší. Začali se zajímat o možnosti jak rozdělat oheň, jak zkrotit zvěř. Těmito zájmy začali postupně naplňovat další potřeby, až se dostali k potřebám kognitivním, estetickým a seberealizace. Uvědomili si, že pro naplňování těchto potřeb už nestačí jen pracovat, jíst a pít, ale už je nutné najít si i čas, ve kterém by nejen nabrali síly pro další boj s mamutem, ale také aby se mohli věnovat předmětům svého zájmu a přispět tak k rozvoji své společnosti.

S rostoucí racionalizací a byrokratizací pracovního procesu roste potřeba jedinců rozvíjet své schopnosti spontánně a kreativně v rámci volného času, tedy především v oblasti zábavy, hry, sportu, kultury a politiky. Mezi tyto schopnosti, které může jedinec rozvíjet v rámci volného času, patří např. schopnost komunikace, kooperace, řešení problémů a konfliktů, schopnost abstrakce, citlivost, fantazie, nové nápady. Zde se otvírá pole pro pedagogiku volného času. (Kaplánek 2011, s. 20-21)

Odpočínutý člověk podává lepší výkon, lépe zvládá mezilidské vztahy. Při zájmových činnostech lidé získávají nové vědomosti a dovednosti, které je možné uplatnit při povinných činnostech. Činnosti ve volném čase přispívají k utváření a kultivaci mezilidských vztahů (Pávková 2002, s. 15)

2.1.1 Formy trávení volného času

V dětství máme možnost trávit většinu volného času velmi rozmanitě. Nabídka zájmových aktivit je v současné době velmi bohatá. Bohužel volba závisí také na ekonomické situaci rodinného prostředí, ze kterého děti pocházejí.¹⁴ Co se ale stane s dětmi, které mají příliš volného času?

---

¹⁴ Cena „kroužkovného“ se pohybuje ve stovkách až tisících bez vybavení. Pro některé rodiny (vlastní zkušenost) je problém umožnit dítěti návštěvu kroužku, jehož cena je 300 Kč za rok.

Aktivní formy

„Aktivní odpočinek je základním prvkem zdravého životního stylu a tedy i prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přistupováno v rodině, ve škole i v dalších subjektech realizujících volnočasové aktivity dětí.“ (Volný čas a prevence u dětí a mládeže, s. 7)

- organizované i neorganizované sporty a sportovní činnosti
- zájmová činnost ve výtvarných, přírodovědných, technických, hudebních a podobných kroužcích
- pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou
- společenská činnost
- zábava kompenzující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti

Mezi pasivní formy je možné zahrnout:

- sledování televize, hry na počítači,
- zabíjení času v ulicích, parcích, restauracích,
- činnosti související s porušováním právních předpisů,
- prosté nic nedělání.

Velmi populární u dětí školního věku je trávení volného času u počítače, tabletu nebo mobilu. Pokud si tam děti vyhledávají informace o předmětech svých zájmů, je to jistě v pořádku. Nicméně správný rozvoj osobnosti má probíhat nejen po stránce duševní, ale i tělesné. Naproti tomu, čas prožitý ve venkovním prostředí činnostmi doprovázejícími porušování právních předpisů nepůsobí na rozvoj osobnosti v kladném slova smyslu.

2.2 Obsah výchovy mimo vyučování

„Výchova mimo vyučování má výrazně činnostní charakter.“ (Pávková 2002, s. 51)
Ve volném čase je možné se zabývat odpočinkovými, rekreačními, zájmovými nebo veřejně prospěšnými činnostmi. Odpočinkové činnosti by měly být zařazovány v průběhu volného času pro zmírnění nebo odstranění jednostranné zátěže, která působí na děti během vyučování. Do režimu dne se zařazují v době největší únavy, která přichází brzy ráno, po obědě a večer. Jedná se o činnosti psychicky i fyzicky nenáročné. V závislosti na charakteru výchovné instituce se může jednat o klid na lůžku, procházku, četbu, hudební činnosti apod. Rekreační činnosti mají stejný úkol jako

odpočinkové, jen jsou pohybově náročnější. Volíme je v době, kdy organismus ještě není úplně unaven, po odpoledním odpočinku. Provádíme je nejlépe ve vnějším prostředí tj. na hřišti, zahradě, parku nebo volné přírodě.

Veřejně prospěšné činnosti spočívají ve vedení dětí k dobrovolné práci ve prospěch společnosti. Jedná se o činnosti, které souvisí s péčí o nejbližší okolí, životní prostředí, nebo s pomocí ostatním členům společnosti, např. malým dětem, starým lidem nebo organizacím pečujícím o opuštěná zvířata. Tyto činnosti rozvíjejí převážně charakterové vlastnosti.

2.3 Zájmové činnosti

Zájem je trvalejší zaměření na přitažlivé předměty či jevy, které si jedinci volí individuálně podle různých kritérií. Aby se mohlo jednat o zájem, musí mít obsahovou složku, související s předmětem zájmu, citovou, zajišťující uspokojení a složku snahovou, chtít se předmětem zájmu aktivně zabývat. *„Zájmy subjektu zpravidla korespondují s jeho potřebami, dispozicemi, ale i vzory, hodnotovou orientací atp. Kvality zájmů jsou také výrazem úrovně každé vývojové fáze. Nejvyšším stupněm zájmu je tzv. vášně, vyznačující se výraznou intenzitou, hloubkou a dlouhodobostí.“* (Čačka 2001, s. 48) V dětství rozhodují o výběru zájmových činností rodiče, případně kamarádi, kteří již nějaký kroužek navštěvují. Až po získání přímé zkušenosti s vybraným předmětem zájmu, je možné zjistit, zda naplňuje potřeby dítěte. Rozhodně by ale rodiče neměli být zklamaní, pokud dítě nebude mít zájem vybraný kroužek navštěvovat, ale měli by mu nabídnout možnost navštěvovat jiný kroužek.

Zájmové vzdělávání je vzdělávání poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Plní funkci výchovnou, vzdělávací, preventivní, zdravotní a sociální, rozvíjí schopnosti, znalosti, dovednosti, talent, upevňuje sociální vztahy. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 111)

V rámci výchovně vzdělávací funkce se děti *„prostřednictvím pestrých a zajímavých činností motivují ke společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností a návyků. Úspěchy v zájmových činnostech přinášejí pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení. Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na svět“*. Právě úspěch je velmi pozitivní motivací, neboť jsme-li úspěšní v nějaké činnosti, chceme být

ještě lepší. Klademe si vyšší cíle, jejichž dosažení nás posunuje dál a hlouběji v oblasti zájmu.

Zdravotní funkce je plněna usměrňováním režimu dne a střídáním činností různého charakteru. Ke zdravému životnímu stylu velmi přispívají sportovní a pohybové činnosti jako protiklad ke statickému průběhu činností během školního vyučování. Zájmového vzdělávání se může zúčastnit každý, bez ohledu na národnost, pohlaví, vyznání apod. Velmi pozitivní vliv má zájmové vzdělávání na děti z málo podnětného prostředí, kde dochází ke snižování rozdílů mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami. (Pávková 2002, s. 40)

Zájmové činnosti je možné dělit podle různých ukazatelů, mj. dle obsahu na:

- společensko-vědní – cílem je rozvíjet vztah k vlasti, jazyku, historii národa,
- přírodovědně-ekologické – hlavním cílem je prohlubování vědomostí o přírodě, vedení k odpovědnosti za její ochranu a rozvíjení dovedností v oblasti chovatelství a pěstitelství,
- esteticko-výchovné – zaměřené na oblasti výtvarné, hudební, literárně dramatické, podněcující tvořivost,
- tělovýchovné, sportovní a turistické – cílem je rozvoj pohybových schopností a psychické odolnosti,
- pracovní-technické činnosti - zdokonalují manuální dovednosti, rozvíjejí vědomosti v oblasti vědy a techniky. Mezi tyto činnosti patří i činnosti související s dopravní výchovou. (Pávková 2002, s. 93-95)

Obsah zájmové činnosti souvisí nejen se schopnostmi a vlohami člověka, ale i s jeho věkem. U předškoláků převažuje zájem o činnost samu. Pro děti mladšího školního věku je typické, že jejich zájmy nejsou ještě rozlišeny a s nadšením přijímají vše nové. Pro jejich všestranný rozvoj je důležité umožnit jim nahlédnout do různých oblastí zájmového vzdělávání, aby mohly zjistit, které předměty nebo činnosti je přitahují, které by chtěly hlouběji poznávat, tím zdokonalovat své dovednosti, vědomosti, schopnosti. Žáci staršího školního věku většinou už mívají vybrán předmět nebo předměty svého zájmu. Pokud jsou ve svých zájmech nadále podporováni, jsou schopni dosáhnout vědomostí a dovedností, které přesahují obsah školní výuky a umožní jim stát se odborníkem ve své zájmové oblasti. (Pávková 2002, s. 98)

Organizační formy zájmových činností:

- pravidelná,
- příležitostná,
- skupinová,
- individuální činnosti pro rozvoj nadaných žáků a studentů,
- organizovaná,
- spontánní.

Každá forma zájmových činností má své nezastupitelné místo ve všech oblastech zájmového vzdělávání. Pravidelná činnost obohacená o příležitostnou zvyšuje motivaci pro získávání dalších zkušeností. Ve sportovních činnostech mají své neoddělitelné zastoupení skupinové i individuální aktivity, které vedou ke zvýšení výkonu.

2.3.1 Organizace zájmové činnosti

Základní jednotkou pravidelné činnosti je zájmový kroužek vytvořený z dětí se stejným předmětem zájmu. Počet členů není pevně stanoven, závisí na mnoha okolnostech např. typu činnosti, vyspělosti dětí, počtu vedoucích, materiálním zabezpečení apod. Ideální je, pokud kroužek navštěvují děti stejné věkové hranice. Schůzky se organizují v průběhu školního roku v pravidelných intervalech jedenkrát za týden, případně jedenkrát za čtrnáct dní. Nejčastěji se činnost kroužku zahajuje na počátku měsíce října, kdy již děti znají rozvrh hodin školní docházky a možnosti volného času, a ukončuje v závěru měsíce května, protože v červnu probíhá mnoho školních aktivit, jako například školy v přírodě nebo školní výlety, které vyžadují výjezdy dětí mimo školu, a nemohly by se účastnit zájmových činností. Časový rozsah jednotlivých schůzek se zpravidla pohybuje 1-2 hodin. Pro přihlášené děti je účast povinná. (Pávková 2002, s. 100-101)

Struktura schůzky

- zahájení – prezence, seznámení s programem
- vytvoření společné atmosféry – důležité pro uvolnění a naladění na „stejnou notu“ – prostředky hry, rozhovor
- motivace – upoutání zájmu na připravené aktivity četbou, filmovou ukázkou, písničkou, vlastní prezentací
- vlastní činnost – aktivity pro plnění cíle schůzky, pozor na jasné vysvětlení pravidel aktivit

- závěr – zhodnocení průběhu a výsledků, příprava na příště – pomůcky, změna místa zahájení schůzky (Pávková 2002, s. 100-101)

Podobnou strukturu schůzek mívá většina pravidelných zájmových činností.

3 Dopravní výchova

3.1 Doprava

Doprava je důležitou součástí lidské společnosti. Provází nás od narození až do smrti. Lidé neustále někam cestují, nejčastěji za prací a nákupy, také za odpočinkem a rekreací. V hospodářském prostředí má velký význam při přepravě různých produktů a informací. Dopravní technologie se rozvíjejí mílovými kroky, dopravní prostředky dosahují stále vyšších rychlostí a delších vzdáleností. Svět se člověku přibližuje, ale zároveň se dopravní prostředí zmenšuje, protože se v něm objevuje stále více prvků.

Základní dělení dopravy vychází z předmětu přepravy. Rozlišujeme tedy dopravu nákladní a osobní. Nejčastěji se doprava dělí podle dopravní cesty, kterou dopravní prostředky využívají, na silniční, železniční, vodní a leteckou. Toto dělení bychom mohli doplnit o dopravu kombinovanou, lanovou, kosmickou a potrubní.

Silniční doprava

Nejpestřejší dopravní prostředí tvoří silniční doprava. Dochází zde k nejvíce interakcím mezi jednotlivými prvky prostředí. Aby při jejich setkání nedošlo k nehodě, je potřeba aby jednotliví účastníci respektovali sebe navzájem a aby dodržovali stanovená pravidla. Dospělí jedinci mají větší odpovědnost za bezpečný pohyb po pozemních komunikacích, neboť většina z nich vlastní řidičské oprávnění, jehož získáním potvrzují znalost pravidel silničního provozu. To ovšem neznamená, že všichni řidiči jezdí bezchybně, proto je důležité seznámit s pravidly i zranitelné účastníky provozu, jako jsou chodci, cyklisté, vozičkáři. Vzhledem k rozumové a volní vyspělosti jsou nejvíce ohroženy děti. Abychom zabránili škodám na životech a zdraví dětí, je potřeba je začít seznamovat se správným chováním v dopravním prostředí co nejdříve, nejlépe již při vycházkách s rodiči, při jízdě autem nebo dopravním prostředkem. Bohužel ani rodiče nebývají vždy dobrým vzorem. (Havlík 2005, s. 131)

3.2 Význam dopravní výchovy

„Pojem dopravní výchova poprvé užil F. A. Elstner¹⁵ ve svých hodinkách bezpečnosti v roce 1935.“ Počátky dopravní výchovy se u nás datují od 30 let 20 století. Stalo se tak na základě rozvoje motorismu a jeho negativního následku, dopravní nehodovosti. Mezi prvními se výchovou k dopravní bezpečnosti profesionálně začaly

---

¹⁵František Alexander Elstner se narodil 11. dubna 1902 v Praze a zemřel tamtéž dne 8. září 1974. Byl českým motoristickým cestovatelem, skautem, novinářem a spisovatelem.

zabývat organizace Aeroklub republiky Československé, Elektrické dráhy a autobusy hlavního města Prahy a Dopravní úřad policejního ředitelství v Praze. Základní témata, která plynula ze stále se zvyšující dopravní nehodovosti, souvisela s nutností zavedení školního a mimoškolního dopravně výchovného vzdělávání, s nedostatky ve výchově řidičů a provádění závěrečných zkoušek. Následně proběhlo mnoho akcí zaměřených na širokou veřejnost. Autoklub republiky Československé upořádal v roce 1935 v rámci výchovy dětí a mládeže tzv. „hodinky bezpečnosti“, při kterých bylo proškoleno celkem 35 000 dětí obecných škol. (Límová 2006, s. 10-12.)

V silničním provozu rozhodují o jeho bezpečnosti tři základní prvky: lidský činitel, dopravní prostředek a prostředí. S rozvojem strojírenských a elektronických technologií se konstruuje prostředky vybavené mnohými prvky aktivní a pasivní bezpečnosti, které mají za úkol při mimořádných událostech snižovat hlavně škody na zdraví a na životech. Jedná se jak o vnitřní, tak vnější prvky. Bezpečnost prostředí je zajišťována prostřednictvím projektantů, jejichž úkolem je navrhovat pozemní komunikace tak, aby v místech se silnou koncentrací účastníků silničního provozu bylo užito dopravních zařízení, součástí nebo příslušenství pozemních komunikací vynucujících si pomalejší pohyb vozidel a naopak v místech mimo obce projektovat komunikace umožňující rychlejší pohyb. Neméně důležitá pro bezpečnost prostředí je údržba komunikací, zejména v zimním období. Bohužel bezpečné prostředí a vozidla vyvolávají v některých řidičích pocity, že se mohou po komunikacích pohybovat na hranici fyzikálních zákonitostí. V tomto okamžiku přechází zodpovědnost za bezpečnost provozu na lidský činitel, který jej může ovlivnit nejvíce, neboť za příčinami dopravních nehod stojí pochybení člověka způsobené nerespektováním zásad správného a bezpečného pohybu po pozemních komunikacích.

Ze statistiky dopravní nehodovosti vyplývá, že nejvíce dopravních nehod způsobí řidiči motorových vozidel. Jaká opatření tedy mohou tyto nepříznivé výsledky ovlivnit? Zavedení bodového systému a zvýšení pokut za dopravní přestupky vedlo v roce 2008 k výraznému snížení nehodovosti, ale řidiči se dokázali přizpůsobit. Navíc existuje možnost „vykoupení“ bodů z konta řidiče, což vede opět k nekázní na komunikacích. Dalšími opatřeními mohou být zpřísnění podmínek pro vedení kurzů k získání řidičských oprávnění a zejména zpřísnění závěrečných zkoušek.¹⁶ Avšak proto, aby se

---

¹⁶ Když ale žák při vstupu do autoškoly nebude mít vypěstované charakterové vlastnosti, návyky a postoje pro bezpečný a ohleduplný pohyb v silničním provozu, nikdy z něj nebude „dobrý“ řidič, i když u

získané znalosti a dovednosti převedly v postoje a staly se součástí hodnotové orientace, nestačí, aby v osnovách autoškoly přibýlo několik hodin navíc.

Cesta ke zvýšení bezpečnosti by měla začít u kvalitní a systematicky prováděné dopravní výchovy vedoucí děti ke správné orientaci v dopravním prostředí, k ohleduplnému a bezpečnému chování. Bude rozvíjet jejich znalosti, dovednosti a schopnosti, naučí je nést odpovědnost za sebe i ostatní účastníky provozu a povede k partnerskému chování.

3.3 Cíle dopravní výchovy

Dopravní výchova působí na vlastnosti a schopnosti celé osobnosti, možná proto někteří autoři odborných publikací zaměřených na dopravní výchovu rozdělují cíle do několika oblastí. Každá z oblastí je nedílnou součástí celku. Není možné některou z nich upřednostňovat na úkor jiné, neboť by pak nešlo o celkové působení na rozvoj schopností a správnou aplikaci při každodenní účasti v silničním provozu.

Volný (1983, s. 25-26) vymezuje čtyři charakteristické okruhy výchovného působení:

- vnější podmínky silničního provozu – cílem okruhu je seznámit děti se zvláštnostmi různých kategorií pozemních komunikací, s různými druhy dopravních prostředků, charakterem jejich jízdních vlastností a vlivem počasí na provoz,
- účastníci silničního provozu – okruh se zaměřuje na různé kategorie účastníků silničního provozu, jejich vzájemné vztahy,
- pravidla silničního provozu – cílem je vysvětlení pravidel, tak aby jednotlivé skupiny účastníků byly schopné se jimi řídit,
- zručnost a znalost pohybu v silničním provozu – cílem je vybavení dětí praktickými vlastnostmi a dovednostmi pro jednání v provozu.

Límová (2006, s. 8) charakterizuje základní cíle dopravní výchovy následovně:

- pochopit funkci dopravy jako systém, který je řízen dopravními předpisy,
- pochopit význam a role policistů v provozu,
- formovat vědomí a jednání z hlediska morální a právní odpovědnosti,
- osvojit si postupně zásady bezpečného chování chodců, cyklistů a motoristů,

---

závěrečných zkoušek uspěje napoprvé. Jak praví Stojan (2007, s. 7): „*příprava řidiče na aktivní účast v dopravě začíná od nejútlejšího věku postupným pronikáním do jejich pravidel a zákonitostí*“.

- osvojit si dovednosti a zásady jednání při dopravní nehodě,
- zvládnout praktické dovednosti při chůzi a jízdě v provozu,
- znát technické podmínky dopravy a stavu vozidel, jejich údržbu pro bezpečnou jízdu.

Autoři z kolektivu Jany Kučerové (2010) v nejnovější publikaci pro výuku dopravní výchovy rozdělují cíle podle oblastí rozvoje kompetencí, které mají žákům pomoci k bezpečné účasti v silničním provozu.

- oblast smyslů – cílem je zapojit do vnímání okolí všechny smysly a rozvíjet schopnosti bezpečně předvídat a vyhodnocovat dopravní situace
- oblast sociálních dovedností je zaměřena na rozvoj porozumění mezilidských vztahů, porozumění pocitům a reakcím, pochopení chování a postojů ovlivňujících bezpečnost, rozvoj sebepojetí a komunikačních dovedností, rozvoj rozhodovací schopnosti a schopnosti přebírat odpovědnost za bezpečnost svoji a ostatních účastníků provozu
- oblast fyzické a psychické zdatnosti - rozvíjet dovednosti potřebné pro bezpečný pohyb v dopravním prostředí
- oblast pravidel – cílem je rozvíjet znalosti dopravních předpisů s důrazem na pochopení jejich obsahu a významu dodržování (KUČEROVÁ, Jana et al. 2010)

Mezi formulacemi cílů jmenovaných autorů proběhla doba téměř 30 let. Jak je patrné, s rozvojem dopravy se rozšiřoval i obsah cílů. Zpočátku se cíle zaměřovaly na vědomosti a dovednosti, vztahy mezi účastníky a prostředím. Bezpečné chování je ale ovlivňováno celou osobností, proto se v současné době zaměřuje také na rozvoj schopností a charakterových vlastností. Z důvodu různé rozumové a volní vyspělosti jedinců, na které má dopravní výchova působit, je nutné obecné cíle formulovat ve vztahu k dané věkové kategorii.

3.4 Obsah dopravní výchovy

Na základě vytyčených cílů je možné stanovit výstupy a vytvořit metodiky pro jednotlivé věkové kategorie. Například pro 1. ročník základní školy je cílem „*seznámit žáky se základními pravidly bezpečnosti v silničním provozu; položit základ pro pochopení bezpečného a ohleduplného chování; poznat nejbližší okolí s ohledem na bezpečnost silničního provozu*“. (Metodický portál RVP 2012) Pro děti které navštěvují

1-3. třídu základní školy, je dopravní výchova zaměřena na problematiku chodců. Jako cyklisté se děti smějí po pozemních komunikacích pohybovat samostatně od 10 let, proto je problematika cyklistů zahrnuta v obsahu učiva žáků 4. a 5. třídy základní školy. Obsah dopravní výchovy bychom mohli rozdělit na několik základních částí. Výchova chodců by měla zahrnovat pravidla provozu, zásady bezpečného chování a praktický výcvik. Pro výchovu cyklistů bychom ještě přidali část, která se zabývá výbavou kola, případně koloběžky, a část o zásadách první pomoci. (viz příloha B)

3.5 Dopravní výchova z pohledu psychologie

Prostředí naplněné dopravními podněty ovlivňuje nejrůznější duševní funkce a spoluvytváří osobnost člověka. Aby však reakce organismu na tyto nejrůznější podněty a tím i chování dítěte bylo vhodné, dopravní situaci odpovídající, nelze spoléhat jen na vrozené reakce, ale je potřeba dítě naučit i novým reakcím. Časem by se také samo naučilo reagovat na nové podněty z prostředí jinak, avšak dopravní prostředí je tak mnohotvárné, nebezpečné a rychlé, že dítě není možné vystavovat pouhému náhodnému působení. Organizovaná systematická příprava a výchova rychleji a bezpečněji naučí dítě těmto novým a správným reakcím. (Volný 1976, s. 9)

„Máme-li stanovit prostředky a metody výchovy, nemůžeme se obejít bez znalosti psychiky člověka, máme-li ji realizovat na konkrétním věkovém stupni, musíme znát psychickou konstelaci příslušného věku.“ (Volný 1976, s. 8) Aby se člověk mohl bezpečně pohybovat v dopravním prostředí, musí znát pravidla pro tento pohyb, jinak mu hrozí nebezpečí. Pravidla jsou normy chování nejčastěji uvedená v právních předpisech. Pochopení právních předpisů bývá velmi složité i pro dospělého člověka, natož pro dítě. Máme-li pravidla vysvětlit dětem tak, aby byly schopné jim porozumět a chovat se podle nich, musíme znát jejich schopnosti. Schopnosti se vyvíjejí jako osobnost člověka, proto je nutné volit metody a formy výchovy podle stupně rozumové a volní vyspělosti dítěte. (Havlík 2005, s. 131)

Děti mladšího školního věku

V souvislosti se vstupem do školy jsou na psychiku dítěte kladeny větší nároky. V mateřské škole volnější režim, naplněný hrami, vystřídal režim regulovaný vyučovacími hodinami a přestávkami. Do školky děti vždy doprovázeli rodiče, nyní je potřeba, aby se začaly osamostatňovat a cestovat samy. Aby děti byly schopné co nejdříve zvládnout bezpečný pohyb v silničním provozu, je velmi důležité naučit je

základním pravidlům pro správné chování v dopravním prostředí, seznámit je s různými možnostmi cestování do školy, tedy nejen autem, upozornit je na nebezpečná místa a situace. Následně rozšiřovat samostatný pohyb na cesty za spolužáky, do zájmových zařízení apod.

„Vnímání¹⁷ žáka mladšího školního věku bývá značně zkresleno subjektivním postojem k tomu, co vnímá; žák přidává obrazy své fantazie, domněnky a předpoklady.“ (Volný 1976, s. 14) Nejvíce podnětů přijímá člověk zrakem. Kvalitu zrakového vnímání ovlivňuje mnoho faktorů. Mezi nejdůležitější patří zraková ostrost, barvocit, rozsah zorného pole a adaptace na světlo a tmu. Zorné pole je prostor, který je jedinec schopen vnímat, aniž by pohnul očima.

Informace přijímané zrakem bývají zkreslované optickými klamy, například členěné plochy se zdají být větší a delší než nečleněné. *„Vnímání pohybu v dopravě je ztíženo tím, že většinou nedochází k současné změně tvaru předmětu (rychlé zvíře mění svůj tvar, auto nikoliv).“* (Límová 2006, s. 9) Seznámení žáků se zvláštnostmi vnímání (odhad vzdálenosti, velikosti, rychlosti) a zkvalitňování procvičováním umožní rychleji dosáhnout takové kvality vnímání, která zajistí bezpečné chování v provozu. Takto poučený žák dokáže správně vyhodnocovat podněty, což je základním předpokladem pro správné reagování na dopravní situaci. (Volný 1976, s. 15)

Abychom mohli správně reagovat, musíme být schopni zachytit co nejvíce podnětů a z nich umět vyzdvihnout ty, které vyžadují naši reakci, tzn., že musíme být pozorní ke všemu dění okolo nás. Také děti je třeba učit rozdělovat pozornost, aby mohly současně vnímat více podnětů. Musíme však počítat s tím, že jsou v tomto věku roztěkané a roztržité, jak dokládá výzkum Limbourgera a Gerbera z roku 1978, který zkoumal vliv rušivých podnětů na chování dětí v silničním provozu.¹⁸ Roztěkanost vzniká také tím, že zorný úhel je větší než v pozdějším věku, proto se v něm objevuje mnohem více podnětů, které pozornost odvádějí, *„než aby ji soustředovaly na podstatné znaky.*

---

¹⁷ Vnímání je proces získávání a zpracování podnětů, informací, které neustále přicházejí jak z okolního světa, tak z vnitřního světa daného člověka. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 340)

¹⁸ Děti ve věku 3-7 let byly vyzvednuty experimentátorem, který jim řekl, že si půjdou hrát. Experiment začal už během cesty, kdy v prvním případě využil experimentátor k odvedení pozornosti dítěte hru, při níž bylo nutné přejít ulici (běh za míčem). Po chvíli, kdy zbytek týmu dvou jiných experimentátorů bez vědomí dítěte jeho chování zaznamenával, byla během návratu domů nastolena druhá situace, bez rozptylování dítěte hrou. Výsledek: 3-5 leté děti nejsou schopné se přiměřeně orientovat při přecházení a děti mezi 6 a 7 rokem se bez rozptylování chovají zodpovědněji, ale v případě rozptýlení se chovají stejně jako děti mladší. (Limbourg 2010, s. 50)

K roztržitosti dochází při soustředování na jiný objekt, než který má být středem pozornosti.“ (Volný 1976, s. 15)

Dětem tohoto věku je přirozená impulsivnost. Přestože si dítě na základě získaných vědomostí a dovedností uvědomuje nutnost opatrného chování, nezareaguje správně. Z tohoto důvodu je velmi obtížné předvídat chování dětí.¹⁹ Ani sami rodiče nemusí umět odhadnout chování svých dětí, jak potvrzují závěry výzkumu Rivary, Bergmana a Drakea z roku 1989 a Rivary a kolektivu z roku 1991.²⁰

Úspěšné vykonávání duševní činnosti umožňují schopnosti.

Senzomotorické schopnosti²¹ – „jsou závislé hlavně na vrozených předpokladech, jimž říkáme vlohy. Čím jsou vlohy lepší, tím méně námahy je třeba ze strany dítěte i těch, kteří je vychovávají, aby byl dosažen běžný průměr schopností. Na začátku školního věku jsou všechny smyslové orgány anatomicky vyvinuté a záleží na prostředí a výchově, jak se rozvinou jejich funkce.“ (Volný 1976, s. 18)

Psychomotorické schopnosti²² – v tomto období potřebují intenzivní rozvoj. Při pohybových činnostech rozvíjíme rychlost, koordinovanost, ovládání práce svalů nohou a rukou, schopnost zrychlovat a zpomalovat pohyb apod. (Volný 1976, s. 18)

Intelektové schopnosti²³ – zajišťují rozumovou stránku. Projevují se hlavně v myšlení, také v pamatování, v přesných představách a v tvůrčí fantazii. „Rozumová výchova umožňuje, aby dítě při přechodu z mladšího školního věku do středního bylo schopné nejen usuzovat, ale také zevšeobecňovat, vyčleňovat, srovnávat i předvídat.“ (Volný 1976, s. 18)

---

¹⁹ Tady bych také uvedla příklad z vlastní zkušenosti. Při jedné cvičné jízdě v autoškole jsme s žákem zahlédli na chodníku v našem směru jízdy běžet asi tak osmileté dítě. Najednou se zastavilo a rozhlédlo se. Z jeho chování bylo zřejmé, že chce vozovku přeběhnout. My jsme jeho jednání přizpůsobili rychlost jízdy a nic nebránilo tomu, aby dítě přeběhlo. Ve chvíli, kdy vběhlo do našeho jízdního pruhu, si všimlo, že má rozvázanou tkaničku, což byl impuls, který změnil celou dopravní situaci. Dítě, přestože bylo uprostřed jízdního pruhu, ve kterém přijíždělo vozidlo, si dřeplo a začalo zavazovat šňůrku. Ani nechci domyslet následky, kdyby v tu chvíli byl na našem místě nezkušený řidič nebo řidič, který by jel nepřiměřeně rychle.

²⁰ Podobným problémem se zabývali v Seatlu, kde v rámci výzkumu měli rodiče posoudit chování vlastních dětí v silničním provozu; měli přejít ulici tak, jak to dělaly jejich děti. Výsledek: většina rodičů odhadla chování 6 až 7 letých dětí jako zodpovědnější než ve skutečnosti. Děti se chovaly nebezpečněji, než rodiče předpokládaly. Teprve u 9-10 letých dětí se výsledky odhadu rodičů vesměs shodovaly se skutečným chováním dětí. (Limbourg 2010, s. 51)

²¹ Senzomotorika je soubor schopností a dovedností pro činnosti, které jsou náročné na spojení smyslového vnímání a pohybů, například výtvarné činnosti. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 261)

²² Psychomotorika vyjadřuje úzkou souvislost a vzájemnou provázanost psychické a tělesné složky činnosti a prožívání při plnění různých úkolů. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 236)

²³ Intelekt je souhrn duševních schopností člověka. Využívá se a proměňuje zráním a učením v konkrétních podmínkách, ale základem jsou vrozené vlohy. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 108)

3.6 Prostředky a metody

Rozvoj techniky nám umožňuje používat při výchovném působení různé, pro děti velmi atraktivní, prostředky a pomůcky. V 80. letech minulého století se pro dopravní výchovu používaly magnetické a flanelové tabule a cvičné dopravní stoly, obrazy a modely. Pracovalo se s magnetofonem, zpětným projektorem, promítaly se diafilmy. V dnešní době nám tyto prostředky v podstatě nahradí notebook a interaktivní tabule. Nevýhoda multimediálních prostředků spočívá ve vysoké pořizovací hodnotě. Při výuce je možné používat i méně nákladné, přesto názorné, prostředky, které děti upoutají a přispějí k rozmanitější výuce. (Volný 1983, s. 33-34)

Dělení didaktických prostředků:

- vizuální – učebnice, pracovní sešity, metodické materiály, informační a propagační materiály
- videotechnika – instruktážní a propagační ukázky na videokazetách, CD a DVD nosičích
- multimédia – multimediální programy a hry, internet
- trojrozměrné pomůcky – cyklistické přilby, dětské autosedačky, jízdní kola, modely dopravních značek, křižovatek
- pomůcky vlastní výroby pro hry, soutěže, prezentace (Stojan 2007, s. 184)

Atraktivní a nákladné prostředky nenahradí práci učitele nebo vychovatele. Jeho přístup k dětem, zkušenosti a metody práce jsou mnohdy lepší motivace než interaktivní tabule, zvláště pokud volí takové, které nahrávají dětské zvědavosti a hravosti. Pro zvýšení zájmu, pozornosti a atraktivnosti je tedy výhodné uvedené metody kombinovat. (viz příloha č. C)

4 Instituce pro mimoškolní výchovu

Ke zdravému duševnímu vývoji přispívají instituce výchovy mimo vyučování tím, že umožňují dětem a mládeži pobyt v příjemném prostředí a mezi oblíbenými lidmi, i tím, že jim přinášejí možnost prožívat radost a uspokojení z činností, které je baví.

4.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání jsou střediska volného času, školní kluby a školní družiny. Jejich činnost je realizována dle školského zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a dle vyhlášky č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání.

4.1.1 Střediska volného času

Střediska jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání s nejširší a nejpestřejší nabídkou zájmových činností, mohou být zřizována jako domy dětí a mládeže, nebo jako stanice zájmových činností, které se specializují na jednu zájmovou oblast. Střediska mohou navštěvovat děti, žáci, studenti, pedagogičtí pracovníci, případně další osoby. (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 4-5)

4.1.2 Školní družiny

Družina patří mezi školská zařízení s pestrou nabídkou zájmového vzdělávání. Nejčastěji ji navštěvují děti, přihlášené k pravidelné docházce, ze základní školy, u které je zřízena, ale mohou ji navštěvovat i děti z jiných škol. Určena je zejména dětem z prvního až pátého ročníku, ale docházet mohou žáci i vyšších ročníků. Děti jsou rozdělené do oddělení maximálně po 30. Význam školních družin spočívá v tom, že děti jsou vedeny vychovatelkami k aktivitě, prohlubování znalostí, zdokonalení kompetencí. Základními cíli výchovného působení jsou rozvoj osobnosti dítěte, smysluplné využívání volného času a osvojování společensky žádoucích hodnot. (Hájek 2007, s. 18-20, Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 8-10)

4.1.3 Školní kluby

Činností klubu se nejčastěji účastní žáci druhého stupně základní školy a odpovídajících stupňů víceletých gymnázií či konzervatoře, ale mohou se zapojit i žáci prvního stupně. Aktivity se uskutečňují nejčastěji formou pravidelné výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti, příležitostné, včetně rekreační, která není spojená s pobytem mimo výkon činnosti klubu a táborovou činností, která zahrnuje i činnosti

spojené s pobytem mimo místo výkonu školského zařízení. (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 6-7)

4.2 Občanská sdružení

Sdružení se zřizují na základě občanského zákona 89/2012 Sb. Jejich aktivity jsou zaměřené na obecně prospěšné práce.

Spolky

Jedná se o sdružení minimálně tří osob se společnými zájmy. Hlavní činností spolku je naplňování cílů, které si zakladatelé spolku vytyčili při jeho založení. Během činnosti spolku častokrát dochází k rozšiřování oblasti působnosti a členové si stanoví nové cíle. Podstatné je, aby i nadále docházelo k uspokojování společných zájmů. Hospodářskou činnost, případně jiné výtěžné činnosti, může spolek vykonávat jen, pokud tím podpoří hlavní činnost nebo hospodárně využije spolkový majetek. (Zákon č. 89/2012 Sb., § 210-302)

Nadace a nadační fondy

Nadace se zřizují za účelem veřejné prospěšnosti nebo dobročinnosti. Nesmí se založit nadace na podporu politických stran a nadací sloužící k výlučně k výtěžným činnostem. (Zákon č. 89/2012 Sb., § 303-401)

Ústavy

Ústav se zřizuje za účelem provozování společenské a hospodářské činnosti. Zisk může ústav použít k úhradě nákladů na vlastní správu a k podpoře činnosti, v rámci které byl zřízen. (Zákon č. 89/2012 Sb., § 402-418)

4.3 Instituce pro prevenci v oblasti dopravní výchovy

4.3.1 Policie

Policii definuje zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR jako ozbrojený bezpečnostní sbor, jehož cílem je chránit bezpečí osob a majetku. Složkou, která plní úkoly v souvislosti s bezpečím v silničním provozu, je dopravní policie. Náplní práce policistů v oblasti prevence snižování rizik spojených se silničním provozem je sledování vývoje dopravní nehodovosti, analyzování získaných informací a navrhování opatření k řešení situací. Součástí navrhovaných opatření je spolupůsobení při preventivně výchovných činnostech zaměřených na účastníky silničního provozu. (Zákon č. 273/2008 Sb., § 1-2)

V rámci prevence dopravní nehodovosti vzniklo při Muzeu policie ČR Centrum dopravní prevence. Jeho cílem je předávání informací o možnostech preventivních opatření souvisejících s dopravními nehodami, prováděním dopravní výchovy a poskytováním prostorů muzea k pořádání seminářů a školení pro organizace zabývající se preventivní činností v dopravě. Dopravní výchova probíhá formou interaktivních a výchovných pořadů. Jako příklad bych uvedla divadelní představení „*Kolo tety Berty*“, ve kterém jsou děti přímo zapojeny do představení a spolu s policistou učí nezbedného cyklistu správnému chování a dodržování pravidel. Pořad je určen pro žáky 3-5. ročníků základních škol. (Muzeum dopravní policie, 2013)

4.3.2 Městská policie

Útvary městské policie jsou zřizovány na základě zákona č. 553/91 Sb. o Obecní policii. Mezi úkoly strážníků patří zabezpečení veřejného pořádku na území obce, která služku zřídila. Dalšími činnostmi jsou vyhledávání pohřešovaných osob a odcizených vozidel, zajišťování místa činu, řešení přestupků, hlídková činnost a preventivně výchovná činnost. Prostřednictvím preventivních aktivit zaměřených na bezpečné chování působí na všechny věkové kategorie. Oddělení prevence Městské policie realizuje programy na úseku primární prevence rizikového chování, primárně protidrogové prevence, prevence bezpečnosti silničního provozu a zdravotní. Zabezpečuje dopravní výchovu podle metodických pokynů Ministerstva dopravy ČR, BESIP, RVP základního vzdělávání. Spolupracuje s různými institucemi a organizacemi při přípravě a realizaci programů a aktivit. (Městská policie Praha, 2013-2015)

4.3.3 BESIP

Základním cílem samostatného oddělení Ministerstva dopravy BESIP je navrhování a realizace opatření vedoucí ke snižování dopravní nehodovosti. Organizuje celostátní a místní kampaně, programy, populárně naučné a praktické aktivity, materiálně a metodicky podporuje programy pro dopravní výchovu, zajišťuje předávání odborných informací prostřednictvím osvětových materiálů. Spolupracuje s organizacemi, jejichž činnosti jsou také cílené na snižování dopravní nehodovosti. Jednotlivé programy vycházejí z Národní strategie bezpečnosti silničního provozu, která na základě analýzy dopravní nehodovosti stanoví cíle, principy a konkrétní opatření vedoucí ke snížení nehodovosti. Práci oddělení v jednotlivých krajích vykonávají krajsí koordinátoři. Významný podíl na zvýšení zájmů o možnost ovlivnění bezpečnosti silničního provozu má „Team BESIP“. Jedná se o tým odborně proškolených lidí, který interaktivní formou

seznamuje širokou veřejnost s problematikou dopravní nehodovosti, jejími následky a převážně s možnostmi prevence, např. význam používání bezpečnostních pásů a dětských autosedaček. Typickým příkladem je předvedení simulátoru nárazu vozidla do překážky z rychlosti 30 km/h. (BESIP 2012 a)

Praktická část

5 Analýza nabídky programů

5.1 Problém, otázky a cíl průzkumu

Z odborných diskuzí vyplývá, že dopravní výchova by se měla provádět tak, aby se získané znalosti a dovednosti transformovaly v návyky pro bezpečné a ohleduplné chování a v dospělosti upevněné praxi řidiče předávaly na budoucí generaci. Límová (2006, s. 7) uvádí, že „úroveň znalostí a dovedností žáků základních škol je velice rozdílná“. Nedostatek vidí ve volnosti přístupu učitelů k výuce dopravní výchovy a nepřesně vymezeném pojmu dopravní výchovy. Domnívá se, že systematická účinná dopravní výchova může být prováděna jen na základních školách odborně připravenými učiteli.

Stojan (2007, s. 14) vidí problém v nesystematičnosti a nekomplexnosti dopravní výchovy. Jeho postoj potvrzují i výsledky výzkumné sondy Centra dopravního výzkumu z roku 2003. „Sonda odhalila žalostná fakta, že dopravní výchova na prvním stupni základní školy se v průměru realizuje během školního roku jedinou jednorázovou návštěvou dopravního hřiště, vypracováním jednoho až dvou pracovních listů s dopravní tematikou“, případně využitím počítačového výchovně vzdělávacího programu. Na základě analýzy výsledků sondy vznikl projekt ALARM²⁴, jehož cílem je snížení nehodovosti dětí a mládeže v provozu na pozemních komunikacích. Ze závěrů obou autorů vyplývá, že dopravní výchova je v ČR prováděna nesystematicky.²⁵

Z výše uvedených skutečností bylo vycházeno při stanovení cíle práce: provést analýzu nabídky programů zaměřených na dopravní výchovu v Libereckém kraji. Úkolem analýzy bylo zjistit chybějící články v systému provádění dopravní výchovy a stanovit výchozí parametry pro program zájmového kroužku se zaměřením na dopravní výchovu. Přestože od provedení výzkumné sondy uplynulo 11 let, během kterých mohly instituce, působící v oblasti prevence dopravní nehodovosti, čerpat i z materiálů vydaných v rámci projektu ALARM, očekává se, že průzkum potvrdí nekomplexnost a nesystematičnost preventivních opatření pro bezpečný pohyb v silničním provozu, na

---

²⁴Moderní formy dopravní výchovy dětí a mládeže jako prostředek snižování nehodovosti v provozu na pozemních komunikacích – ALARM. (Alarm, 2009)

²⁵Na základě svých dlouholetých zkušeností z pozice učitelky autoškoly musím s oběma výše zmíněnými autory souhlasit. Připravenost, spíše nepřipravenost, většiny mladých lidí pro roli motoristy, mne vede k zamyšlení, zda byli dostatečně seznamováni s principy a zásadami bezpečného a ohleduplného chování popřípadě, zda vůbec měli možnost rozvíjet znalosti a hlavně dovednosti v rolích chodce a cyklisty.

jejichž nedostatky upozornila ve své publikaci i WHO²⁶ v roce 2004, vydaná u příležitosti celosvětového Dne zdraví.

Pro analýzu nabídky programů jsou významné informace o institucích, obsahu a cílových skupinách jednotlivých programů. Jako metody byly zvoleny dotazníkové šetření a analýza existujících dokumentů, kterými byly anotace programy uvedené na internetových stránkách příslušných institucí. Analýza odpoví na následující otázky.

Otázka č. 1 – Obsahuje nabídka aktivit zaměřených na dopravní výchovu ve vymezeném regionu program pro pravidelnou zájmovou činnost?

Otázka č. 2 – Na jaké cílové skupiny jsou programy zaměřené?

Otázka č. 3 – Které instituce se problematikou dopravní výchovy zabývají?

Otázka č. 4 – Jak se promítlo zapracování dopravní výchovy do osnov dotazových škol po změně Rámcového vzdělávacího programu?

Otázka č. 5 – Jakými kompetencemi disponují učitelé základních škol pro výuku dopravní výchovy?

Otázka č. 6 – Jedná se u volnočasových programů jednotlivých institucí o alternativu dopravní výchovy vyučované na základních školách?

5.2 Dotazníkové šetření

5.2.1 Vytvoření databáze institucí

Základem databáze se staly instituce, o kterých je všeobecně známo, že jejich úkolem je mimo jiné působit v oblasti prevence dopravní nehodovosti, jedná se zejména o Policii ČR, Městskou a Obecní policii, BESIP, dětská dopravní hřiště. Díky kolegům, zaměstnancům krajského úřadu, odboru dopravy, byl získán odkaz na databázi subjektů působících v oblasti bezpečnosti silničního provozu, vytvořené v rámci projektu „Databáze a informační základna pro subjekty působící v oblasti bezpečnosti silničního provozu“. (Databáze a informační základna pro subjekty působící v oblasti bezpečnosti silničního provozu, 2013). Dále byla použita evidence nestátních neziskových organizací (Portál veřejné správy, 2013) a evidence škol Libereckého kraje. (Seznamškol. eu, 2009)

---

²⁶World Health Organisation (Světová organizace zdraví), poukázala na závažnost následků dopravní nehodovosti, kdy úmrtí při dopravní nehodě bylo 9. nejčastějším důvodem smrti. – *RoadSafetyIs No Accident. A brochure for World Health Day 7 April 2004* [online]. [vid. 23. 11. 2014]. Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/68500/1/WHO_NMH_VIP_03.4.pdf

5.2.2 Příprava, tvorba dotazníků a sběr dat

Začátek průzkumu vycházel z představy, že je možné se s programy vytipovaných institucí seznámit na jejich webových stránkách, na základě anotací provést vyhodnocení a chybějící informace získat dotázaním u konkrétních odpovědných pracovníků. Bohužel webové stránky některých organizací obsahovaly zevrubné informace o aktuálních programech nebo nebyly příliš aktuální.

Nedostatek informací některých webových zdrojů vedl ke změně přístupu a tedy k přípravě rozhovorů a dotazníků (Maňák 1994, s. 50-54). Průzkum probíhal v období měsíců září a října v roce 2014. Otázky rozhovoru, následně změněného na dotazník (viz příloha D), směřovaly k zástupcům institucí, které se zabývají dopravní výchovou na profesionální úrovni. Měly vést ke zjištění jejich programové nabídky, k objevení dalších organizací, zejména nestátních neziskových, které v oblasti dopravy působí, a nabízejí preventivně výchovné programy, a ke zjištění, zda oslovené organizace nabízejí dopravní výchovu formou pravidelné zájmové činnosti. Stranou nezůstaly ani metody práce a cílové skupiny. Otázky dotazníku pro zástupce škol (viz příloha E) se věnovaly výuce dopravní výchovy na základních školách. Hlavním cílem dotazníku bylo nalezení organizací spolupracujících se základními školami při dopravní výuce. Vzhledem ke změnám v oblasti základního vzdělávání se předmětem zájmu stalo i to, zda vůbec a jakým způsobem se promítlo do vyučování zapracování dopravní výchovy do rámcového vzdělávacího programu po jeho změně v roce 2012.

Z oslovených 14 organizací, se tři emaily vrátily jako nedoručitelné (sdružení STOP NEHODÁM o. s, Sdružení JAC Racing a DDH Frýdlant). Na výzvu nereagovali zástupce DDH Košťálov, krajský koordinátor BESIP a ředitel sdružení Bezpečně na silnicích. Instituce BESIP a Bezpečně na silnicích mají nabídku programů uvedenou na webových stránkách, proto nedodání dotazníků nevedlo ke zkrácení výsledků. Zástupci Městských policíí jsou zároveň zástupci Dětských dopravních hřišť v příslušných městech, v dotaznících se tedy objevily i informace o programech nabízených DDH. Ředitel Horské služby odpověděl, že jejich činnost spočívá v záchraně lidí v horském terénu a dopravních akcí se účastní sporadicky formou ukázek záchranných prací. Vrátilo se 8 vyplněných dotazníků, což je 58 %. S ředitelem oblastního spolku ČČK byl proveden neformální rozhovor v dubnu roku 2014, což nastínilo dobré povědomí o jeho činnosti; navíc ČČK je organizace, která při programech zajišťuje část věnovanou nácviku

dovedností v poskytování první pomoci, tedy není institucí, která by se přímo věnovala dopravní výchově, proto nebyl dotazník do spolku zaslán.

5.3 Analýza získaných informací

5.3.1 Vyhodnocení dotazníku pro organizace

Pro vyhodnocení dotazníku byla použita metoda prostého výčtu (Miovský 2006, s. 222), která umožňuje popsat vlastnosti zkoumaných vybraných jevů z kvalitativních i kvantitativních směrů. U každé odpovědi jsou uvedeny výčty ze všech dotazníků.

1) Jaké programy, akce zaměřené na problematiku dopravní výchovy organizujete?

Dopravní výchova pro 4. ročník ZŠ
Projektové dny s dopravní výchovou
Dopravní soutěž mladých cyklistů
Den bez aut
Týden bezpečnosti
Na kole jen s přilbou
Bezpečná cesta do školy
Evropský týden mobility
Řidiči jezdí bezpečně
Míček Hopík ve městě – primární prevence úrazů dětí
Den s policií a IZS
Den otevřených dveří DDH a MP
Volnočasové aktivity (odpoledne, víkendy)

2) Se kterými organizacemi spolupracujete při tvorbě a organizaci programů?

složky IZS – zástupci Policie ČR, HZS, LZS, ČČK
zástupci Městské policie Liberec
zástupci organizace Bezpečně na silnicích LK
zástupci BESIP
Magistráty, obecní a krajské úřady jsou nejčastěji organizátory akcí

3) Jaké jsou cílové skupiny programů?

mateřská centra, mateřské školy, základní a střední školy, senioři
pedagogové, zdravotně a tělesně postižené a znevýhodněné děti

4) Na jaká témata se programy zaměřují?

pravidla silničního provozu zaměřená na povinnosti chodců, cyklistů a dopravní značení
praktické jízdy na kole, jízdy zručnosti
viditelnost, používání reflexních prvků
rychlost vozidel
první pomoc

5) Jaké používáte metody?

přednášky, včetně interaktivních, a semináře doplněné promítáním a vyprávěním.
praktické jízdy
doprovodné aktivity zastupují praktické ukázky

6) Jaké používáte pomůcky?

multimediální prostředky jako interaktivní tabule, dataprojektor, notebook
tištěné materiály BESIP, letáky a brožury s informacemi například o dopravní
nehodovosti, o významu prevence, používání prvků pasivní bezpečnosti
omalovánky, karty, deskové hry
reflexní materiály pro zdůraznění nutnosti být vidět
jízdní kola

7) V jakém prostředí programy probíhají?

dětská dopravní hřiště
školy a školky,
dětské tábory
městská prostředí na náměstích, větších parkovištích
autodrom Sosnová

8) Jakými způsoby hodnotíte přínos akce? Využíváte hodnocení pro přípravu budoucích programů?

odchod účastníků s dobrými pocity²⁷
dotazníky spokojenosti
zpracování výročních zpráv

9) Zde můžete uvést vlastní poznatky k problematice dopravní výchovy.

Zástupci dvou organizací uvedli nedostatečnou podporu ze strany zřizovatelů a sponzorů, což brání tvorbě nových projektů zaměřených na širokou veřejnost.

5.3.2 Prezentace výsledků

Nejvíce aktivit a programů popsal zástupce Městské policie Česká Lípa. Z informací, uvedených na webových stránkách Městské policie Liberec a Jablonec nad Nisou vyplývá, že i tyto organizace zaštiťují většinu akcí a kampaní ve jmenovaných městech, přestože jejich zástupci byli ve své odpovědi stručnější než zástupce z České Lípy.

Největší podíl na spolupráci s organizátorem akce má BESIP a Policie ČR. Magistráty, obecní a krajské úřady jsou nejčastěji organizátory akcí. Všech takových

---

²⁷Zde se dle mého názoru promítá kritérium návštěvnosti, které nemusí být příliš objektivní, neboť může být ovlivněno povětrnostními podmínkami, dalšími akcemi pořádanými ve stejnou dobu nebo atraktivností prostředí.

preventivně výchovných akcí se účastní složky IZS – zástupci Policie ČR, HZS, LZS, ČČK, zástupci organizace Bezpečně na silnicích a BESIP.²⁸ Jednotlivé složky nabízejí různé aktivity. Akcí, které organizují záchranáři, se účastní i letečtí záchranáři s ukázkami zásahů ze vzduchu a horská služba. Velmi zajímavé jsou ukázky činnosti psůvodů.

Nejčastějšími prostředky používanými při akcích jsou ukázky poskytování první pomoci s možností nácviku oživovacích pokusů na figurínách, ukázky policejní, hasičské a záchranářské techniky. Zástupci BESIP prezentují význam používání bezpečnostních pásů na trenažéru nárazu vozidla do pevné překážky, pro ochranu dětí představují dětské autosedačky. Program pro děti bývá doplněn o různé soutěže a jízdy zručnosti a hry na počítačích.

Nejkomplexnější nabídku programů i podle cílových skupin nabízí Městská policie z České Lípy. Preventivní programy se věnují mateřským centrům, mateřským školám, základním a středním školám i seniorům. V podstatě obsáhnou všechny věkové skupiny. Kromě programů pořádají semináře pro pedagogy, zdravotně a tělesně postižené a znevýhodněné děti. Překvapením jsou akce pořádané pro seniory a děti ze znevýhodněných rodin.

Podle cílové skupiny je největší nabídka pro předškolní děti a pro děti cyklisty. Zastoupení mají i programy pro chodce. V podstatě to může souviset s dopravní výchovou, pořádanou v rámci školních vzdělávacích programů.

Hlavním tématem programů a akcí jsou pravidla silničního provozu, zaměřená na povinnosti chodců, cyklistů a dopravní značení. Cyklisté mají program obohacený o praktické jízdy na kole, včetně jízd zručnosti. Dalšími tématy jsou viditelnost včetně podtržení významu používání reflexních prvků, a rychlost vozidel. Součástí projektových programů jsou i ukázky poskytování první pomoci, hlavně oživovací pokusy a představení zásahu jednotek HZS a ZZS u modelové dopravní nehody.

Z hlediska metod jsou nejvíce zastoupeny přednášky, včetně interaktivních, a semináře, které jsou doplněné promítáním a vyprávěním. V rámci programů pro výchovu cyklistů se nejčastěji používají praktické jízdy. Doprovodné aktivity zastupují praktické ukázky, problematika první pomoci, včetně vyprošťovacích činností.

---

²⁸ O zastoupení všech složek IZS jsem se přesvědčila osobně při návštěvě jednotlivých akcí.

Z výsledků vyplývá, že existuje celá řada pomůcek, které organizátoři akcí a programů, kromě HZS, využívají. Své zastoupení tu mají multimediální prostředky jako interaktivní tabule, dataprojektor, notebook. Dále tištěné materiály BESIP, letáky a brožury s informacemi například o dopravní nehodovosti, o významu prevence, používání prvků pasivní bezpečnosti. Pro zpestření aktivit se používají různé omalovánky, karty, deskové hry. Častou pomůckou jsou reflexní materiály pro zdůraznění nutnosti být vidět. Pro praktický výcvik slouží kola.

Programy dopravní výchovy probíhají nejčastěji na dětských dopravních hřištích, pro jejich velmi dobré vybavení prostředky a pomůckami pro výuku. Zástupci mnohých organizací navštěvují děti ve školách a školkách, o letních prázdninách na dětských táborech. Projektové akce probíhají v městském prostředí na náměstích, větších parkovištích. Atraktivním prostředím je autodrom Sosnová.

Organizace hodnotí přínos akce různými způsoby. Některým organizacím stačí, že děti z akcí odcházejí s dobrými pocity.²⁹ Jedna organizace používá dotazníky spokojenosti při každé akci a na základě zpětné vazby připravuje následné programy. Některé poznatky zpracovávají do výročních zpráv.

U možnosti sdělení svých poznatků z dané problematiky zástupci dvou organizací uvedli nedostatečnou podporu ze strany zřizovatelů a sponzorů, což brání tvorbě nových projektů zaměřených na širokou veřejnost.

5.3.3 Vyhodnocení dotazníků pro pedagogy

Obdobně jako u vyhodnocení dotazníků pro organizace, byla zde použita metoda prostého výčtu. (Miovský 2006, s. 222) Průzkum probíhal v období měsíců září a října roku 2014. Osloveno bylo 21 náhodně vybraných základních škol z celého Libereckého kraje. Zpět se vrátilo 12 vyplněných dotazníků, tj. 57 %. Nízká návratnost mohla být způsobena neochotou zástupců škol se k dané problematice vyjadřovat, neboť dopravní výchova není samostatným předmětem a mnohé školy se problematikou zabývají jen okrajově.³⁰ Odpovědi byly poměrně stručné.

---

²⁹Zde se dle mého názoru promítá kritérium návštěvnosti, které nemusí být příliš objektivní, neboť může být ovlivněno povětrnostními podmínkami, dalšími akcemi pořádanými ve stejnou dobu nebo atraktivností prostředí.

³⁰Podle ročního plánu BESIP proběhne v roce 2015 vyhodnocení výuky dopravní výchovy na školách v Libereckém kraji. (Bezpečně na silnicích 2014)

- 1) Změna RVP přinesla mimo jiné i zapracování témat dopravní výchovy do některých vzdělávacích oblastí. Jakým způsobem tato změna ovlivnila výuku dopravní výchovy ve vaší škole?

výuka dopravní výchovy se nijak výrazně nezměnila
nijak, není to samostatný předmět, začleněno do jiných předmětů
dopravní výchovu jsme zakomponovali do RVP základního vzdělávání
dopravní výchova se vyučovala již dříve před RVP
rozšířila se probíraná témata a problematika byla zařazena do projektů školy
žáci 4. roč. absolvovali a absolvují 2-4 x ročně výcvik na dopravním hřišti

- 2) Jaké používáte metody pro výuku DV?

výklad, prezentace, ukázky
hry, soutěže
práce s knihou, práce s textem, práce s metodickými listy
vyhledávání v terénu, vysvětlování konkrétních situací
účast na DDH, testy

- 3) Jaké používáte pomůcky?

materiály BESIP – metodické listy, výukové filmy, případně od Policie ČR
pracovní sešity
interaktivní programy Škoda hrou (Škoda auto 2011)
program BESIP pro interaktivní tabule (BESIP 2012 b) přístupné na internetu

- 4) Jakými metodami hodnotíte upevnění vědomostí a dovedností získaných při DV?

známky
sbírání bodů za jednotlivé soutěže a hry
slovní hodnocení

- 5) Jakými kompetencemi disponují učitelé pro výuku DV?

proškolení v rámci seminářů pořádaných Libereckým krajem, případně týmem
bezpečnosti silničního
znalost problematiky
samovzdělávání

6) Je součástí výuky DV na vaší škole účast na dětském dopravním hřišti? V jakém ročníku?

ano, ve 4. ročníku v rámci kurzů pro cyklisty

7) Jsou v nabídce zájmových činností vaší školy kroužky zaměřené na dopravní tematiku?

- Jaké je zaměření kroužku?
- Jaké jsou cíle kroužku?

ne

8) Je vaše škola zapojena do dopravně bezpečnostních projektů, kampaní, činností? Pokud ano, vyjmenujte?

program pro žáky 4 ročníků

programy pořádané složkami IZS – Den s IZS

„Školní tour“ 2014/2015

9) Podle jakých kritérií volíte účast na dopravně výchovných programech?

náplň programu

počet dětí ve třídě

naplnění cílů RVP

účast složek IZS

5.3.4 Prezentace výsledků

Zástupci všech škol se shodli, že výuka dopravní výchovy se nijak výrazně nezměnila, protože i nadále se nejedná o samostatný předmět a zůstává začleněná do předmětu prvouky a vlastivědy. Povinnou je až od čtvrtého ročníku zaměřenou na problematiku cyklistů. V této souvislosti docházejí žáci na dopravní hřiště.

Metody používané pro dopravní výchovu jsou výklad, prezentace, ukázky, hry, soutěže, práce s knihou, práce s textem, práce s metodickými listy, vyhledávání v terénu, vysvětlování konkrétních situací, účast na DDH. Uvedené metody se objevily u všech dotazovaných škol.

Z hlediska pomůcek se nejčastěji používají materiály BESIP – metodické listy, výukové filmy, případně od Policie ČR. Dále využívají pracovní sešity, interaktivní programy Škoda hrou (Škoda Auto 2011) a program BESIP pro interaktivní tabule

(BESIP 2012 b), přístupné na internetu. Polovina škol má k dispozici interaktivní tabuli. (pozn. interaktivní programy jsou velmi oblíbené.

Hodnoticími metodami jsou nejčastěji známkování, dále slovní hodnocení a sbírání bodů za jednotlivé soutěže a hry.

Kompetence získávají učitelé nejčastěji na seminářích pořádaných Libereckým krajem, případně týmem bezpečnosti silničního (potvrdilo 7 škol). Samovzdělávání uvedly 4 školy. Jedna základní škola uvedla Znalost problematiky – účastník silničního provozu (řidič, cyklista, chodec).

Návštěvu žáků na DDH jako součást výuky 4. ročníků v rámci kurzů po cyklisty uvedly všechny školy.

Žádná ze škol v současné době nenabízí zájmový kroužek zaměřený na dopravní výchovu.

Všichni zástupci škol uvedli program pro žáky 4. ročníků. Dále 10 uvedlo programy pořádané složkami IZS – Den s IZS. Některé školy volí účast na dopravních programech podle svého zaměření a počtu žáků ve třídách. Zástupkyně jedné školy uvedla zapojení do projektu „Školní tour“ 2014/2015.

Volba účasti na dopravně výchovných programech podléhá různým kritériím, nejčastěji se objevilo náplň programů (5x), dále kritérium naplnění cílů RVP (4 x), účast složek IZS (2x) a počet dětí ve třídě (1 x).

5.3.5 Analýza dokumentů

Jedním z výsledků dotazníkového šetření byl výčet výchovně vzdělávacích programů zaměřených na dopravní výchovu. Na základě informací uvedených na internetových stránkách institucí, které programy nabízejí, byla provedena obsahová analýza. (Miovský 238-240)

Dopravní výchova pro 4. ročník ZŠ – program se skládá z 5 hodin teoretické výuky a 5 hodin praktického výcviku. Teoretickou výuku provádí lektor DV ve škole nebo na dopravním hřišti, na kterém následně probíhá i praktický výcvik. Na závěr programu děti absolvují závěrečnou zkoušku z testu a praktických jízd a úspěšní získají Průkaz cyklisty. (BESIP 2012 c)

Dopravní výchova na DDH (Bezpečně na silnicích 2014 a) – kromě kurzů pro 4. ročníky ZŠ se organizují na hřištích také

- jednotlivá kola dopravní soutěže mladých cyklistů (základní, okresní, krajská),
- jednorázové i periodické dopravně výchovné soutěže pro různé kategorie dětí a se specifickým zaměřením,
- slavnostní vyhodnocení celostátně vyhlašovaných i regionálních dopravně výchovných akcí,
- výcvik dětí - cyklistů s rodiči v odpoledních hodinách, popř. o víkendech,
- osvětová činnost a působení na rodiče,
- školení učitelů s ukázkami metodických a instruktážních zaměstnání pro učitele,
- různé formy dopravní výchovy v průběhu prázdnin. (Bezpečně na silnicích 2014 b)

Dny s dopravní výchovou – projekt organizuje Tým silniční bezpečnosti Libereckého kraje ve spolupráci se základními školami. Program probíhá přímo na školách a je určen pro děti prvního i druhého stupně. Témata programu jsou zaměřena na problematiku chodců, cyklistů, bezpečnost při jízdě ve vozidle, první pomoc a viditelnost. Pro starší žáky je součástí programu přednáška pro začínající motocyklisty. (Bezpečně na silnicích 2014 c)

Dopravní soutěž mladých cyklistů pořádá pro základní školy Liberecký kraj ve spolupráci s koordinátorem BESIP na krajské úrovni. Je určen dětem starším 10 let. Cílem je zvýšení efektivity dopravní výchovy na školách a snížení dopravní nehodovosti, prohloubení znalostí a dovedností vedoucích k bezpečnému pohybu v provozu na pozemních komunikacích a zvyšování zájmů žáků o bezpečnou dopravu. Žáci soutěží v pěti disciplínách: jízdě zručnosti, testu z pravidel silničního provozu, praktickém využití pravidel při jízdě na dopravním hřišti, první pomoci a práci s mapou. (BESIP 2012 d)

Týdny bezpečnosti pořádá Liberecký kraj se společností Bezpečně na silnicích pro školní kolektivy a veřejnost. Dalšími subjekty zapojenými do spolupráce jsou Český červený kříž, Policie ČR, HZS Libereckého kraje. Vždy se jedná o dva týdny a každý je zaměřen na určité téma. Dopravní tematika je doplňována různými soutěžemi, odbornými prezentacemi a ukázkami prací zúčastněných subjektů. (Bezpečně na silnicích 2014 d)

Den bez aut se koná vždy 22.9. Jeho cílem je upozornit na zvyšující se počty vozidel, s tím související neudržitelný růst individuální dopravy a na možnosti řešení. Kampaň je zaměřena na různé věkové a zájmové skupiny. (Národní síť zdravých měst ČR, 2014)

Na kole jen s přilbou je projekt organizovaný společností Bezpečně na silnicích s Horskou službou. Jeho cílem je ovlivňování cyklistů k odpovědnějšímu chování. Díky přínosu projektu a podpoře partnerů se původní místní záležitost rozšířila téměř do všech krajů České republiky. „Cyklo-hlídky“ zastavují a oslovují návštěvníky hor – cyklisty a vysvětlují jim, jak správně používat bezpečnostní přilbu, jak má být vybavené kolo, význam hesla „vidět a být viděn“. Během akce mohou soutěžit o zajímavé ceny. (Na kole jen s přilbou 2014)

Bezpečná cesta do školy (Na zelenou) – program, který se zabývá vytvořením bezpečnějšího prostředí v okolí škol. Hlavním cílem projektu je naučit děti zodpovědnějšímu chování, a tím snížit dětskou nehodovost. Děti pod vedením pedagogů nebo rodičů zmapují nebezpečná místa v okolí školy, čímž položí základ školnímu plánu mobility. Následně dopravní projektant vypracuje dopravní studii s návrhy konkrétních bezpečnostních opatření, který se stane podkladem pro realizaci navržených opatření. V roce 2014 byl podpořen projekt ZŠ a MŠ Dlouhý Most. (Heinrichová 2014)

Evropský týden mobility, cílem programu je prezentovat alternativní způsoby mobility občanů. Význam projektu spočívá v ovlivnění zdraví a života občanů ve městě z hlediska životního prostředí. Organizátory akce byli statutární město Liberec, Komunitní středisko KONTAKT, Tým bezpečnosti silničního provozu. (Národní síť zdravých měst ČR 2014)

Řidiči, jezdí bezpečně – jedná se o dopravně preventivní akci zaměřenou na dodržování rychlosti. Silniční hlídky strážníků obecní policie a děti kontrolovaly rychlost řidičů. Pokud kontrolovaný řidič limit rychlosti dodržel, získal od dětí jablko, pokud ne získal citron. (Jablonec nad Nisou oficiální stránky 2000)

Míček Hopík ve městě – primární prevence úrazů dětí, program je určen předškoláčkům, je organizován strážníky městské policie a jeho cílem je seznámit děti s bezpečným chováním. (Mateřská škola Špičák 2014)

Den s policií a IZS – akce je zaměřena na prezentaci techniky a technologií, které používají složky integrovaného záchranného systému. V roce 2014 se účastnili také

policejní psovodi, psovodi celní správy a Krajská pořádková jednotka Libereckého kraje s ukázkou zadržení pachatele. (Policie ČR 2014)

Den otevřených dveří DDH a MP je akce organizovaná pro veřejnost, zaměřenou především na prezentaci metod, forem, pomůcek a prostředí dopravně výchovné práce.

Programy pro motocyklisty

Učme se přežít! Program organizuje Liberecký kraj za podpory dalších partnerů. Během roku probíhá několik kurzů zaměřených na zdokonalení vědomostí a dovedností při řízení motocyklů. V teoretické části si řidiči připomenou pravidla silničního provozu, techniku jízdy a zásady poskytování první pomoci. Při praktické části dochází k nacvičování brzdění v různých rychlostech, plynulé přenášení těžiště, průjezd zatáčkou apod. (Bezpečně na silnicích 2014 e)

Stop smrtelným nehodám – putovní výstava, jejímž cílem je poukázat prostřednictvím fotografií dopravních nehod se smrtelnými následky na nebezpečí vážných příčin dopravních nehod. Organizoval Liberecký kraj naposledy v roce 2013. (Bezpečně na silnicích 2014 f)

5.3.6 Programy některých krajských organizací

Liberecký kraj – Bezpečně na silnicích Libereckého kraje – dotazník vrácen

Liberecký kraj, kromě organizace uvedených programů mnoho dalších spolufinancuje. Informacím o programech se věnuje portál Bezpečně na silnicích v Libereckém kraji. (Bezpečně na silnicích 2014 g)

Kampaně a partnerství:

- Učme se přežít!
- Na kole jen s přilbou
- Dny s dopravní výchovou
- Stop smrtelným nehodám
- Kurzy pro policisty, učitele, dobrovolníky – určeno preventistům z řad Policie ČR, strážníkům Městské policie, učitelům základních a mateřských škol, neziskovým organizacím, občanským a zájmovým sdružením, příspěvkovým organizacím, prostě každému, kdo má zájem podílet se na výuce dopravní bezpečnosti

Dopravní výchova a hřiště:

- základní školy – uveřejňuje materiál MŠMT pro výuku dopravní výchovy
  - uveřejňuje materiály k výuce dopravní výchovy vytvořené v rámci projektu Inovace výuky na příkladu dopravní výchovy
- na dopravních hřištích – dopravní hřiště v Libereckém kraji (6)
  - organizace činnosti na DDH
- učebnice a pomůcky – pracovní učebnice pro 1. st. ZŠ – učebnice jsou volně ke stažení
  - výukové stojany – pro 3. a 4. ročník ZŠ – volně ke stažení

Tým silniční bezpečnosti – na dotazník nereagovali

„Naším úkolem je snižovat počet a následky dopravních nehod vhodnými preventivními programy a projekty.“ (Tým silniční bezpečnosti 2014)

Nabízené programy:

- Výukové dny v mateřských školách
  - rozsah: maximálně 2 hodiny pro skupinu 30 dětí
  - kde: venku i uvnitř, ve školce, na dopravním nebo jiném hřišti
  - výuka je zahájena představením týmu, poté se na dvou až třech stanovištích, v závislosti na počtu dětí, odehrává příslušná část programu se skupinkou 8-10 dětí, na závěr se opět všichni spojí dohromady a probíhá opakování.
- Výukové dny pro školní skupiny ze základních škol
  - rozsah: maximálně 4 hodiny pro skupiny 4 tříd.
  - kde: ve škole, v učebnách, tělocvičnách, nebo přilehlých sportovištích
  - na několika tematických stanovištích se postupně střídají děti jednotlivých tříd, které se dále dělí na vhodné skupinky a s těmi se diskutují témata chodce, cyklisty, pasažéra ve vozidle a první pomoci, pro poslední ročník ZŠ je připraveno také stanoviště začínajícího motocyklisty.
- Kurzy pro maminky s dětmi
  - rozsah: 4-6 hodin pro skupinu 30 maminek s dětmi
  - kde: Na Autodromu, případně v menším rozsahu na vhodném místě s parkovací plochou

- program začíná registrací na autodromu, následuje teoretická část společně s trénováním první pomoci, poté proběhne přesun na dráhu, kde maminky proškolí instruktoři v krizových situacích
  - teoretická část je zaměřena na změny v pravidlech, rizikové faktory, defenzivní způsob jízdy, kontrolu vozidla před jízdou, způsob řízení a jízdy, dodržování bezpečné vzdálenosti, vliv alkoholu, léků a drog, rychlost jízdy, bezpečný průjezd zatáčkou, jízdu za ztížených podmínek, brzdění, brzdné dráhy, vyhýbání se překážce, předjíždění, řešení krizových situací
  - praktickým tréninkem si každá účastnice otestuje své reakce, naučí se správně a krizově brzdit nebo zvládat smyk v prudké zatáčce)
  - se záchranáři Českého červeného kříže se trénují život zachraňující úkony
- Prezentace dopravní bezpečnosti veřejnosti
  - rozsah: individuální
  - kde: obchodní domy, vhodné venkovní prezentační prostory, jako součást kulturních akcí
  - příklad: 26-27. 9. 2014 v OC Fórum, návštěvníci byli seznámeni s bezpečným pohybem po pozemních komunikacích, dozvěděli se informace o projektu Na kole jen s přilbou, děti se mohly zapojit do různých her a mohly si vyzkoušet své dovednosti v jízdě zručnosti na kole
  - prezentace pro veřejnost bývají individuální, rozsah záleží zejména na poskytnutém prostoru a případných požadavcích
    - tým se může zaměřit na témata cyklisty, chodce i pasažéra ve vozidle, zádržné systémy a další aktivní i pasivní bezpečnostní prvky jsou zpravidla demonstrovány na řezu vozidla Škoda, případně na jiném vozidle

Projekty:

- Učme se přežít!
- Dny s dopravní výchovou ve školách a školkách
- Výukové video reportáže z nehodových míst

- Školení osob působících v oblasti dopravní bezpečnosti, rodičů a dobrovolníků
- Dny bezpečnosti v obchodních domech
- Na kole jen s přilbou

BESIP – dotazník se nevrátil

Krajský koordinátor se účastní většiny akcí. Hlavní náplní jeho práce je vytváření podmínek pro přípravu a realizaci celostátně vyhlášených programů a akcí a koordinovat zainteresované složky na úrovni krajů a měst.

BESIP má významný podíl na tvorbě a distribuci metodik, materiálů, pomůcek, letáků a interaktivních programů. Mnohé z nich jsou k dispozici na webových stránkách www.ibesip.cz.

Programy:

- Interaktivní program pro děti základních škol – volně přístupný přes internet
  - o okruhy chodec
    - cyklista
    - křižovatky
    - dopravní značky
    - mapy

Městská policie Liberec

- Pravidelné aktivity pro veřejnost:
  - o vzdělávací a preventivně výchovné programy pro děti mateřských a základních škol
  - o pro jejich rodiče
  - o pro seniory
    - metody: prezentace, besedy, přednášky
    - tematické zaměření:
      - pravidla bezpečného chování
      - základy právního vědomí, bezpečný pohyb v silničním provozu
      - bezpečný pobyt na internetu atd.

Odbor prevence kriminality rovněž organizuje prezentace Městské policie Liberec na výstavách, slavnostech a různých akcích.

Příklady činností

- Dne s IZS ve Frýdlantu – 19. 9. 2014
  - o cílová skupina děti základních škol i široké veřejnosti
  - o hlavním organizátorem bylo Město Frýdlant, Sbor dobrovolných hasičů Frýdlant a Hasičský záchranný sbor Libereckého kraje
  - o Pro děti byly připraveny tzv. pracovní listy se souhrnem otázek ze všech složek IZS, které se projektu účastnily. Na nich se podíleli i liberečtí strážníci. Menší děti tak řešily problematiku bezpečného přecházení přes komunikaci nebo jízdy na kole a starší žáci prokazovali své znalosti při bezpečném zacházení s počítačem nebo mobilním telefonem, hlavně na sociálních sítích. Strážníci si také pro děti připravili ukázky sebeobrany při napadení tyčí nebo nožem a zásahy služebního psa. Tím byl dobrman BART, který se svým psovodem simuloval zadržení a vyštěkání pachatele, dále pak jeho prohlídku a doprovod při zadržení.
- Příměstský tábor – 21. 7. 2014 – Dětské dopravní hřiště Liberec
  - o cílová skupina děti ze sociálně slabých rodin, žijících na území Liberce
  - o organizátor Komunitní středisko KONTAKT Liberec, p. o.
  - o strážnice z odboru prevence kriminality dětem vysvětlovaly dopravní předpisy, poučily je o povinnosti nosit ochrannou přilbu, o jízdě na kole a jeho správné výbavě. Děti si vyzkoušely pravidla jízdy na kole v praxi a musely si všímat dopravních značek a zapnutých semaforů.
- Předprázdninové dětské setkání Liberec – 20. 6. 2014 – areál libereckých dobrovolných hasičů ve Veselí
  - o cílová skupina děti, mládež a dospělí s tělesným postižením a jejich rodiny
  - o iniciátorem bylo Občanské sdružení D. R. A. K. Liberec
  - o strážníci při něm seznamovali účastníky s činností Městské policie Liberec a předváděli policejní techniku. Nejenom děti si prohlédli služební vozidla s vybavením nebo např. neprůstřelné vesty. Návštěvníci si je rovnou vyzkoušeli a byli překvapeni jejich téměř šestikilovou vahou. Lektorka dopravní výchovy liberecké městské policie v rámci

týmu BESIP předala dětem v průběhu akce výstražné vesty. Ty si je nadšeně rovnou oblékaly a staly se tak součástí jednoho ze základních pravidel bezpečnosti na silnicích „být viděn“. Kromě toho také členové občanského sdružení obdrželi rolovací reflexní pásy na ruku a oděv a drobné dárečky. Do programu byla zařazena také Vodní záchranná služba.

- Dny bez úrazů – Liberec, 11. 6. 2014 – Dětské dopravní hřiště v Liberci
  - o cílová skupina žáci mateřských a základních škol
  - o organizátor Liberecký kraj prostřednictvím svého Týmu silniční bezpečnosti společně s Národní sítí Zdravých měst ČR a Českým červeným křížem,
  - o Dětem byly předány informace z oblasti bezpečnosti silničního provozu, ošetření zranění, naučili se správné poutání ve vozidle a byli prověřeni ze správného používání a nošení cyklistické přilby. Jako třešnička na dortu byl pro ně připraven slalom, při kterém prokázali správné ovládání jízdního kola. Společně s týmem strážníků – preventivistů se na akci podíleli i mladí záchranáři ze Středního odborného učiliště nábytkářského a střední odborné školy, s.r.o. (Městská policie Liberec 2014)

Městská policie Jablonec nad Nisou

- Programy na DDH pro veřejnost
  - o během školního roku i o prázdninách
  - o děti mladší deseti let mohou přijít jen v doprovodu dospělého
  - o na hřišti jsou zdarma k zapůjčení kola a povinné helmy, koloběžky, odrážedla pro nejmenší, tříkolku pro seniory, kuželky, street basket a další
  - o akce pro subjekty: Studio Oříšek, MC Jablíčko, DDM Vikýř cyklistický tábor a příměstský tábor
- Program pro městské mateřské školy – 25. 11. 2014
  - o preventivní přednášky s interaktivními prvky postavené na příběhu medvídky Pandy Fandy s tématy nebezpečných situací
    - během příběhu si děti opakují světelné signály a správné počínání na přechodu pro chodce, na závěr každé přednášky probíhá ukázka některých doplňků policejní uniformy (vesta, čepice, zastavovací terč), které se používají při zastavování vozidel, děti si tak mohou doplňky vyzkoušet a na chvilku si zahrát na strážníky.

- S příhodami Pandy Fandy se letos seznámilo 1546 jabloneckých dětí předškolního věku. Na památku si odnesly vystřihovánky s Pandou Fandou, pexesa, omalovánky a reflexní pásky s logem městské policie.
- Preventivní akce „kolo“ – 24. 7. 2014 Jablonecká přehrada

Akce byla zaměřená na kontrolu povinné výbavy kol a nošení helmy do osmnácti let. Ti co neměli kolo v pořádku, dostávali informační leták o výbavě kola a někteří obdrželi i povinné odrazky z materiálu prevence kriminality. Děti dostávaly jako dárek pexeso, náramky nebo reflexní pásky.

Celkem bylo zkontrolováno 90 cyklistů, polovina neměla v pořádku výbavu kola, jeden byl bez helmy

- Den IZS – 26. 6. 2014 – Horní náměstí, nemocnice, přehrada
  - cílová skupina veřejnost
  - organizátor statutární město Jablonec nad Nisou
  - zastoupení Policie ČR, Vězeňská služba ČR, Armáda ČR a další složky IZS
  - stánek MP stánek
    - ověřování znalostí dopravního značení
    - překážkovou dráhu s koloběžkami
    - služební vůz s radarem
  - ukázky
    - Horská služba slaňování z věže kostela, záchrana na laně visícího figuranta
    - Četnická pátrací stanice Praha, výcvik policejních služebních psů či eskorta vězňů
    - Českého červeného kříže resuscitace, seznámení s dárcovstvím krve
    - hasiči likvidace následků dopravní nehody
    - Vodní záchranná služby a Letecká záchranná služby součinnostního zásahu
    - laserová střelnice a trenážer motorky (Jablonec nad Nisou 2000)

5.3.7 Prezentace výsledků

Na základě obsahové analýzy bylo zjištěno, že v Libereckém kraji zajišťují a koordinují výchovně vzdělávací činnosti zejména oddělení silniční dopravy Krajského úřadu (Bezpečně na silnicích Libereckého kraje), Bezpečně na silnicích o.p.s. (Tým silniční bezpečnosti), BESIP a Městská policie, která organizuje i akce na dětských

dopravních hřištích. Některé akce organizuje Město Liberec a Liberecký kraj. Dalšími institucemi, které se podílely na preventivních akcích, byly komunitní středisko KONTAKT a občanské sdružení D. R. A. K.

Mezi cílovými skupinami byly zastoupeny všechny věkové skupiny. Jeden program byl zaměřen na děti ze sociálně slabých skupin a jeden program na děti mládež a dospělé se zdravotním postižením.

Obsahová stránka programů je velmi různorodá. Nejčastěji je zastoupena tematika pro cyklisty. Dalšími tématy jsou bezpečné chování v provozu, bezpečnost při jízdě ve vozidle, viditelnost, první pomoc. Objevuje se zde problematika nebezpečných míst v okolí škol, alternativních způsobů mobility. Během většiny akcí je prezentována technika složek IZS a metody, formy a pomůcky pro dopravně výchovnou práci.

Programy dopravní výchovy	organizátor	cílová skupina	obsah
Dopravní výchova pro ZŠ	DDH	4. ročník	problematika cyklistů
Soutěž mladých cyklistů	LK, BESIP	děti starší 10 let	problematika cyklistů
Dny s dopravní výchovou	TSB, BNS	1. a 2. stupeň ZŠ	problematika chodců, cyklistů, bezpečnost při jízdě ve vozidle, první pomoc, viditelnost
Týdny bezpečnosti	LK, BNS	školní kolektiv, veřejnost	zaměřeno na určité téma
Den bez aut		různé věkové skupiny	růst individuální dopravy
Na kole jen s přilbou	BNS, HS	různé věkové skupiny	problematika cyklistů
Bezpečná cesta do školy	ZŠ	děti, rodiče, zástupci škol, úředníci	nebezpečná místa v okolí škol
Evropský týden mobility	Město Liberec, Komunitní středisko KONTAKT, TBS	různé věkové skupiny	alternativní způsoby mobility
Řidiči, jezdí bezpečně	MP	řidiči motorových vozidel	dodržování rychlosti
Míček Hopík ve městě	MP	děti předškolního věku	bezpečné chování v provozu
Den s policií a IZS	Policie	různé věkové skupiny	prezentace techniky složek IZS
Den otevřených dveří DDH a MP	MP, DDH	různé věkové skupiny	prezentace metod, forem, pomůcek pro dopravně výchovné práce

Tabulka č. 1 Programy dopravní výchovy

Bezpečně na silnicích LK	Kurzy pro policisty, učitele, dobrovolníky	
	zveřejňování materiálů k výuce DV	
Tým silniční bezpečnosti	Výukové dny v mateřských školách	
	Výukové dny pro školní skupiny ZŠ	
	Kurzy pro maminky s dětmi	
	Dny bezpečnosti v obchodních domech	Prezentace pro veřejnost
	Školení osob působících v oblasti dopravní bezpečnosti, rodiče, dobrovolníky	
BESIP	zajištění podmínek pro přípravu a realizaci programů a akcí	
	interaktivní programy na webových stránkách	
MP	organizace činností na DDH	
	aktivity pro veřejnost	MŠ, ZŠ, rodiče, senioři
KONTAKT komunitní středisko	příměstský tábor	cílová skupina děti ze sociálně slabých rodin
občanské sdružení D. R.A.K.	Předprázdninové dětské setkání Liberec	cílová skupina děti, mládež a dospělí s tělesným postižením

Tabulka č. 2 Další činnosti některých institucí

5.4 Odpovědi na otázky

Otázka č. 1 – Obsahuje nabídka ve vymezeném regionu program pro pravidelnou činnost?

Ze získaných odpovědí vyplynulo, že v Libereckém kraji žádná organizace nenabízí program pro pravidelnou činnost. Přestože většina programů má víceletou tradici, v podstatě se jedná o formu příležitostnou. Nejčastěji se jedná o půldenní akce, některé jsou dvoudenní, případně týdenní, například Evropský týden mobility. Aktivity související s dopravní výchovou se také objevují v rámci programů příměstských a cyklistických táborů.

Bohužel se i přes změnu RVP realizovanou v roce 2012 a přes množství učebních materiálů nedostalo dopravní výchově větší pozornosti. Pravidelnou činnost nabízí pouze kurz dopravní výchovy pro 4. ročník, jehož cílem je získání Průkazu cyklisty. Zástupci dotazovaných škol se jednohlasně shodovaly, že žáci 1-3. třídy ZŠ jsou seznamováni se základními pravidly silničního provozu výhradně v rámci výuky prvouky a vlastivědy, případně v rámci projektových dnů.

Otázka č. 2 – Na jaké cílové skupiny jsou programy zaměřené?

Z uvedené nabídky dopravně-vzdělávacích programů je patrné, že je největší pozornost věnována dětem předškolního věku a žákům 4. třídy ZŠ. Na předškoláky se zaměřují organizace v duchu hesla, co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš. Navíc děti v tomto věku přijímají informace od autorit nekriticky. U žáků 4. tříd je zřejmě důvodem zájmu předepsaná povinná účast v kurzu pro cyklisty. Minimálně jedna akce byla zaměřená na cílovou skupinu dětí, mládeže a dospělých s tělesným postižením a jejich rodiny a jedna byla věnovaná dětem ze sociálně slabých rodin.

Otázka č. 3 – Které instituce se problematikou dopravní výchovy zabývají?

Nejaktivněji se věnují dopravní výchově Tým silniční bezpečnosti a strážníci městské policie. Obě složky také vzájemně spolupracují. Programy dopravní výchovy jsou realizovány několikrát do měsíce. Téměř každé akce, nikoliv však výuky, se účastní krajský koordinátor. HZS LK, ZZS LK a ČČK se akcí účastní s doprovodnými programy a aktivitami – výstava techniky, ukázky zásahů apod. Stále ve větším rozsahu se zapojují do dopravní výchovy i neziskové organizace. Iniciátory některých akcí byly Komunitní středisko Kontakt Liberec a občanské sdružení D. R. A. K. O problematiku dopravní výchovy také projevil zájem Studio Oříšek, MC Jablůčko, DDM Víkyně, všechny organizace jsou z Jablonce. Dopravní problematika je součástí naplně zájmového kroužku „Dopraváček“, který působí při spolku „Boveraclub“ v Liberci. Jeho cílem je probuzení zájmu dětí o dopravu, zejména o kolejovou. Dopravní výchova je v kroužku probírána okrajově.

Otázka č. 4 – Jak se promítlo zapracování dopravní výchovy do osnov dotazových škol po změně rámcového vzdělávacího programu?

Všechny dotazované základní školy se jednohlasně shodují, že se změna RVP nijak neprojevila v jejich zapracování dopravní výchovy do osnov výuky. V podstatě záleží na učitelích, v jakém rozsahu a jak často se budou dopravní výchově věnovat. Výjimku tvoří dopravní výchova pro 4. ročník, která je povinná. Ta však probíhá za účasti odborného pedagoga.

Otázka č. 5 – Jakými kompetencemi disponují učitelé základních škol pro výuku dopravní výchovy?

Zde se odpovědi jednotlivých škol rozcházejí. Některé instituce potvrzují, že jsou jejich pedagogové, kteří mají dopravní výchovu v osnovách svých předmětů, povinni

absolvovat odborné semináře. Na druhé straně se podstatná část ústavů vyjádřila negativně. Jejich učitelé nepodléhají povinnosti návštěvy seminářů, ani nejsou jinak dodatečně vzděláváni v problematice dopravní výchovy.

Otázka č. 6 – Jedná se u volnočasových programů jednotlivých institucí o alternativu dopravní výchovy vyučované na základních školách?

Instituce se prostřednictvím svých programů snaží řešit nedostatky v systému dopravní výchovy. Jejich programy jsou zajímavé, názorné i zábavné. Děti si díky zvoleným aktivitám, metodám a pomůckám snáze zapamatují předkládanou problematiku. Bohužel se však jedná o příležitostné akce, jejichž programová náplň je obdobná.

5.5 Souhrn

Z provedeného šetření vyplývá, že v systému vzdělávacích aktivit chybí nabídka pravidelné zájmové činnosti, která by doplňovala výuku prováděnou na základních školách. Tím by se doplnil článek chybějící ve výchovně vzdělávacím procesu. Pro kvalitnější provádění dopravní výuky ve školách chybí správná motivace pedagogů. Zdůrazňovat jim, že máme vysokou nehodovost, že děti jsou účastníky tragických dopravních nehod, nepomůže. Chápu, že učitelé jsou odborníky v oblasti, kterou vyučují, a být odborníkem ještě v jiné oblasti, pro ně může znamenat, že správně nebudou vykonávat činnost ani jednu, nebo se necítí dostatečně kompetentní, aby vyučovali i dopravní výchovu, proto se jí raději nezabývají.

Organizace, které se dopravní výchovou zabývají na profesionální úrovni, nemohou zcela nahradit systematičnost dopravní výchovy, přes množství organizovaných nebo podporovaných akcí, programů a projektů. Navíc účast na akcích je zcela dobrovolná, což nebývá dobrá motivace pro účast.

Možná řešení:

- vhodná motivace pro pedagogy ke zvyšování kompetencí pro výuku
- organizovat více seminářů pro pedagogy
- začlenit konkrétní počet hodin pravidelně rozvržených do výuky, např. 20 hodin za pololetí
- zaměřit se na podporu zájmových činností

6 Program „Za dopravou kolem světa“ – vlastní návrh a realizace

Program je zaměřen na dopravní výchovu. Nejedná se ale o dopravní výchovu jak ji známe ze školy nebo z dopravního hřiště. Program je postaven na základní obsahové náplni dopravní výchovy pro žáky základní školy prvního stupně, kterou rozšiřuje o vědomosti z prvouky, zeměpisu a dějepisu, čímž nabízí dětem široké pole zájmových oblastí. Cílem programu je navázat na znalosti poskytované při výuce na základní škole, zdokonalit dovednosti důležité pro bezpečný pohyb v dopravním prostředí, rozvíjet schopnosti, které umožní chovat se ohleduplně a odpovědně ke světu kolem, a tím položit základ pro budoucí roli řidiče. Neméně důležité je vzbudit v dětech zájem o dopravní tematiku a poznávání světa.

Děti se seznámí s různými dopravními prostředky a jejich historií, nahlédnou do různých částí světa. Budou mít možnost vyzkoušet si různé způsoby komunikace a orientace v neznámém prostředí, dozví se, jakým způsobem přivolat pomoc nebo jako pomoci zraněnému kamarádovi.

6.1 Příprava programu

6.1.1 Vymezení cílů

- 1) Naučit děti bezpečnému pohybu v dopravním prostředí
  - a. Znájí pravidla pro chodce, cyklisty a v silničním provozu je dodržují
  - b. Znájí pravidla pro cestování autobusy, vlaky, letadlem, lodí
  - c. Umí se orientovat v prostředí
- 2) Seznámit děti s různými dopravními prostředky
  - a. Vyjmenují 10 motorových a 5 nemotorových dopravních prostředků
  - b. Umí si uvědomit výhody a nevýhody uvedených dopravních prostředků
- 3) Seznámit děti se složkami integrovaného záchranného systému
  - a. Vyjmenují složky systému
  - b. Umí přivolat pomoc - všechny děti znají telefonní čísla složek IZS a základy komunikace s dispečerem IZS
  - c. Umí poskytnout pomoc v případě drobnějších poranění
- 4) Rozvíjet senzomotorické dovednosti, komunikaci, spolupráci

6.1.2 Metody práce

V souladu s vytyčenými cíli, s Národní strategií Bezpečnosti silničního provozu (BESIP 2012) a Rámcovým vzdělávacím programem pro ZŠ byl stanoven rámcový obsah programu a metody práce.

Rámcový obsah

- 1) Pravidla silničního provozu
  - základní pojmy, které se vztahují k problematice
  - dopravní značky – základní dělení s důrazem na značky upravující chování chodců
  - základní pravidla pro bezpečný pohyb chodců v silničním provozu
  - cestování vozidly
- 2) Praktický výcvik
  - aplikace získaných vědomostí při vycházkách
  - pozorování dopravních situací
  - vyhledávání nebezpečných situací
- 3) Bezpečné chování
  - cesta do školy – volba bezpečné trasy, míst k přecházení
  - význam reflexních materiálů
- 4) První pomoc
  - základní postupy pro přivolávání pomoci
  - ošetření drobných poranění
- 5) Způsoby komunikace a orientace v prostředí
- 6) Motivace aktivit spojená s kulturními nebo společenskými událostmi probíhajícími během činnosti kroužku

Metody práce

- vysvětlování, předvádění, pozorování
- práce s audiovizuálními prostředky, s metodickými listy, s textem
- individuální a skupinová práce na zadaném tématu
- pohybové aktivity – soutěže, hry, výlet
- vědomostní aktivity – testy, soutěže, hry
- praktické a výtvarné činnosti

Aktivita byly nejčastěji sestavovány podle třífázového model EUR. Cílem fáze E – evokace – je zamyšlení nad tématem, co o něm víme, co se domníváme, co bychom se chtěli dozvědět. Její funkce je také motivační. Fáze U – uvědomění – slouží k získávání nových poznatků, propojování práce s myšlením. Zvolené aktivity by měly udržet zájem o nové informace. Během fáze R – reflexe – dochází k ohlédnutí za aktivitami, uvědomění si, co jsme se naučili. Formulujeme nové poznatky na základě původních i nových informací.

Pro dovednostní aktivity byl využíván Kolbův model učení. Jeho cílem je změna akční teorie. Během cyklu procházíme čtyřmi fázemi: zkušenost, reflexe, zobecnění, nová zkušenost. Prožitá zkušenost se zhodnotí z pohledu, co se stalo, jak se to stalo? Následně dochází k zobecnění a hledání závěrů pro teorii vedoucí k jinému, efektivnějšímu chování. Novou teorii je nutné uvést do praxe a vyzkoušet, zda ke zlepšení povede.

6.1.3 Metody vyhodnocování

Vzhledem k věku návštěvníků zájmového kroužku, děti navštěvující 1- 3. třídu základní školy, byly pro vyhodnocování programu zvoleny metody pozorování, soutěže, vědomostní testy uzpůsobené věkové skupině, a evaluační dotazník.

První test děti vypracovaly při zahájení činnosti kroužku a měly sloužit k hodnocení vstupních znalostí. V pololetí byla provedena rekapitulace získaných vědomostí a na závěr programu děti vypracovaly závěrečný test, aby bylo možné vyhodnotit, zda došlo k naplnění vytyčených cílů. Na vědomostní testy je důležité děti vhodně motivovat a zvolit zajímavý způsob hodnocení, v opačném případě děti o získávání vědomostí ztratí zájem a budou se účastnit jen aktivit, které budou hravé, nikoliv naučné.

Evaluační dotazník sloužil k celkovému hodnocení navrženého programu z hlediska naplnění potřeb a zájmů dětí, může však sloužit i k hodnocení dalších ukazatelů. Pokud máme možnost a zájem upravit obsahovou náplň programu podle očekávání dětí, pak je vhodné dotazník použít při zahájení programu. Při ukončení programu nám dotazník může odhalit silné a slabé stránky naší práce a na jejich základě je možné program vylepšit. U dětí, které neumí psát, můžeme provést rozhovor, případně zadat výtvarnou aktivitu.

6.1.4 Popis prostředí

Pro možnost realizace navrženého programu zájmového kroužku byla navázána spolupráce s vedením základní školy Barvířská (dále jen kroužek Barvířská), a statutárním zástupcem „Boveraclubu“, jehož zástupci vedou zájmový kroužek „Dopraváček“ pro děti. Přislíbení

spolupráce záviselo na dostatečném počtu přihlášených dětí. V obou případech se k návštěvě přihlásil potřebný počet dětí.

Základní škola Barvířská sídlí v centru města, přibližně 10 minut od terminálu MHD. Škola nabízí třídy se zaměřením na výuku anglického jazyka, což se projevilo i při některých aktivitách, a od druhého stupně nabízí rozšířenou výuku tělesné výuky se zaměřením na fotbal. Kromě klasických učeben mají ve škole k dispozici multimediální učebnu, počítačovou učebnu a posluchárnu. V okolí školy se nachází sportoviště a několik menších parků, které je možné využít pro venkovní aktivity.

„Boveraclub“ sídlí v Dopravním podniku měst Liberce a Jablonce nad Nisou, a. s. Děti z „Dopraváčku“ využívají učebnu autoškoly a školicího střediska, která je multimediálně vybavená, ale nenabízí prostor pro pohybové aktivity. Během schůzek děti také často cestují historickými tramvajemi a navštěvují zázemí dopravních firem, složek integrovaného záchranného systému a kulturních institucí.

6.1.5 Cílová skupina

Při plánování organizačního zajištění zájmového kroužku Barvířská se vycházelo z předpokladu, že skupinu budou tvořit dívky i chlapci, ve věku 6-10 let, zájmově nevyhranění.

„Dopraváček“ navštěvují děti ve věkovém rozmezí 6-13 let. Starší děti jsou již zaměřené na kolejovou dopravu. V této oblasti vykazují hluboké znalosti, o jiné oblasti dopravy nejeví příliš zájem. Mladší děti mají obecný zájem o dopravu.

6.1.6 Tým

Kroužek Barvířská vedla jedna vedoucí, jen při závěrečném výletě pomohli s přípravou další dva vedoucí. Jeden z nich přijal roli „šíleného jezdce“, který zanechával stopy, které děti měly za úkol sledovat, aby ho mohly dopadnout. Druhý, v roli detektiva, měl být dětem v pátrání nápomocen. Jeho dalším úkolem bylo v případě mimořádné události pomoci s dohledem nad dětmi.

Tým vedoucích „Dopraváčku“ tvoří 5 osob, všichni se na přípravě a realizaci programu kroužku podílejí stejnou měrou.

6.1.7 Zarámování programu

Zarámování programu bylo motivováno časopisem Junior speciál, 33 typů, jak cestovat až do Austrálie. V časopise se objevuje mnoho zajímavých informací o různých dopravních prostředcích, které jsou prokládané soutěžemi, úkoly a kvízy. (Junior speciál 2012)

Program byl nazván expedicí „Za dopravou kolem světa“. 18 schůzek = tematicky zaměřených výprav by měl nabídnout mnoho zajímavých a dobrodružných chvil. Děti se dozvědí, co je doprava, k čemu nám slouží, proč a jaká pravidla je nutné během expedice

dodržovat. Seznámí se s prvky silniční, železniční, lodní i letecké dopravy a s některými světovými oblastmi. Během výprav budou plnit různé úkoly, za jejichž splnění získají turistické známky (smajlík). Na závěr expedice vymění turistické známky za odměnu. Po celou dobu budou děti během výprav doprovázeni kamarády z říše zvířat, Krtek a Pejsek.

6.1.8 Program schůzek

Děti z dopravního kroužku Barvířská absolvovaly celý program, včetně závěrečného výletu. V „Dopraváčku“ byly zrealizovány 3 schůzky z uvedeného programu (Vánoce, První pomoc, Cesta zprávy). Důvodem byl počet vedoucích, každý měl za úkol navrhnout a připravit obsahovou náplň stanovených schůzek, a větší věkový rozdíl mezi dětmi.

Návrh dílčích témat pravidelných schůzek a jejich uskutečnění:

1. Schůzka – Seznámení – Doprava (3. 10. 2013)
2. Schůzka – Za dopravou kolem světa (14. 10. 2013)
3. Schůzka – Cesta do školy, pravidla (4. 11. 2013)
4. Schůzka – Silniční motorová vozidla (18. 11. 2013)
5. Schůzka – Cesta do školy II (2. 12. 2013)
6. Schůzka – Vánoce (pův. PK v zimě, viditelnost) - změna tématu (16. 12. 2013)
7. Schůzka – Putování se třemi králi – orientace v prostoru (6. 1. 2014)
8. Schůzka – První pomoc (20. 1. 2014)
9. Schůzka – Barvy pro bezpečnost (3. 2. 2014)
10. Schůzka – Ohlédnutí za prvním pololetím, vědomosti (17. 2. 2014)
11. Schůzka – Vycházka (pův. Cesta zprávy) - změna tématu (3. 3. 2014)
12. Schůzka – Cesta zprávy (17. 3. 2014)
13. Schůzka – Cesta kolem světa – hry v přírodě (31. 3. 2014)
14. Schůzka – První pomoc (14. 4. 2014)
15. Schůzka – Letecká doprava (28. 4. 2014)
16. Schůzka – Vodní doprava (12. 5. 2014)
17. Schůzka – Opakování (pův. Výlet do minulosti) – změna tématu (26. 5. 2014)
18. Schůzka – Výlet „pokladovka“ (7. 6. 2014)

Obsahová náplň jednotlivých schůzek je uvedena v příloze F. Ukázka vědomostních testů a evaluačního dotazníku je uvedena v příloze G. Některé práce dětí v příloze H.

6.2 Hodnocení programu

6.2.1 Prostředí

Schůzky kroužku Barvířská probíhaly v pondělí od dvou do půl čtvrté. Měli jsme k dispozici učebnu, ve které byl i dostatek prostoru pro pohybové hry. Prostředí schůzek záviselo na povětrnostních podmínkách, protože některé děti neměly vhodné oblečení pro vycházky.

Schůzky „Dopraváčku“ probíhaly zejména v prostředí mimo učebnu ve venkovním prostředí.

6.2.2 Skupina

V základní škole Barvířská se přihlásilo 12 dětí navštěvujících 1-3. třídu. 6 bylo prvňáčků, 3 navštěvovaly druhou třídu a 3 třetí. 2 prvňáčci měli syndrom hyperaktivity, načež u jednoho z nich byla v pololetí diagnostikována cukrovka, což pro nás znamenalo v pravidelných intervalech kontrolovat hladinu cukru v krvi a dle hodnoty případně aplikovat inzulín. Další komplikací bylo, že dvě děti musely kvůli dalším zájmovým činnostem odcházet z kroužku o půl hodiny dříve. Výše uvedeným skutečnostem bylo nutné přizpůsobit aktivity konané mimo školní prostory.

Skupina dětí v „Dopraváčku“ byla věkově velmi různorodá. Přihlásilo se 23 dětí, dvě dívky, ostatní chlapci. Přibližně polovina dětí byla ve věku 6-8 let a druhá polovina byla ve věku 10-13 let. Starší děti již kroužek navštěvovaly v předchozích letech, díky tomu byly poměrně vědomostně zdatné v oblasti tramvajové dopravy. Tři děti byly prvňáčci, které navíc nesprávně artikulovaly.

6.2.3 Změny proti plánu

Navržený program pro skupinu dětí z kroužku Barvířská musel být přizpůsoben docházce dětí, kdy 3 děti odcházely ze schůzek v 15 hodin z důvodu další zájmové činnosti, to znamená o půl hodiny dříve. Další změna souvisela s povětrnostními podmínkami, bylo plánované sáňkování a praktické ukázky pohybu na pozemních komunikacích za snížených podmínek, bohužel sněžilo výjimečně. Další drobné změny v obsahové náplni schůzek si vyžádala nemoc jednoho žáčka.

6.2.4 Hodnocení cílů

Cíl 1 – Naučit děti bezpečnému pohybu v dopravním prostředí

Pro splnění tohoto cíle bylo nutné vysvětlit dětem význam pravidel chování a bezpečného pohybu v souvislosti s ochranou zdraví osob pohybujících se v dopravním prostředí. Zároveň je seznámit s pravidly účasti v provozu na pozemních komunikacích, základními pravidly pro cestování, s různými způsoby orientace v prostředí a upozornit na následky nedodržování pravidel. Před vycházkami jim byla vždy základní pravidla pro účast v silničním provozu připomenuta. Prostřednictvím splnění dílčích cílů byl splněn tento cíl.

Dílčí cíl 1 a – Děti znají pravidla pro chodce, cyklisty a v silničním provozu je dodržují

Cíl byl hodnocen výtvarnými aktivitami, soutěžemi a testy zaměřenými na pravidla provozu a pozorováním chování dětí v silničním provozu. Děti se do všech výtvarných aktivit zapojily a výsledky soutěží a testů prokazovaly znalost pravidel. Při vycházkách byly schopné vyhledat nebezpečná místa a upozornit na nesprávné chování účastníků provozu. Cíl byl splněn.

Dílčí cíl 1 b – Děti znají pravidla pro cestování vozidly a autobusy

Cíl byl hodnocen rozhovorem a pozorováním. Děti, nejprve ve skupinách a později samostatně, odpovídaly na otázky zaměřené na správné způsoby cestování různými dopravními prostředky. Všechny děti znaly odpovědi na otázky. Prakticky si mohly vyzkoušet pravidla cestování při závěrečném výletě, během kterého jsme cestovali autobusem a tramvají. Děti se chovaly v souladu s přepravním řádem. Cíl byl splněn.

Dílčí cíl 1 c – Děti se umí orientovat v prostředí

Cíl byl hodnocen rozhovorem a pozorováním při vycházkách a výletě. Děti reagovaly na dotazy směřované na orientaci. Během výletu dokázaly popsat způsoby orientace v přírodě. Cíl byl splněn.

Cíl 2 - Seznámit děti s různými dopravními prostředky

Dílčí cíl 2a – Vyjmenují 10 motorových a 5 nemotorových dopravních prostředků

Cíl byl hodnocen při soutěžích a testech. Zpočátku děti zvládly vyjmenovat pouze třetinu dopravních prostředků, ale v závěru programu byly schopné vyjmenovat stanovené množství. Cíl byl splněn.

Dílčí cíl 2 b – Umí si uvědomit výhody a nevýhody uvedených dopravních prostředků

Cíl byl hodnocen rozhovorem. Děti na základně vlastních zkušeností získaných při cestě do školy, za zájmovou činností, za rodinou, na dovolenou apod. uváděly výhody a nevýhody cestování jednotlivými druhy dopravních prostředků. Cíl byl splněn.

Cíl 3 – Seznámit děti se složkami integrovaného záchranného systému zásadami ošetřování zraněných

Problematika cíle navazovala na cíl č. 1 a uvědomění si, že v případě nedodržení pravidel může dojít k mimořádné události, jejímž následkem může být způsobení škody nebo újmy na zdraví. Pro případ, že by děti byly svědkem takové události byly seznámeny se složkami, které mohou přivolat na pomoc a zásadami poskytování první pomoci

Dílčí cíl 3 a - Vyjmenují složky systému

Cíl byl hodnocen otázkami ve znalostních testech a rozhovorem. Děti prokázaly znalost činnosti jednotlivých složek při mimořádných událostech, věděly k jaké události volat jakou složku nejdříve. Cíl byl splněn.

Dílčí cíl 3 b - Umí přivolat pomoc - všechny děti znají telefonní čísla složek IZS a základy komunikace s dispečerem IZS.

Cíl byl hodnocen pozorováním a otázkou zařazenou ve vědomostních testech a soutěžích. Všechny děti čísla i mnemotechnickou pomůcku pro zapamatování čísel znají. Zvládnutí komunikace pro přivolání záchranářů nacvičovaly při fiktivních rozhovorech. Cíl byl splněn.

Dílčí cíl 3 c - Umí poskytnout pomoc v případě drobnějších poranění

Děti nacvičovaly přiložení tlakového obvazu a znehybnění končetin. Cíl byl hodnocen pozorováním. Všechny děti uměly přiložit tlakový obvaz i znehybnit horní končenu v šátkovém závěsu a dolní končenu přivázáním k druhé. Cíl byl splněn.

Cíl 4 - Rozvíjet senzomotorické dovednosti, komunikaci, spolupráci

Cíl byl hodnocen pozorováním, výtvarnými a pracovními činnostmi. Do programu byly zařazeny různé výtvarné činnosti a pracovní činnosti spojené s výrobou drobných předmětů. Mnoho aktivit a soutěží bylo založeno na spolupráci a komunikaci. U všech dětí bylo patrné zlepšení uvedených dovedností. Cíl byl splněn.

Na zhodnocení všech vědomostí a dovedností byl zaměřen závěrečný výlet, během kterého děti měly za úkol plnit různé úkoly a sbírat indicie, které popisovaly desatero správného a bezpečného chování v dopravním prostředí. Na závěr výletu dokládaly splnění úkolů policistovi. Všechny děti u závěrečného hodnocení uspěly.

6.2.5 Prezentace výsledků

Vědomostní testy ukázaly, že obsahová náplň vedla ke splnění cílů. Všechny děti správně odpověděly na otázky vztahující se ke znalostem pravidel silničního provozu a složek integrovaného záchranného systému. Z testu vyplynula i dobrá znalost dopravního prostředí a dopravních prostředků, děti zvládly vyjmenovat více dopravních prostředků a uvědomují si výhody jednotlivých provozů. Z pozorování mohu vyhodnotit, že se děti správně orientují při pohybu v provozu na pozemních komunikacích a při přecházení vozovky a umí poskytnout pomoc při drobných poraněních. Je zřejmý i posun senzomotorických a komunikačních dovedností. Děti jsou mnohem šikovnější než při zahájení kroužku, nemyslím si, že by to byla jen moje zásluha, ale rozhodně jsem k rozvoji přispěla navrženými aktivitami.

Evaluační dotazník obsahoval 9 otázek. Děti jej vyplňovaly při poslední schůzce. Největší pozornost děti věnovaly tématu první pomoci. Velmi se jim líbilo předvedení oživovacích pokusů. S velkým zájmem hodnotily i vánoční schůzku, při které jsme pouštěli lodičky ze skořápek. (pozn. k mému překvapení mnoho dětí tento vánoční zvyk neznalo) Hlavně chlapcům se líbila schůzka o létání a skládání vlaštovek. Témata k doplnění většinou souvisela se širším obsahem dopravy, tzn. více schůzky zaměřit na cestování, povídání o metru, vlacích, sanitkách. Děti by hlavně chtěly změnit četnost schůzek, týdenní frekvence, některé by chtěly zařadit více výletů, některé by chtěly více vyrábět. 10 dětí uvedlo, že by příští rok chtělo kroužek navštěvovat znovu, což mne velmi potěšilo, protože některé schůzky neprobíhaly podle mých představ. Zbylé dvě děti ještě nevěděly.

7 Diskuze

Pro zhodnocení nabídky programů bylo nejvýznamnější získat informace o institucích, organizujících výchovně vzdělávací programy a akce zaměřené na dopravní výchovu a odkazy na jejich internetové zdroje, tedy vytvořit databázi kontaktních informací. Pro přípravu programu bylo důležité zjistit, zda některá z institucí nabízí program zájmového kroužku s dopravní tematikou a jaká je jeho obsahová náplň, aby navrhovaný program nebyl stejný. Díky mé profesi jsem většinu institucí, jejich činnost a zástupce, znala. Pro zjištění dalších organizací nabízejících programy s dopravní výchovou jsem do dotazníků zařadila jednu otázku. Databáze byly vytvořeny.

Na webových stránkách institucí jsem si prohlédla nabízené programy, připravila otázky rozhovoru a zaslala emaily nejprve na kontakty uvedené v „Databázi subjektů působících v oblasti bezpečnosti silničního provozu“. Překvapilo mne, s jakou ochotou a rychlostí reagovali zástupci některých institucí, ale také to, že dva emaily se vrátily jako nedoručitelné, přitom databáze byla vytvořena v roce 2013 a měla by být aktuální. Následně jsem kontaktovala instituce, které byly vyhodnocené z dotazníků.

Získat kontakty na zástupce základních škol bylo na jednu stranu jednodušší, protože internetové portály nabízejí několik databází. Já jsem využila databázi portálu SeznamSkol.eu. Bohužel jsem zjistila, že mnozí zástupci oslovených škol nebyli spolupráci nakloněni, protože se nevrátila téměř polovina dotazníků. Nic se nezměnilo ani při opakované výzvě. Prohlédla jsem si webové stránky vytipovaných škol. Žádná z nich nenabízela zájmový kroužek zaměřený na dopravní výchovu.

Analýza nabídky programů obsahuje přehled a popis programů, které byly vyhodnoceny na základě výsledků z průzkumu. Dále jsou zde uvedeny programy jednotlivých institucí. Popisy programů obsahují informace o organizátorech, rozsah a obsahovou náplň, určení cílové skupiny.

Z analýzy vyplývá, že chybí program pro pravidelnou zájmovou činnost, která v jiných oblastech splňuje svůj výchovně vzdělávací cíl prohlubovat vědomosti, zdokonalovat dovednosti, utvářet postoje a rozvíjet potřeby dalšího rozvoje osobnosti. V 70. a 80. letech minulého století byl kladen větší důraz na podporu dopravně bezpečnostních činností. Podle Šrůtkové (1978) systém výchovy jiskřiček a pionýrů zahrnoval dopravní problematiku do školních i mimoškolních činností a rozděloval

plnění úkolů na povinné a zájmové, jak dokazuje její publikace, nabízející podklady pro tvorbu programů pro různé věkové skupiny. Program navržený v bakalářské práci nabízí právě onen chybějící mezičlánek pro systematický přístup k provádění dopravní výchovy.

Příprava programu se odehrávala v několika etapách. Nejprve bylo nutné oslovit zástupce institucí, kteří by umožnili program zrealizovat. Oslovila jsem vedení základní školy Barvířská, pro kterou jsem spolu s kolegyní z ročníku připravovala a realizovala program pro školu v přírodě, a statutárního zástupce „Boveraclubu“, jehož zástupci vedou zájmový kroužek pro děti „Dopraváček“. Přislíbení spolupráce záviselo na dostatečném počtu přihlášených dětí. V obou případech se k návštěvě přihlásil potřebný počet dětí.

Druhá fáze přípravy, návrh rámcového obsahu, probíhala v létě před zahájením kroužku, kdy existovalo ještě mnoho neznámých pro vytvoření konkrétnější podoby programu. Podrobněji jsem pak program rozpracovala až ve chvíli, kdy jsem znala složení skupiny. V průběhu jednotlivých schůzek jsem přizpůsobovala náplň hodiny nejen časovým možnostem, ale i fyzickému a psychickému rozpoložení dětí. V případě, že schůzka vyšla na nějakou významnou událost, snažila jsem se zahrnout ji nejen do tématu dané schůzky, ale i do celkového rámce programu.

Pomůcky pro jednotlivé schůzky jsem si připravovala sama. Používala jsem obrázky, fotografie a ukázky z internetového vyhledávače google.cz. Velkým přínosem pro tvůrce programů je webový portál Hranostaj.cz, který nabízí širokou databázi her. Nejčastějším prostředkem, který jsem používala, byl notebook. Pro prezentaci a výuku zásad poskytování první pomoci jsem používala vlastní figurínu „Little Anne“ a obvazový materiál.

Pro realizaci programu bych doporučovala, aby i přes menší počet dětí, vedli kroužek alespoň 2 osoby. Já jsem vsadila na to, že na 12 dětí stačí jeden vedoucí, ale v případě, že je ve skupině jedno dítě s hyperaktivitou, navíc s diagnózou cukrovky a nutností v pravidelných intervalech měřit hladinu cukru, případně aplikovat inzulin, je jeden vedoucí málo. Bohužel kontrola cukru vycházela do druhé třetiny schůzky. Dětem jsem vždy v tu dobu zadala samostatnou práci, ale jakmile zjistily, že se věnují nemocnému, měly tendence úkolu se nevěnovat. Dalším nedostatkem, kterého bych se chtěla příště vyvarovat, je odchod některých dětí před ukončením schůzky za jinými

aktivitami. Protože se jednalo o prvňáčky, musela jsem je doprovodit do šatny, což nám narušovalo harmonogram schůzky a omezovalo nás to při aktivitách mimo školu. Proto původní návrh na začlenění návštěvy některé instituce ze složek IZS nebyl realizován.

Pro schůzky dopravního kroužku Barvířská jsme měli k dispozici učebnu ve škole, kde byl prostor pro pohybové aktivity, ale neměli jsme připojení na internet. Také tam chyběla nástěnka, kterou bych využila pro informace k některým činnostem, připomínání úkolů a pro prezentaci vytvořených prací. Naopak „Dopraváček“ se scházel v učebně autoškoly, kde bylo k dispozici málo místa pro pohybové aktivity, což mělo vliv na průběh některých aktivit.

Pro další skupiny bych navrhovala předat při zahájení dětem notýsek, cestovní deníček, do kterého by si sbíraly odměny za splněné úkoly (smajlíky, jiné značky), a kam by si případně zapisovaly poznámky a informace pro následující schůzky. Já jsem dětem vždy rozdala lístečky s informacemi, ale některé děti je ztratily, než došly do šatny.

Práce s dětmi byla velmi podnětná, umožnila mi vnímat problémy a specifika provozu z jiných úhlů, což mne přimělo k přehodnocení některých teorií. Navržený program bude využíván a zdokonalován v zájmovém kroužku „Autoškolka“, který připravuji ve spolupráci s některými kolegy z libereckých autoškol.

8 Závěr

Cílem práce bylo provést analýzu nabídky programů zaměřených na dopravní výchovu v Libereckém kraji a navrhnout, zrealizovat a vyhodnotit program pro zájmovou činnost zaměřenou na dopravní výchovu pro žáky mladšího školního věku.

Teoretická část byla zaměřena na pojmy výchova a vzdělávání, dítě, zájmová činnost, doprava a dopravní výchova a instituce poskytující volnočasové programy. Byly zde popsány psychologické zvláštnosti žáků mladšího školního věku z pohledu vývojové i dopravní psychologie. Dopravní výchova byla pojata z hlediska cílů, obsahu, metod a prostředků.

Průzkum potvrdil předpoklad autora, že instituce uvedené v praktické části nabízejí nepravidelné jednodenní akce nejčastěji zaměřené na veřejnost všech věkových skupin. Mimo spolku „Boveraclub“, žádná z oslovených institucí a základních škol nenabízí program pro pravidelnou zájmovou činnost v oblasti dopravní výchovy. V souvislosti s dosaženými výsledky v průzkumu a v souladu s Národní strategií Bezpečnosti silničního provozu a Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy byl vytvořen program „Za dopravou kolem světa“.

Navržený program byl realizován v zájmovém kroužku při Základní škole Barvířská. Při úvodním rozhovoru bylo zjištěno, že vstupní znalosti dětí jsou na různých úrovních, ale u všech dětí byl u závěrečného testu vidět vědomostní posun. Při závěrečném hodnocení se téměř všechny děti shodly, že program byl zajímavý a pokud by kroužek probíhal i další rok, tak by se rády do kroužku přihlášily znovu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- ATKINSON, R. et al., 2003. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-640-3
- ČAČKA, O. 1994. *Psychologie dítěte*. 1. vyd. SURSUM. ISBN 80-85799-03-0
- ČAČKA, O. 2001. *Nástin psychologie I*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-94-X
- DRAPELA, V. J., 2011. *Přehled teorií osobnosti*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0040-6
- HÁJEK, B. et.al., 2007. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-233-1.
- HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., 2007. *Školní družina*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-268-3
- HAVLÍK, K., 2005. *Psychologie pro řidiče*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-542-3
- HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5
- HORÁK, J., KOLÁŘ, Z., 2004. *Obecná pedagogika*. Ústí nad Labem. ISBN 80-7044-572-6
- JUNIOR SPECIÁL 33 tipů jak cestovat až do Austrálie. 2012, číslo 2
- JŮVA, V. sen. & jun., 1999. *Úvod do pedagogiky*. 4., doplněné vydání. Brno: Paido. ISBN 80-85931-78-8
- KOMENSKÝ, J. A., 1948. *Vševýchova: pampaedia*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství
- KOTÁSEK, J., 1997. *Učení je skryté bohatství. Zpráva Mezinárodní komise UNESCO, „Vzdělávání pro 21. století“*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání
- KUČEROVÁ, J. et al. 2010. *Inovace výuky na příkladu dopravní výchovy*. 1. vyd. Liberec: Venkovský prostor o.p.s. ISBN 978-80-903897-6-2
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1248-9
- LÍMOVÁ, L., 2006. *Teorie dopravní výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1157-0
- MAŇÁK, J. et. al., 1994. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1031-2
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4
- ODEHNAL, I., 2002. *Úvod do filozofie člověka*, Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 80-7204-230-0
- PÁVKOVÁ, J. a kol., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-178-711-6

- PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J., 2013: *Pedagogický slovník*. 7., aktual. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9
- ŘÍČAN, P., 2006. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-1247
- SEDLÁČEK, J., 2009. *Filozofie: [studijní text pro kombinované studium Veřejná správa a regionální politika]*. 1. vyd. Opava: Optys. ISBN 978-80-85819-72-4.
- SCIGIEL, M., SCIGIELOVÁ P. 2003. *Kapitoly z technické zájmové činnosti*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-045-X
- STOJAN, M. a kol., 2007. *Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4251-3
- ŠIKULOVÁ, R., KOLÁŘ, Z. 2003. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Ústí nad Labem: PF UJEP. ISBN 80-7044-485-1
- ŠRŮTKOVÁ, H., 1978. *Dopravní výchova v mimotřídní a mimoškolní činnosti dětí a mládeže*. Praha: SPN
- Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. 2002. Praha: MŠMT ČR
- VOLNÝ, J. 1976. *Dopravní výchova*. 1. vyd. Praha: SPN. Číslo publikace 1021-9593
- VOLNÝ, J. a kol. 1983. *Didaktika dopravní výchovy na 1. stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Právní předpisy

- Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. In: *Sbírka zákonů České republika*. 2005, částka 20, s. 509-511. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR. In: *Sbírka zákonů České republika*. 2008, částka 91, s. 4686-4116. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 553/91 Sb. o Obecní policii. In: *Sbírka zákonů České republika*. 1991, částka 104, s. 2736-2742
- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republika*. 2012, částka 33, s. 1026-1368. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republika*. 2004, částka 190, s. 10262-10324
- Zákon č. 238/2000 Sb. o hasičském záchranném sboru ČR. In: *Sbírka zákonů České republika*. 2000, částka 73, s. 3454-3460

Internetové zdroje

ALARM, 2009. Co je projekt alarm? In: *Projekt*. [online.] [vid. 23. 11. 2014]. Dostupné in: <http://www.dopravnialarm.cz/projekt/>

AUTOSAP SDRUŽENÍ AUTOMOBILOVÉHO PRŮMYSLU, 2013. Vývoj nehodovosti na českých silnicích. In: *AutoSAP Sdružení automobilového průmyslu* [online]. [vid. 4. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.autosap.cz/dalsi-informace/nehodovost-na-ceskych-silnicich/#neh2>

BESIP, 2012 a. BESIP [online]. [vid. 6. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/besip/o-besip/kdo-jsme>

BESIP, 2012 b. Výukový program pro interaktivní tabule. In: *BESIP* [online]. [vid. 15. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/dopravni-vychova/>

BESIP, 2012 c. Dopravní výchova. In: *BESIP* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/dopravni-vychova>

BESIP, 2012 d. Dopravní soutěž mladých cyklistů. In: *BESIP* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/dopravni-vychova/dopravni-soutez-mladych-cyklistu>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 a. Dopravní výchova. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/62/na-dopravnich-hristich.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 b. Roční plán 2015. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/149/plan-2015.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 c. Dny s dopravní výchovou. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/68/dny-s-dopravni-vychovou.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 d. Školy. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/49/skoly.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 e. Učme se přežít. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/150/ucme-se-prezit-.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 f. Stop smrtelným nehodám. In: *Bezpecnenasilnicich.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/page/153/stop-smrtnym-nehodam.html>

BEZPEČNĚ NA SILNICÍCH V LIBERECKÉM KRAJI, 2014 g. *Bezpečně na silnicích v Libereckém kraji* [online]. [vid. 14. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecnenasilnicich.cz/>

DATABÁZE A INFORMAČNÍ ZÁKLADNA PRO SUBJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI BEZPEČNOSTI SILNIČNÍHO PROVOZU, 2013. *Databáze a informační*

- základna pro subjekty působící v oblasti bezpečnosti silničního provozu* [online]. [vid. 10. 9. 2014]. Dostupné z: <http://databaze.besip-lk.cz/cs/home/>
- HEINRICHOVÁ, J., 2014. Bezpečná cesta do školy. In: *Dopravní inženýrství* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupní z: <http://www.dopravniinzenyrstvi.cz/clanky/bezpecna-cesta-do-skoly/>
- INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE, 2005. Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu. In: *Specializované agentury* [on line] [vid 29. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=118>
- INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE, 2014. Všeobecná deklarace lidských práv. In: *Informační centrum OSN v Praze*[online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
- JABLONEC NAD NISOU OFICIÁLNÍ STRÁNKY STATUTÁRNÍHO MĚSTA, 2000. Akce „řidiči, jezdí bezpečně“ byla úspěšná. In: *Jablonec nad Nisou* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/pro-novinare/tiskove-zpravy/aktualni-zpravy/akce-ridici-jezdi-bezpecne-byla-uspesna.html>
- JABLONEC NAD NISOU, 2000. Zprávy městské policie. In: *Jablonec nad Nisou* [online]. aktul. 2014.[vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/bezpecnost/mestska-police/zpravy-mestske-police/>
- KAPLÁNEK, M. 2011. *Nauka o volném čase*. České Budějovice, skriptum [online]. [vid. 13. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/617191935b911b6b>
- LIMBOURG, M. Kinderunterwegs im Straßenverkehr. In: *UK NRW Unfallkasse Nordrhein-Westfalen*[online]. 5. 8. 2010 [vid. 19. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.unfallkasse-nrw.de/fileadmin/server/download/praevention_in_nrw/praevention_nrw_12.pdf
- MATEŘSKÁ ŠKOLA ŠPIČÁK, 2014. Policejní pohádka – celoškolní. In: *Mateřská škola Špičák* [online]. [vid. 17. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.msspicak.cz/clanek.php?id=3132>
- MĚSTSKÁ POLICIE LIBEREC, 2014. *Městská policie Liberec* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpliberec.cz/>
- MĚSTSKÁ POLICIE PRAHA, 2013-2015. Prevence – činnost [online]. [vid. 6. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.mppraha.cz/prevence-mp/prevence-cinnost>
- METODICKÝ PORTÁL RVP, 2012. Podklady k výuce dopravní výchovy v základních školách In: *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [online] [vid 17. 7. 2014] Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/16447/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-DOPRAVNI-VYCHOVY-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>
- MUZEUM DOPRAVNÍ POLICIE, 2013. Centrum dopravní prevence. In: *Muzeum dopravní policie*[online]. [vid. 13. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.muzeumpolicie.cz/centrum-dopravni-prevence/>

- NA KOLE JEN S PŘILBOU, 2014. O projektu. In: *Nakolejensprilbou.cz* [online]. [vid. 23. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.nakolejensprilbou.cz/stranky/23:o-projektu.html>
- NÁRODNÍ SÍŤ ZDRAVÝCH MĚST ČR, 2014. Evropský týden mobility/den bez aut [online]. [vid. 22. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.nszm.cz/index.shtml?apc=r2082081t>
- NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ, 2014. Rámcové vzdělávací programy. In: *Národní ústav pro vzdělávání: školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků* [online]. [vid. 20. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/kurikulum-vseobecne-a-odborne-vzdelavani-a-evaluace/ramcove-vzdelavaci-programy?lang=1>
- ODBOR VZDĚLÁVÁNÍ 21, ODDĚLENÍ PŘEDŠKOLNÍHO, ZÁKLADNÍHO A ZÁKLADNÍHO UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ 210 MŠMT ČR, 2013. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (verze platná od 1. 9. 2013) úplné znění upraveného RVP ZV s barevně vyznačenými změnami. In: *Národní ústav pro vzdělávání: školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků* [online]. [vid. 20. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/319>
- POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. Statistika nehodovosti. In: *Policie ČR* [online]. [vid. 4. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- POLICIE ČR, 2014. Den s Policií ČR a složkami IZS. In: *Policie ČR* [online]. [vid. 17. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/fotogalerie/den-s-policii-cr-a-slozkami-izs.aspx>
- PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY, 2013. Evidence nestátních neziskových organizací. In: *Portál veřejné správy* [online]. [vid. 4. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.isnno.cz/evidencennov10001/DesignPages/oevidenci.aspx>
- SEZNAM ŠKOL. EU, 2009. Základní školy Liberecký kraj. In: *Seznam škol* [online]. [vid. 5. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/typ/zakladni-skola/?kraj=liberecky>
- ŠKODA AUTO, 2011. Škoda hrou. In: *Škoda auto* [online]. [vid. 16. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.skodahrou.cz/>
- TÝM SILNIČNÍ BEZPEČNOSTI, 2014. *Tým silniční bezpečnosti* [online]. [vid. 24. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.bezpecne-ops.cz/>
- UNICEF ČR, 2004 až 2015. *Úmluva o právech dítěte*. In: *Aktuálně* [online]. [vid. 20. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>
- VOHRADSKÝ, J. a kol. 2009. *Výukové metody*. ZČU Plzeň [online]. [vid. 18. 11. 2014] dostupné z: www.cdmvt.zcu.cz/storage/navody/Simbartl.../vyukovemetody.doc

WORLD HEALTH ORGANISATION – *Road Safety Is No Accident. A brochure for World Health Day 7 April 2004* [online]. [vid. 23. 11. 2014]. Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/68500/1/WHO_NMH_VIP_03.4.pdf

ZELENKOVÁ, J., 1992. Když se narodíme. In: *Diskografie.cz* [online]. [vid. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.diskografie.cz/jitka-zelenkova/bez-lasky-laskaneni/kdyz-se-narodime/>

Literatura pro tvorbu programu

Metodiky

ČINČERA, J., 2007. *Práce s hrou pro profesionály*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0

HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L., 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. Vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2816-2

PELÁNEK, R., 2010. *Zážitkové výukové programy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-656-8

Aktivity

BERNATOVÁ, E., 2006. *Hry a nápady pro výuku první pomoci*. 1. vyd. Praha: Úřad Českého červeného kříže

BRAUNOVÁ, Z., 2012. *Barevné pohádky a hříčky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0098-7

HERMOCHOVÁ, S., 2004. *Hry do kapsy IV: sociálně psychologické, motorické a kreativní hry*. 1. Vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-875-9

LNĚNIČKOVÁ, J., 2010. *Jezdíme, plujeme, létáme. Ilustrované dějiny dopravy*. 1. Vyd. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-2836-5

MIZEROVÁ, B., 2011. *Dopravní výchova pro 1-2. Třídu*. 2.vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1263-6

NELEŠOVSKÁ, A., 2004. *Jak se děti učí hrou*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0815-9

POSPÍŠILOVÁ, Z., 2007. *Hádám, hádáš, hádáme*. 1. Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-292-8

POSPÍŠILOVÁ, Z., 2012. *Hravá autoškola*. 1. Vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4258-8

VONDROVÁ, P., 2011. *Výtvarné hrátky napříč kontinenty. Pro děti od 4 do 10 let*. 1. Vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3062-2

Internetová podpora

HRANOSTAJ. Sbírká nejen skautských her. In: *Hranostaj.cz* [online]. [vid. 13. 8. 2013]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/>

ZÁCHRANNÝ KRUH, 2012. Metodická příručka. In: *Metodické materiály*. [online]. [vid. 13. 11. 2013]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/pro-skoly/metodicke-materialy.html>

Přílohy

Příloha A – Grafy dopravní nehodovosti

Příloha B – Obsah dopravní výchovy

Příloha C – Metody práce pro dopravní výchovu

Příloha D – Dotazník pro instituce

Příloha E – Dotazník pro základní školy

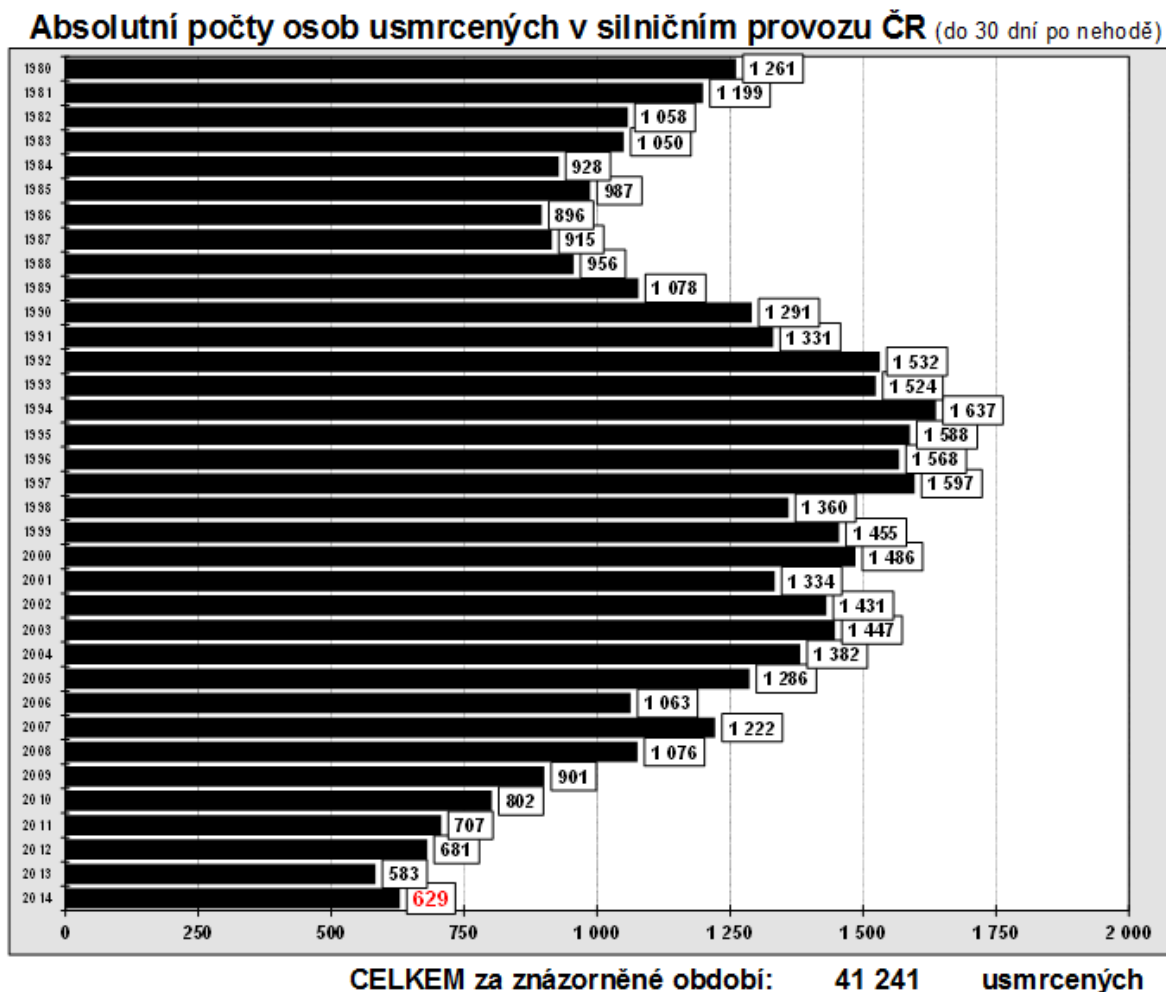
Příloha F – Podrobný program jednotlivých schůzek

Příloha G – Vědomostní testy a evaluační dotazník

Příloha H – Práce dětí

Příloha A – Grafy dopravní nehodovosti

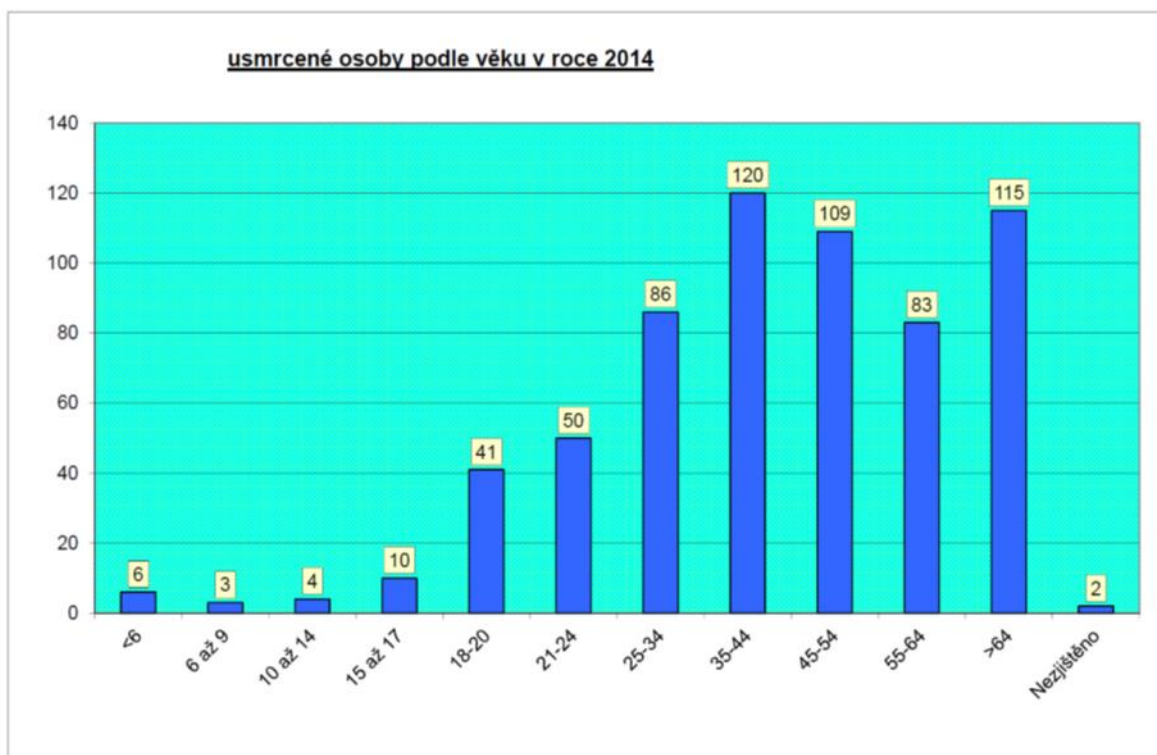
Graf č. 1 Vývoj počtu nehodovosti od roku 1980 do roku 2014

Pozn: Od 1.7.2006 vstoupila platnost novela zákona o provozu na pozemních komunikacích (bodový systém).

Zdroj: AUTOSAP SDRUŽENÍ AUTOMOBILOVÉHO PRŮMYSLU, 2013. Vývoj nehodovosti na českých silnicích. In: *AutoSAP Sdružení automobilového průmyslu* [online]. [vid. 4. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.autosap.cz/dalsi-informace/nehodovost-na-ceskych-silnicich/#neh2>

Graf č. 2 Počet usmrcených osob podle věku

Zdroj: POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. Statistika nehodovosti. In: Policie ČR [online]. [vid. 4. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Z celkového počtu 629 osob usmrcených při nehodách v silničním provozu v roce 2014 bylo 14 dětí, tj. o 6 usmrcených dětí více, než v roce 2013. Z toho bylo:

7 dětí – chodců;

7 dětí ve vozidlech z toho

2 děti cyklisté (bez přilby)

4 děti spolujezdcí v osobním automobilu vzadu, z toho

2 připoutané a 2 v dětské sedačce

1 dítě na koloběžce

Další dvě děti (chodci) zemřely po více jak 24 hodinách po nehodě. (Policie ČR 2015, 2014 PDF Informace s. 16)

Příloha B – Obsah dopravní výchovy

V obsahové náplni pro chodce by se vyučující a vychovatelé měli zaměřit na následující témata:

pravidla provozu,

- pojmy: účastník silničního provozu, dopravní prostředky, vozidla s právem přednostní jízdy, vozidla hromadné dopravy osob, pozemní komunikace, krajnice, chodník, obrubník, zábradlí, místa pro přecházení pozemní komunikace, křižovatky, přednost v jízdě, snížená viditelnost, reflexní doplňky, bezpečnostní zádržné systémy,
- dopravní značky: členění, význam značek důležitých pro chování chodců v silničním provozu,
- základní pravidla pro chůzi po chodníku, vozovce, stezce pro chodce, stezce pro chodce a cyklisty, v obytné a pěší zóně,
- pravidla pro přecházení vozovky,
- bezpečná místa pro hru,
- cestování vozidly,

praktický výcvik,

- aplikace získaných vědomostí při vycházkách,
- pozorování dopravních situací,
- vyhledávání nebezpečných situací,

bezpečné chování,

- cesta do školy – volba bezpečné trasy, míst k přecházení,
- význam reflexních materiálů. (Límová 2006, s. 53-54, RVP)

Výuka cyklistů by měla sledovat následující témata:

pravidla provozu,

- pojmy: křižovatky, železniční přejezdy, přednost v jízdě, znamení o změně směru jízdy, dopravní nehody, ochranné prostředky,
- základní pravidla pro jízdu na silnici,
- pravidla jízdy za snížené viditelnosti a zhoršených povětrnostních podmínek,
- pravidla pro jízdu křižovatkou,

- řízení křižovatek světelnou signalizací, pokyny policisty,
- předjíždění, objíždění, odbočování,

praktický výcvik,

- technika jízdy,
- jízda v silničním provozu,
- pozorování dopravních situací,

bezpečné chování,

- zřetelná a jednoznačná jízda,
- přizpůsobení jízdy podmínkám provozu,
- komunikace pro cyklisty,
- používání ochranných a reflexních prvků,

technické podmínky,

- kolo a jeho výbava,
- základní údržba,

první pomoc,

- základní postupy při poskytování první pomoci. (Límová 2006, s. 55-57, RVP)

Příloha C – Metody práce pro dopravní výchovu

- Motivační metody mají za cíl vzbudit u dětí zájem o danou problematiku,
  - primární motivace má za úkol vyvolat zájem o činnost samu,
  - sekundární motivace je vázána na odměnu nebo pochvalu za splnění úkolu odměnu,
  - u dětí mladšího školního věku zaměřujeme motivaci emotivně a názorově, u dětí starších racionálně,
  - vhodnou motivací je četba, filmová ukázka, beseda, rozhovor i vyprávění. (Scigiel, Scigielová 2003, s. 11)
- Expoziční metody jsou důležité pro pochopení nových informací
  - vyprávění je zaměřeno na představy a fantazii dětí, zvyšuje účinnost osvojení nových informací
  - vysvětlování je nejčastější metodou; postupovat od známého k neznámému, od konkrétního k obecnému; pozornost dětí můžeme zvýšit ukázkami různých předmětů nebo obrázků, vztahujících se k vysvětlované problematice,
  - dialogem je možné vést výuku v případě, že už děti mají v dané problematice dostatek zkušeností a vědomostí; výhodou je neustálá komunikace s celou skupinou, což udržuje pozornost dětí; při pokládání otázek bychom měli dávat pozor na sugestivní, nápovědné a klamné otázky, děti by ztratily o problematiku zájem a přestaly by přemýšlet,
  - práce s textem je metoda vedená ke zpracování textových informací, jejím dalším cílem je vytvoření si vztahu ke knize; u mladších dětí bychom mohli hovořit spíše o práci s knihou, s textem pak více pracuje pedagog
  - práce s obrazem je pro děti předškolního a mladšího školního věku přínosnější než práce s textem, neboť nevyžaduje znalost písma; obraz může být zdrojem informace i inspirací pro tvořivou činnost,
  - předvádění a pozorování je pro svoji názornost velmi významná metoda, protože „80 % toho, co zažijeme a děláme si zapamatujeme“ (Vohradský a kol., s. 10) pozorování je vhodné pro vycházky a práci v terénu

- instruktáž zprostředkovává dětem smyslové podněty k činnosti, je vhodná pro praktický výcvik, kdy slovní výklad doplňujeme názorným převáděním pohybů, nutných ke zvládnutí příslušného úkonu,
  - manipulování je metodou, kdy si děti mohou vyzkoušet používání různých prostředků, vhodná je i pro zlepšení jemné motoriky; rozebírání a skládání různých pomůcek,
  - vytváření dovedností je metoda důležitá pro přenesení dovedností do konkrétních situací a následné aplikování v reálném prostředí; přecházení přes vozovku, jízda na kole,
  - produkční metody slouží k nacvičování různých pohybových dovedností včetně jemné motoriky (Scigiel, Scigielová 2003, s. 12-18, Vohradský a kol. 17-35)
- Fixační metody používáme při osvojování, rozvíjení a upevňování vědomostí, dovedností a návyků; je možné využít metody expoziční a aktivizující
- diskusní metoda navozuje prostředí pro vzájemnou výměnu názorů na dané téma na základě získaných vědomostí; důležité je zaměření na cíl, pozor na posun k monologu
  - řešení problémů je metoda významná pro samostatné a tvořivé myšlení
  - metoda situační je zaměřená na řešení případů z reálného života; metoda je vhodná spíše pro dospělé
  - inscenační metoda kombinuje řešení problému s hraním rolí v simulovaných životních situacích nebo předváděním různých lidských typů; aktéry jsou sami děti, které při hraní využívají získaných vědomostí a dovedností
  - didaktické hry jsou metodou převážně pro mladší děti, ale je možné je využít i při vzdělávání všech věkových skupin, pozor na volnost a neúčelnost hry, proto je důležité neustále sledovat cíl. (Scigiel, Scigielová 2003, s. 18, Vohradský 2009, s. 35-46)
- Metody diagnostické slouží k hodnocení a kontrole získaných vědomostí a dovedností
- pozorování při úkolech a činnostech; sledujeme vnější projevy dětí jako je například chování, vnímání, pozornost, zdatnost, schopnost spolupracovat,

- soutěže, kvízy, vědomostní testy; předem seznámíme děti se systémem hodnocení,
- výstavy individuálních prací. (Scigel, Scigelová 2003, s. 19)

Příloha D – Dotazník pro instituce

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Iveta Velechovská, studuji na Technické univerzitě v Liberci obor Pedagogika volného času. V rámci mé bakalářské práce, jejímž cílem je analýza nabídky programů zaměřených na dopravní výchovu v Libereckém kraji, Vás prosím o odpovědi na následující otázky, případně o zaslání internetových odkazů ke zjištění příslušných informací (anotace programů). Prosím o maximální konkrétnost. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

- 1) Jaké programy (akce) zaměřené na problematiku dopravní výchovy organizujete?
- 2) Se kterými organizacemi spolupracujete při tvorbě a organizaci programů?
- 3) Jaké jsou cílové skupiny jednotlivých programů?
- 4) Na jaká témata se programy zaměřují?
- 5) Jaké používáte formy metody?
- 6) Jaké používáte pomůcky?
- 7) V jakém prostředí programy probíhají?
- 8) Jakými způsoby hodnotíte přínos akce? Využíváte hodnocení pro přípravu budoucích programů?
- 9) Zde můžete uvést vlastní poznatky k problematice dopravní výchovy.

Příloha E – Dotazník pro základní školy

Vážení pedagogové,

jmenuji se Iveta Velechovská, studuji na Technické univerzitě v Liberci obor Pedagogika volného času. V rámci mé bakalářské práce, jejímž cílem je analýza nabídky programů pro dopravní výchovu, Vás prosím o odpovědi na následující otázky, případně o zaslání internetových odkazů ke zjištění příslušných informací. Prosím o maximální konkrétnost. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

- 1) Změna RVP přinesla mimo jiné i zapracování témat dopravní výchovy (DV) do některých vzdělávacích oblastí. Jakým způsobem tato změna ovlivnila výuku dopravní výchovy ve vaší škole?
- 2) Jaké používáte metody pro výuku DV?
- 3) Jaké používáte pomůcky?
- 4) Jakými metodami hodnotíte upevnění vědomostí a dovedností získaných při DV?
- 5) Jakými kompetencemi disponují učitelé pro výuku DV?
- 6) Je součástí výuky DV na vaší škole účast na dětském dopravním hřišti? V jakém ročníku?
- 7) Jsou v nabídce zájmových činností vaší školy kroužky zaměřené na dopravní tematiku?
  - a. Jaké je zaměření kroužku?
  - b. Jaké jsou cíle kroužku?
- 8) Je vaše škola zapojena do dopravně bezpečnostních projektů, kampaní, činností? Pokud ano, vyjmenujte?
- 9) Podle jakých kritérií volíte účast na dopravně výchovných programech?
- 10) Chcete uvést další informace?

Příloha F – Podrobný program jednotlivých schůzek

Schůzka č. 1

Datum konání: 3. 10. 2013

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Seznámení

Výchovně-vzdělávací cíl: Představení kroužku (organizační informace, cíle, aktivity), vzájemné seznámení dětí, vysvětlení pojmu doprava

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: Nalepovací štítky, čtvrtky, pastelky, předtištěné černobílé obrázky batohu vhodné k vybarvení

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Seznámení s organizací schůzek. (Představení náplně kroužku, jednotlivých okruhů (pravidla silničního provozu, dopravní značky, první pomoc). Předávání vědomostí formou her, soutěží. Stanovení odměňovací bodovacího systému.)
- 2) Prostor pro návrhy dětí. (Rozhovor v kruhu o zájmech a programových přáních dětí. S ohledem na věkové rozhraní dětí, žáků 1-3. třídy, ZŠ plánovaný dotazník nahrazen diskuzí.)
  - Proč se přihlásily?
  - Co očekávají?
  - Co by chtěly začít?
  - Co by se chtěly o dopravě dozvědět?
- 3) Pravidla. (Stanovení pravidel slušného chování během schůzek vedoucích k prohloubení vzájemné tolerance. – Nepřekřikovat se, neubližovat ostatním apod., u starších dětí Dohoda)
- 4) Vzájemné seznámení účastníků.
- 5) Vizitky. (Seznamovací hra, děti si ze štítků vyrobí vizitku se svým jménem, krátce se představí a vizitku si nalepí na oblečení)
- 6) Batůžky. (Nakreslit do omalovánky batohu 3 věci, které by si děti vzaly na cestu, protože je mají nejraději. Následná diskuze o vybraných předmětech.)
- 7) Krok vpřed. (Otázky typu: Kdo už jel, byl, zažil apod. S kladnou odpovědí na otázku postoupit o krok dopředu. Prostřednictvím doplňujících otázek motivovat děti k rozhovoru.)
- 8) Uvědomění si, co je doprava. (Papíry s termíny doprava, dopravní prostředky, lidé v dopravních prostředcích. Rozdělení dětí do 3 skupin. V každé skupině jeden žák, který umí psát, žák 3. třídy. Po obdržení papíru s daným heslem napsat vše, co s ním souvisí. Následný rozbor uvedených informací.)

Zhodnocení: Palcová metoda.

Schůzka č. 2

Datum konání: 14. 10. 2013

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Za dopravou kolem světa

Výchovně-vzdělávací cíl: Uvědomit si význam dopravy pro člověka. Co všechno s dopravou souvisí. Seznámení se silniční dopravou.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: předem připravený dotazník, křída, tabule, píseň, audiovizuální technika (PC), různé barevné gázy (šátky), obrázky dopravních prostředků, značky, postav, budov, zvířat, měst, animovaná pohádka Krtek a autíčko

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Šmoulí makaróny. (Rozehřívací tanec makaréna na píseň „Šmoulinka vaří makaróny“)
- 3) Vykřikni jméno. (Zopakování jmen jednotlivých účastníků.)
- 4) Co již víme o dopravě? (Vyjmenování všech dosavadních znalostí z oblasti dopravy. Všechny pojmy zapisovány tabuli.)
- 5) Dopravní prostředí. (Tvorba vlastní krajiny v prostoru učebny za pomoci různých barevných šátků specifického významu (modrý = voda, zelený = louky, hnědý = pole, šedivý = hory, černý = silnice). Obrázky dopravních prostředků, značek, lidí, budov, zvířat, měst umísťovány do vytvořené krajiny. Následně diskuze.)
  - Co patří a nepatří do vytvořené krajiny?
  - Jsou obrázky na správných místech?
  - Co je dopravní cesta?
  - Jak se mohou lidé dostat z místa A do místa B?
  - Kudy mohou a kudy nemohou jet?
  - Jaké dopravní prostředky mohou využít k cestování po dané cestě?
- 6) Co je dopravní prostředek? (Vyjmenovat 5 dopravních prostředků a pět věcí, které DP nejsou. Vymyslet jednoduchou definici dopravního prostředku na základě výběru všech dopravních prostředků z dostupných obrázků a jejich možného rozdělení do skupin. Následně zařazení do prostředí. Uvědomit si prostor pohybu motorových a nemotorových vozidel. Dokončení vlastní definice DP.)
- 7) Silniční doprava. (Zhlédnutí animované pohádky „Krtek a autíčko“ a následná diskuze.)
  - Jak se krtek seznámil s auty? (Zjistil, že mezi auty se bude pohybovat bezpečněji autem než jako chodec.)
  - Co se dělo, než krtek doběhl na parkoviště? Bylo to bezpečné?
  - Co na parkovišti dělal?
  - Co se stalo, než se rozhodl, že si autíčko postaví?
  - Podařilo se mu to? (autoservis)
  - Co se stalo, když jel ze servisu? (Jel na červenou?)

- Jak pohádka skončila?
- 8) Úkol na doma - dotazník

Zhodnocení: Všechny děti umí vysvětlit, k čemu člověk dopravu potřebuje. Umí vyjmenovat kladné i záporné vlivy dopravy. Vyjmenují 5 silničních dopravních prostředků.

Schůzka č. 3

Datum konání: 4. 11. 2013 (po podzimních prázdninách)

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Cesta do školy I

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámit se se základními pravidly pro chodce a umět je aplikovat.

Uvědomit si možná nebezpečí při cestě do školy, na kroužek apod.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: předem připravený test, psací potřeby, obrázek dopravních prostředků, šátky

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání
- 2) Naladění na aktivity rozhovorem. (Co dělaly o prázdninách? Byly někde na výletě? Kde? Čím tam jely?)
- 3) Skupinový „testík“. (Zjištění dosavadních znalostí z oboru dopravní problematiky ke stanovení odrazového můstku k tvorbě dalších aktivit zaměřených na vzdělávací část programu.)
- 4) Andělská Anděla. (Zopakování jmen za pomoci přívlastků začínajících na stejné počáteční písmeno jako křestní jména účastníků.)
- 5) Jak se dostanu do školy? (Práce ve třech skupinách. Rozdělení dle způsobů dopravy (autem, pěšky, autobusem (tramvají)). Nalezení příslušného obrázku. Následuje diskuze.)
  - Jak se dostanu do školy? (Autem, pěšky, MHD)
  - Co mohu během cesty vidět? (Dopravní značky, přechody, semaforey)
  - Koho mohu potkat? (Chodce, cyklisty, policistu, strážníka, povoz)
  - Co je bezpečnější auto x chůze x autobus? (Povídání, reflexe)
- 6) Na přechodu. (Vytvoření silnice ze šátků. Úkolem dětí je ukázat, jak správně přecházet po přechodu, popř. kde přechod není, po jaké straně komunikace (s chodníkem, bez chodníku) chodit.)

Zhodnocení: Zopakování základních pravidel pro pohyb chodců.

Schůzka č. 4

Datum konání: 18. 11. 2013

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Silniční motorová vozidla

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámení se značkami vozidel (výrobní, registrační značky). Procvičování pozornosti, paměti, skupinové práce.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: Různě barevné papírové lístečky, písnička Auta Z. Svěráka a J. Uhlíře, audiovizuální pomůcky, obrázky značek aut, zvířat, barevné papíry, nůžky, slova písničky, metodické listy

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání
- 2) Naladění na aktivity barevným rozhovorem. (Výběr barvy lístku na stole podle toho, jak se kdo cítí. Následná diskuze na téma volby jednotlivých barev dle pocitů.)
- 3) „ Kámen, nůžky, papír“. (Podpora skupinové práce prostřednictvím rozehrívacího turnaje. Nejprve jako jednotlivci, pak skupina.)
- 4) Auta. (Poslech písničky Auta Z. Svěráka a J. Uhlíře. Následný rozbor.)
  - O čem písnička byla?
  - Jaké značky aut byly spojeny s jaký zvířátky? (Přiřazování obrázků.)
- 5) Limeriky. (Rozdělení dětí do 3 skupin podle barev. Každá skupina měla co nejrychleji posbírat po učebně rozmístěný rozstříhaný obsah písničky Auta. Skupiny měly vlastní barvu papíru dle svého názvu. Nakonec všechny části co nejrychleji složit dohromady. V průběhu hledání zastával skládání ústřížků vždy čtení schopný člen týmu.)
- 6) Práce s metodickými listy. (Rozpoznání rozdílů mezi jednotlivými obrázky. Každý pracoval s 2 listy formou samostatné práce.)

Zhodnocení: Diskuze.

Schůzka č. 5

Datum konání: 2. 12. 2013

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Cesta do školy II

Výchovně-vzdělávací cíl: Naučit se základní dopravní značky (hlavní, vedlejší, stop, přechod pro chodce, stezka pro chodce, stezka pro cyklisty, zákaz vstupu chodců).

Rozpoznat bezpečná a nebezpečná místa při cestě do školy, rozvoj skupinové práce, tvořivost.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: papír, psací potřeby, pastelky, básnička, nůžky, obrázky dopravních značek, hodnotící obrázky, pexeso s dopravními značkami, metodický list „Škola hrou“ s dopravními značkami pro vybarvení

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Semafor. (Rozehřívací skupinová variace hry na babu. Jeden je semafor, který řídí celou hru. Na zelenou děti běží, na červenou stojí.)
- 3) Co mohu vidět cestou? (Opakování poznatků z předchozích hodin formou diskuze a nabývání nových informací formou diskuze.)
  - Co mohu vidět během cesty? (Dopravní značky, přechody, semaforey)
  - Koho mohu potkat? (Chodce, cyklisty, policistu, strážníka, povoz)
  - Která místa jsou bezpečná, která nebezpečná?
  - Co musím udělat pro své bezpečí během cesty?
- 4) Básnička. (Rozdělení do skupin dle navštěvované třídy (kombinace). Z nastříhaných proužků básničky složit její původní verzi o správném a nesprávném přecházení.)
- 5) Křižovatky. (Nakreslit různé druhy křižovatek a doplnit je značkami. U křižovatek se světelnou signalizací vysvětlit pohyb (dobu, komunikaci a směr) vozidel a chodců podle světelných signálů. Následuje reflexe kresbou v rámci samostatné práce.)
- 6) Soutěž ve znalosti dopravních značek.
- 7) Úkol na příští schůzku. (Na základě dosavadních zkušeností vybarvit dopravní značky na metodickém listu „Škola hrou“.)

Zhodnocení: Závěrečné hodnocení dnešní schůzky známkami jako ve škole (1 až 5) 2 děti hodnotily stupněm 2 ostatní stupněm 1. Přibližně 90 % dětí si zapamatuje a umí vysvětlit dopravní značky: hlavní, vedlejší, stop, přechod pro chodce, stezka pro chodce, stezka pro cyklisty, zákaz vstupu chodců. Stejně procento dětí dokáže popsat nebezpečná místa při cestě do školy

Schůzka č. 6

Datum konání: 16. 12. 2013

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Cesta na Vánoční ostrov

Výchovně-vzdělávací cíl: Propojení zájmu o dopravu s vánočními tradicemi. Rozvoj tvořivosti. Zábava.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: obrázky Vánočního ostrova, mapa světa, audiovizuální pomůcky, skořápky vlašských ořechů, větší nádoba s vodou, provázek o délce 3m, čokoláda, talíř, příbor, čepice, rukavice, šála, házecí kostka, čtvrtky, psací potřeby, zdobící materiály

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Počítání 1, 2, 3. (Rozehřívací hra ve dvojicích.)
- 3) Kontrola domácí práce.
- 4) Příprava na cestu. (Povídání o předvánočním čase a tradicích. Seznámení s Vánočním ostrovem. Následná diskuze.)
- 5) Existuje Vánoční ostrov?
- 6) Kde asi je? (Zobrazení na mapě světa, informace o ostrově, fotografie.)
- 7) Jaký zvolit dopravní prostředek, abychom se dostaly na ostrov?
- 8) Plavba. (Výroba lodiček ze skořápek ořechů a jejich pouštění. Vysvětlení významu tradice.)
- 9) Vánoční ostrov. (Kontaktní skupinová hra. Snaha celé skupiny udržet se v malém, provázkem vyhrazeném prostoru.)
- 10) Hostina u domorodců. (Variace hry Čokoláda zasazená do kontextu schůzky.)
- 11) Vánoční přání. (Výroba přání jako poděkování domorodcům za krásné uvítání.)

Zhodnocení: Celková reflexe předchozích schůzek diskuzí.

Schůzka č. 7

Datum konání: 6. 1. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Putování se třemi králi

Výchovně-vzdělávací cíl: Propojení zájmu o dopravu s vánočními tradicemi. Rozvoj tvořivosti. Zábava.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: informativní materiály o svátku, mapa světa, obrázky souhvězdí, animovaná pohádka Jak Rákosníček předjížděl Velký vůz, audiovizuální pomůcka.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání
- 2) Semafor. (Rozehřívání skupinová variace hry na babu. Jeden je semafor, který řídí celou hru. Na zelenou děti běží, na červenou stojí.)
- 3) Naladění na téma schůzky rozhovorem. (Jak děti prožily vánoce? Výlety, aktivity.)
- 4) Tři králové. (Čtení úryvku z knihy Velká kniha o svatých. Následná diskuze.)
- 5) Jaký je dnes svátek? (Tři králové.) Jak se jmenovali tři králové?
- 6) Co svátek oslavuje?
- 7) Putování do Betléma. (Povídání o cestě tří králů. Tehdejší formy dopravy.)
- 8) Za zářivou kometou. (Orientace dle hvězd. Souhvězdí Velký a Malý vůz.)
- 9) Hvězdné závody. (Seznámení s dalšími souhvězdími na základě animované pohádky Jak Rákosníček předjížděl Velký vůz.)
- 10) Vědomostní soutěž. (Opakování informací z tříkrálové schůzky.)

Zhodnocení: Počet hvězdiček (odkaz na souhvězdí).

Schůzka č. 8

Datum konání: 20. 1 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: První pomoc

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámení se základy poskytování první pomoci. Seznámení s částmi lidského těla (kosti, svaly, orgány). Ukázka ošetření krvácení, oživování, zotavovací polohy - děti budou znát tlakový obvaz, stabilizovanou polohu.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: obvazy, resuscitační figurína, lékárníčka, obrázky lidského těla, červené lístečky (světlé a tmavé), obrázky mozku, srdce, jater, plic a kosti.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání
- 2) Policista řekl. (Rozehřívání varianta hry „Simon říká“ s dopravní tematikou.)
- 3) Význam první pomoci. (Seznámení s možnostmi pomoci dětí.)
- 4) Oblékání lidského těla. (Postupné „oblékání“ obrázku kostry do svalů, orgánů, kůže.)
- 5) Červené krvinky. (Závodní hra pro pochopení významu krve. Z pozice krvinky s světlejším-více kyslíku červeným lístečkem běžet jako krvinka cévní soustavou po vyznačené dráze kolem různých orgánů. Start na kosti. V pülce dráhy výměna barvy lístečku za tmavší, neokysličenou variantu.)
- 6) Krvácení a zlomeniny. (Seznámení s postupem při zranění.)
- 7) Než dorazí pomoc. (Praktická část. Základní ošetření než dorazí lékař.)
  - Tlakový obvaz. (Fixace.)
  - Stabilizovaná poloha. (Ukázka.)
  - Oživování. (Simulace s resuscitační figurínou.)

Zhodnocení: Zopakování významu krve v lidském těle a ošetření ran.

Schůzka č. 9

Datum konání: 3. 2. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Barvy pro bezpečnost

Výchovně-vzdělávací cíl: Uvědomit si význam reflexních prvků na oděvech a doplňcích.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: reflexní prvky, plyšový krtek a světlý pejsek, vlastní prezentace o významu reflexních prvků, pastelky, lepidlo, omalovánky, černobílé fotografie, čtvrtka, barevné papíry, nůžky, krepový papír (bílý, černý).

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Pan čáp ztratil čepičku. (Rozehřívací hra využívající barvy. Na návrh dětí barvy uváděny v anglickém jazyce.)
- 3) Není barva jako barva. (Povídání o barvách.)
  - Jak by vypadal svět, kdyby nebyly barvy? (Ukázka černobílých fotografií.)
  - V přírodě se objevuje úkaz, při kterém jsou vidět všechny barvy. Věděli byste jaký?
  - Můžeme barvy nějak rozdělit?
  - Jaké barvy jsou smutné a jaké veselé?
  - Jaké barvy jsou světlé a tmavé?
  - K čemu slouží barvy v přírodě? (Ochrana před predátory splnutím s okolím.)
  - Kdybychom při pohybu na silnici byli maskovaní a splynuli s vozovkou, co by se mohlo stát? (Lidé chrání nápadné zbarvení před nebezpečím.)
- 4) Šílený jezdec. (Názorná prezentace simulující viditelnost pohádkové postavičky za různých povětrnostních podmínek.)
- 5) Černá a bílá. (Vysvětlení kontrastu barev a viditelnosti barev. Světlý pejsek a černý krteček pokládání na pozadí o různých barvách.)
- 6) Paleta bezpečí. (Výroba vlastní palety nalepováním papírových proužků různých světlých a tmavých barev na tmavý podklad. Pochopení významnosti jednotlivých barev pro zvýraznění účastníka provozu.)
- 7) Jak chránit sebe? (Shrnutí dosavadních poznatků a reflexe formou diskuze.)
  - Jak by mělo vypadat vaše oblečení, když se pohybujete po silnici?
  - Co se světlým oblečením v mlze, když příliš neochrání? (pes na bílém podkladu)
  - Bude to jiné třeba v noci? (krtek na černém podkladu)
  - Jak můžeme krtečkovi (pejskovi) pomoci, aby byl dobře vidět v noci (v mlze)?
- 8) Oděvními návrháři. (Návrhy jednotlivců na dětské oblečení, které by děti chránilo v silničním provozu. Dokreslování omalovánek s dětskými postavičkami a doplňky.)

Zhodnocení: Prezentace návrhů oblečení.

Schůzka č. 10

Datum konání: 17. 2. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Pod olympijskými kruhy

Výchovně-vzdělávací cíl: Zásady pro konání olympijských her (klid zbraní, fair play). Zopakování základních pravidel pohybu chodců v silničním provozu při skupinových i individuálních soutěžích.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: písmenka, obrázky, omalovánky dopravních značek, nůžky, obrázky křižovatek, papír, pastelky, obvazy

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Seznámení s rámcem schůzky „Dopravní olympiáda“. (Co už umíme?)
- 3) Zlatá pohádka. (Motivace k dodržování pravidel fair play za využití příkladu pohádky o závodech zvířátek.)
- 4) Účastníci provozu. (Poskládat z písmenek účastníky provozu na PK a následně je ukázat na obrázku.)
- 5) Dopravní značky. (Vybarvit rozdané tabulky se značkami. Značky pojmenovat a vysvětlit jejich význam.)
- 6) Chování v silničním provozu. (Puzzle. Vysvětlit, jaké chování je správné a jaké nesprávné.)
- 7) Moje bezpečnost. (Obléci obrázky postaviček do „bezpečných“ barev. Umístit je na bezpečná místa do křižovatky.)
- 8) První pomoc. (Telefonní čísla. Komunikace s dispečerem IZS. Zástava krvácení. Ošetření zlomeniny.)

Zhodnocení: Vyhodnocení výsledků z olympiády. Udělení cen. 90 % dětí zodpovědělo správně všechny otázky. Zbýlých 10% s menšími nedostatky.

Diskuze.

- Jak se jim pracovalo?
- Pracují raději ve skupině nebo sami?
- Která oblast byla nejjednodušší a která nejsložitější?

Schůzka č. 11

Datum konání: 3. 3. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Vycházka za dopravními značkami

Výchovně-vzdělávací cíl: Zaznamenat a správně pojmenovat dopravní značky. Seznámit s principy řízení světelných křižovatek. Všechny děti budou znát pravidla pro pohyb na řízených křižovatkách.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Soustava světelných křižovatek pod nádražím. Liberecký tunel na silnici R 35. Park.

Pomůcky: papírové lístečky zelené a červené.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Cestou s dopravními značkami. (Během cesty vyhledávat a správně pojmenovat dopravní značky.)
- 3) Cesta k soustavě světelných křižovatek pod nádražím.

- zákonitosti řízení křižovatek světelnými signály. (Tříbarevná světelná soustava pro vozidla, dvoubarevná soustava pro chodce.)
  - objasnění nadřazenosti a podřazenosti dopravních značek a světelných zařízení.
- 4) Cesta k libereckému tunelu na silnici R 35.
- vysvětlení řízení provozu světelnými signály na komunikacích s více jízdními pruhy v jednom směru jízdy. (Liberecký tunel.)
- 5) „Parkohraní“ cestou zpět.
- Honička na policisty a řidiče
  - Procvičování barev
  - Pokyny policisty při řízení provozu
  - Mašinky
- 6) Návrat do učebny

Zhodnocení: semaforové barvy (zelená, červená)

Schůzka č. 12

Datum konání: 17. 3. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Cesta zprávy

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámit s vývojem předávání zpráv (informací) a umět využít signály Morseovy abecedy. Znalost alespoň 5 způsobů předávání zpráv. Schopnost signalizovat morseovkou SOS – světlem i zvukem.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: papír, baterka, psací potřeby, obrázky sdělovacích prostředků, tabulka Morseovy abecedy.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Messengerem napříč staletími. (Ukázky různých způsobů předávání zpráv od minulosti do současnosti (Základní informace o vybraných sdělovacích prostředcích doplněné obrázky. Porovnání možností jednotlivých epoch předávání zpráv z pohledu znalostí a dovedností lidí.)
- 3) Zpravodajské technologie. (Hry zaměřené na předávání informací různými způsoby. Tichá pošta. – Električka. – Fax. - Tajná zpráva.)
- 4) Morseova abeceda. (Seznámení s Morseovou abecedou. Vysvětlení principu, ukázky světelných i zvukových signálů. Tabulka Morseovy abecedy.)
- 5) V Morseově kryptografické dílně. (Hry a soutěže s Morseovou abecedou (převod z latinky do Morse a zpět). Písemné kódování, světelné i zvukové.)
- 6) Mezi řádky. (Ukázky jiných způsobů kódování a předávání tajných zpráv.)

Zhodnocení: Diskuze.

- Který ze způsobů předávání informací se zdá nejjednodušší, nejpřesnější, proč?
- Jaký způsob byste sami upřednostnili?

- Jak se pracovalo s Morseovou abecedou?
- V jaké situaci byste využili kódování?

Schůzka č. 13

Datum konání: 31. 3. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Cesta kolem světa

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámení s různými druhy dopravy, rozvoj kreativity, spolupráce, komunikace. Soutěže, kvízy, hry.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Příroda

Pomůcky: Rozstříhaná část pohádky, lepidlo, lístečky s napsanými dopravními prostředky, dva býčí kruhy a 2 tenisové míčky.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Rozstříhaná zpráva. (Dvou skupinové hledání částí zprávy s úryvky dobrodružného příběhu Cesta kolem světa za 80 dní od Julese Verna v terénu. Spleení a přečtení informací. Následuje diskuze.)
  - Ví někdo, co je to za příběh?
  - Vzpomenete si na nějaké prostředky, které použil? (Prémiové body.)
- 3) Dopravně-vědomostní maraton. (Skupinová soutěž.)
  - Vyjmenujte co nejvíce dopravních prostředků.
  - Vyjmenujte písničky, pohádky, kde se objevují dopravní prostředky.
  - Šifrované zprávy – číslice → písmenka – 5 dopravních prostředků
  - Co jsou to speciální dopravní prostředky? Vyjmenujte.
- 4) Znáš mne? (Pantomimické ztvárnění na lístečcích napsaných dopravních prostředků.)
- 5) Rychlík. (Variace na slepou bábu s dopravní tematikou.)
- 6) Býčí kruhy. (Přenášení tenisáku v terénu s překážkami za cílem rozvoje vzájemné komunikace a spolupráce.)

Zhodnocení: Mluvicí předmět.

Schůzka č. 14

Datum konání: 14. 4. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Pomoc! Pomoc.

Výchovně-vzdělávací cíl: Zopakovat použití tlakového obvazu a ošetření zlomenin. Seznámit s funkcí oběhového a dýchacího systému. Seznámit s postupem oživování. Pochopení významu srdeční masáže. Návčik postupu přivolání pomoci.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: obvazy, obrázky se způsoby ošetření, ukázka ze seriálu Byl jednou jeden život, audiovizuální pomůcka, šátek, obrázky s postupem přivolání pomoci, resuscitační figurína.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Seznámení s náplní schůzky.
- 3) Hlava, ramena, kolena, palce. (rozehřívací hra)
- 4) Odkaz první pomoci. (Opakování. Funkce krve připomenutím hry „Červené krvinky“. Funkce opěrného systému a znehybňování končetin.)
- 5) Zranění. (Z přeložených obrázků vybrat způsob ošetření, které již známe, a jeho správné provedení.)
  - Krvácení – tlakový obvaz
  - Zlomenina horní – závěs
  - Zlomenina dolní končetiny
  - Stabilizovaná poloha
- 6) Proudít, dýchat. (Funkce oběhové a dýchací soustavy na základě ukázky ze seriálu Byl jednou jeden život.)
- 7) Dýchej! (Ukázka resuscitace s použitím resuscitační figuríny. Praktická zkouška.)
- 8) Pomoc! (Vysvětlení postupu přivolání pomoci. Podle obrázku nacvičit ve dvojicích a předvést ostatním.)
- 9) Vydrž, už tam budeme! (Nácvik různých způsobů transportu zraněného s důrazem na bezpečnost.)

Zhodnocení: Reflexe.

- Co jsme se dnes dozvěděli?
- V čem nám to pomůže?
- Proč bychom měli umět poskytnout první pomoc?

Schůzka č. 15

Datum konání: 28. 4. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Ve znamení Albatrosa

Výchovně-vzdělávací cíl: Seznámení s dopravními prostředky pro cesty vzduchem. Nahlédnout do historie létání. Rozvoj jemné motoriky.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: kolíčky, Obrázky Albatrosa a Kondora (zvířata, letadla), obrázky DP, animovaný příběh ze seriálu Byl jednou jeden vynálezce, audiovizuální pomůcka, barevné papíry, papír, křížovky na papíře, spojovačky na papíře, labyrint na papíře ve tvaru letadla.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání.
- 2) Količky. (Hra na zahřátí.)
- 3) 112-150-155-158. (Zopakování postupu při volání záchranné služby.)
- 4) Není letec jako letec. (Odvození tématu schůzky z indicií. Obrázky ptáků Albatrosa a Kondora. Obrázky letadel značky Albatros a Kondor. Tajenka z křížovky. Spojovačka.)
- 5) Na křídlech historie. (Seznámení s tématem létání na základě dílu o létání z naučného animovaného seriálu Byl jednou jeden vynálezce.)
  - Najdi cestu z labyrintu jako Daidalos, jen nemáš křídla.
  - Z předložených obrázků vyberte prostředky, které jste viděli v ukázce.
  - O kterých prostředcích kromě vybraných v ukázce ještě v ukázce mluvili?
  - Pokuste se stroje srovnat podle stáří.
- 6) Okřídlené origami. (Složit létající model. Hra na vynálezce. Pokus jednotlivců o složení letadla z papíru, které by doletělo alespoň do vzdálenosti dvou metrů.)
- 7) Letecký den. (Soutěž, které letadélko doletí nejdále, přesnost přistání, štafeta.)

Zhodnocení: Reflexe.

- Byli jste šikovnými „vynálezci“?
- Jak probíhala soutěž?
- Jakým prostředkem byste chtěli letět a proč?

Schůzka č. 16

Datum konání: 12. 5. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Objevitelské cesty aneb jak přežít ztroskotání

Výchovně-vzdělávací cíl: Rozvoj smyslového vnímání (sluch, hmat, čich). Seznámení s dalšími způsoby přivolání pomoci. Seznámení s vodní dopravou.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky:

film Objevení Ameriky, audiovizuální pomůcka., obrázky z omalovánky s tematikou objevení Ameriky, lístečky s nápisem dopravního prostředku, KPZ, šátky, balónky.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Plavci a žraloci. (Rozehřívací varianta hry na Mrazíka s vodní tematikou.)
- 2) Objevení Ameriky. (Ukázka ze stejnojmenného filmu.)
- 3) Loďkou po vlnách. (Seznámení s tématem vodní dopravy přiřazování pojmů a jejich následným vysvětlením.)
- 4) Znáš mne? (Lístečky s nápisem dopravního prostředku. Vysvětlit bez použití pojmu.)
- 5) Kapitán Nemo. (Lodě, vodní cesty a orientace.)
- 6) Z deníku Kryštofa Kolumba. (Popis objevení Ameriky podle obrázků.)

- 7) „Lod'ák.“ (Příprava zavazadla. Co si s sebou vzít na výpravu? Krabička poslední záchrany.)
- 8) Maják. (Hra na rozvoj smyslového vnímání. Následná reflexe.)
  - Jaký jste měli pocit, když jste se orientovali jen pomocí sluchu?
  - V čem byl problém?
  - Vždy jste došli ke zdroji?
- 9) Hra vlnobití. (Vžít se do moře a vln. Udržet balónek-lod' co nejdéle ve vzduchu. Následná reflexe.)
  - Dařilo se vám udržet balonky ve vzduchu?
- 10) Robinsonem znenadání. (Seznámení s možnostmi přivolání pomoci v případě ztroskotání.)

Zhodnocení: Spokojenost dle decibelů z křiku „domorodých“ kmenů.

Schůzka č. 17

Datum konání: 26. 5. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Zpět na silnici

Výchovně-vzdělávací cíl: Opakování základních pravidel a značek pro chodce. Zhodnocení celoročního programu. Soutěže, kvízy, hry.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Učebna

Pomůcky: předem připravený vědomostní test.

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Přivítání
- 2) Organizační informace k sobotnímu výletu (7. 6. 2014).
- 3) Semafor. (Rozehřívací skupinová variace hry na babu. Jeden je semafor, který řídí celou hru. Na zelenou děti běží, na červenou stojí.)
- 4) Závěrečný vědomostní test. (Vyplnění testu. Zopakování veškerých vědomostí nabytých v programové náplni kroužku během celého roku.)
- 5) Stupně vítězů. (Vyhodnocení testu a udílení odměn. Zásada: není důležité vyhrát, ale zúčastnit se.)

Zhodnocení – Mluvicí předmět.

Schůzka č. 18

Datum konání: 7. 6. 2014

Program: Za dopravou kolem světa

Téma: Po stopách šíleného jezdce (výlet)

Výchovně-vzdělávací cíl: Opakování základních pravidel a značek pro chodce. Soutěže, kvízy, hry.

Forma hodiny: Kombinovaná (aktivity zaměřené na práci jednotlivce, ale i skupiny)

Místo: Příroda

Pomůcky: fáborky z krepového papíru, kartičky s úkoly, šátky, pomůcky pro stanovené úkoly (ping-pongové míčky, papírové figurky, korálky, polévkové lžice, provázek, rekvizity na doplnění atmosféry úkolů – plyšový krtek, pavouk), cukrovinky na odměnu

Struktura hodiny a metodický postup:

- 1) Sraz na místě odjezdu a seznámení s pomocným instruktorem. (Instruktor-detektiv informuje děti o útěku šíleného jezdce a požádá je o pomoc s jeho dopadením.)
- 2) Ztracené klíče od pokladu. (Nalezení uzamykatelné skříňky na klíč s předpokládaným pokladem. Sběrání po okolí náhodně rozmístěných klíčů k otevření skříňky. Namísto pokladu získá indicie – „Sledujte cary jezdceva oděvu-fáborky.“)
- 3) Zbourané domečky lesních skřítků. (Pomoc s postavením malých obydlí z dostupných přírodnin pro obnovu jezdce z zbořené vesnice.)
- 4) Krtek a zmiže. (Zahnání zmiž-špalíček jejich sražením sesbíranými šiškami. Poskytnutí první pomoci krtkovi.)
- 5) Nepořádný šílený jezdec. (S očima zavázanýma šátkem určit po hmatu z 5 předmětů, které do lesa nepatří.)
- 6) Shozené ptačí hnízdo. (Dopravení vajíčka-pingpongového míčku z jezdce shozeného hnízda po předem vyznačené trase do hnízda nového. Běh s polévkovou lžicí.)
- 7) Cesta mlžným lesem. (S očima zavázanýma šátkem určit po čichu 5 předmětů. Správnost cesty po stopě jezdce určena identifikací předmětu, který do lesa nepatří.)
- 8) Zničený most přes řeku. (Překonání předem vyznačené krátké trasy netradičním způsobem pohybu.)
- 9) Netopýří jeskyně. (Hmatové sledování provázku s očima zavázanýma šátkem.)
- 10) Perly lesní paní. (Překonávání předem stanovené trasy s nádobkou s vodou. Vodou naplňována nádoba s úzkým hrdlem. Vyplavení korkové zátky s přivázaným sáčkem s perlami-korálky lesní paní.)
- 11) Světlušky v pavoučí síti (U jednotlivých různě vysoko uvázaných částí předem natažené pavoučí – provázkové sítě vykonat stanovený pohybový úkol. U poslední části sundat zavěšenou světlušku. Co nejrychleji a zároveň co nejopatrněji se se světluškou dostat zpět.)
- 12) Diamantový důl (V nádobě s písčitém bahnem po hmatu nalézt předem vysypané diamanty-větší průsvitné korálky.)
- 13) Semafor (varianta hry Cukr-káva-limonáda s dopravní tematikou. Používání papírových figurek ze semaforu-červené a zelené.)
- 14) Odměna za dopadení šíleného jezdce (Poděkování za spolupráci při dopadení šíleného jezdce instruktorem-detektivem č. 2 v místě cíle. Vyhodnocení celého výletu. Udělení části odměny z pokladu šíleného jezdce všem zúčastněným.)

Zhodnocení: Všechny děti se dobrovolně aktivně účastnily všech aktivit a bez obtíží splnily všechny body programu. Během plnění jednotlivých úkolů byly děti schopné aplikovat veškeré zkušenosti, které nabyly při schůzkách v průběhu celého roku. Prokázaly znalost základních pravidel silničního provozu nejen na teoretické úrovni, ale

byly schopné ve správnou chvíli reagovat požadovaným způsobem. Přestože simulované situace nebyly prováděné přímo v reálném silničním provozu, děti se dokázaly bez problému vžít do nastíněné situace a s přehledem vyřešit úkol jako by se jednalo o realitu.

Příloha G – Vědomostní testy a evaluační dotazník

Vědomostní test vstupní

(vzhledem k věku skupinová práce formou rozhovoru)

- 1) PO KTERÉ STRANĚ CHODNÍKU PŮJDEŠ JAKO CHODEC?
- 2) CO TI HROZÍ, KDYŽ PŮJDEŠ PO OBRUBNÍKU?
- 3) CO MUSÍŠ UDĚLAT JAKO PRVNÍ PŘED PŘECHÁZENÍM SILNICE?
- 4) PROČ SI NESMÍŠ HRÁT NA SILNICI?
- 5) KDY MŮŽEŠ BEZPEČNĚ PŘEJÍT SILNICI?
- 6) CO MUSÍ UDĚLAT RODIČE V AUTĚ, NEŽ VYJEDETE?
- 7) JAK SE JMENUJE SEDÁTKO, VE KTERÉM TĚ RODIČE VOZÍ?
- 8) JAK TI ŘÍKAJÍ, KDYŽ JEDEŠ NA KOLE?
- 9) JAKÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK POUŽIJEŠ, KDYŽ CHCEŠ CESTOVAT K MOŘI?
- 10) JAKÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK VOZÍ DĚTI DO ŠKOLY?
- 11) NEJVĚTŠÍ SUCHZEMSKÝ ŽIVOČICH SLOUŽÍCÍ I JAKO DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK?
- 12) CO JE HAUSBÓT?
- 13) JAKÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK JE ORIENT EXPRES?
- 14) JAKÉ TELEFONNÍ ČÍSLO MAJÍ HASIČI?

Vědomostní test průběžný

Jmenujte účastníky provozu?

Jak se značí přechod pro chodce?

Jak bezpečně přecházíme?

Doplňte slova v básničkách.

Když přes cestu lidé chodí, ... se jim k tomu hodí. (přechod, záchod)

K přehlédnutí přechod není, bývá ..... označený. (značkou, hračkou)

Na silnici ..... pruhy vypadají jako stuhy. (rudé, bílé)

Na vedlejší, na hlavní leží ..... dopravní. (želva, zebra)

Na přechodu přejít chcete? Raději vždy ..... jděte. (vpravo, vlevo)

Všichni to snad dobře známe – po přechodu ..... (neštekáme, neběháme)

Co můžeme na křižovatkách vidět?

A	C	E	F	K	M	N	O	R	S	Y	Z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

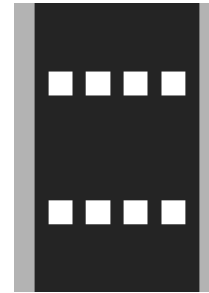
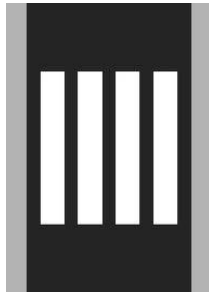
12 7 1 2 5 11

10 3 6 1 4 8 9 11

Která značka je správná?

Které dopravní značky jsou vodorovné a které svislé?

Semafor – Přiřaďte správně.

Pomeranč a mrkvička-

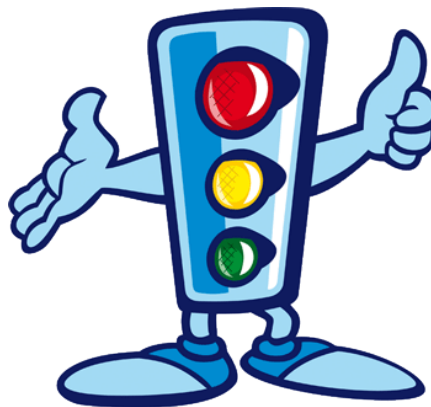
Jaká je to barvička?

Tuto barvu zase mají,

Třešničky když v létě zrají.

Tuto barvu poznáš hravě,

Na listech anebo v trávě?

Volno, můžeš jet.

Stůj, musíš zastavit.

Připrav se k jízdě.

VĚDOMOSTNÍ TEST - ZÁVĚREČNÝ

1) PO KTERÉ STRANĚ CHODNÍKU PŮJDEŠ JAKO CHODEC?

PO KTERÉ STRANĚ SILNICE PŮJDEŠ, KDYŽ TAM NEBUDE CHODNÍK?

2) CO MUSÍŠ UDĚLAT, ABYS MOHL BEZPEČNĚ PŘEJÍT VOZOVKU?

3) CO TI HROZÍ, KDYŽ PŮJDEŠ PO OBRUBNÍKU?

4) PROČ SI NESMÍŠ HRÁT NA SILNICI?

5) KDE MŮŽEŠ BEZPEČNĚ PŘEJÍT SILNICI?

6) CO MUSÍ UDĚLAT RODIČE V AUTĚ PRO SVOJI BEZPEČNOST, NEŽ VYJEDETE?

7) JAK SE JMENUJE SEDÁTKO, VE KTERÉM TĚ RODIČE VOZÍ?

8) JAK TI ŘÍKAJÍ, KDYŽ JEDEŠ NA KOLE?

9) JAKÉ DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY VOZÍ DĚTI DO ŠKOLY?

10) JAKÉ DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY POUŽIJEŠ, KDYŽ CHCEŠ CESTOVAT K MOŘI?

11) VYJMENUJ NEMOTOROVÉ DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY.

11) JAKÁ ZVÍŘÁTKA SLOUŽÍ I JAKO DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY?

12) CO JE HAUSBÓT?

13) JAKÝ DOPRAVNÍ PROSTŘEDEK JE ORIENT EXPRES?

14) VYJMENUJ SLOŽKY INTEGROVANÉHO ZÁCHRANNÉHO SYSTÉMU. JAKÉ MAJÍ TELEFONNÍ ČÍSLO?

15) JAKÝ JE POSTUP PŘI PŘIVOLÁNÍ POMOCI?

16) JAK SE JMENUJE OBVAZ, KTERÝ POUŽIJEŠ, KDYŽ NĚKDO KRVACÍ?

Evaluační dotazník

Milé děti,

Dnes jsme se setkali na poslední schůzce. Přestože nás čeká ještě výlet za pokladem, chtěla bych vás poprosit o odpovědi na následující otázky. Vaše odpovědi mi pomohou vylepšit program kroužku pro další období.

Děkuji za spolupráci!

Iveta Velechovská

Které činnosti, akce kroužku se ti líbily?

.....
.....
.....
.....

Téma/témata, která bys chtěl/a doplnit.

.....
.....
.....
.....

Změnil/a bys něco? Pokud ano, co?

.....
.....
.....
.....

Měl/a bys zájem navštěvovat kroužek i příští rok? Odpověď vysvětli.

.....
.....
.....
.....

Pokud ne, existuje něco, co by tvé rozhodnutí změnilo?

.....
.....
.....
.....

Znáš soutěže organizované v rámci bezpečnosti silničního provozu? Které?

.....
.....
.....
.....

Chtěl/a by ses takových soutěží účastnit?

.....
.....
.....
.....
.....

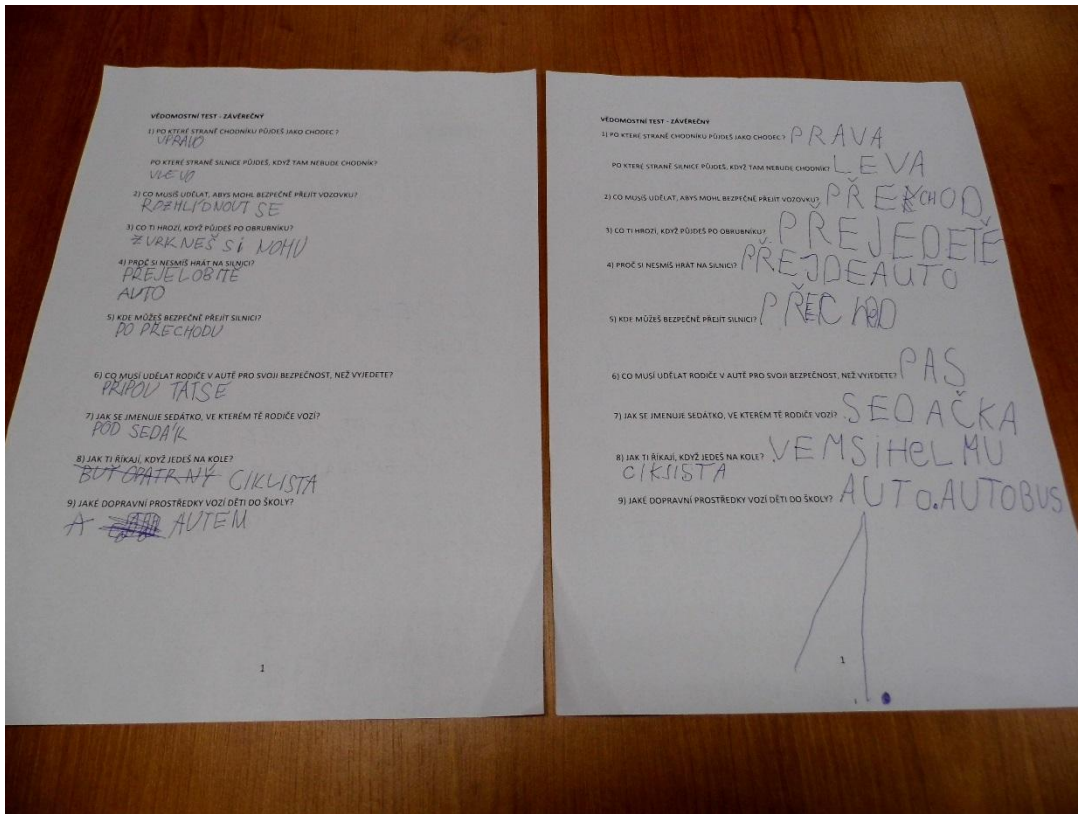
Je něco, za co bys chtěl/a vedoucí kroužku pochválit?

.....
.....
.....
.....
.....

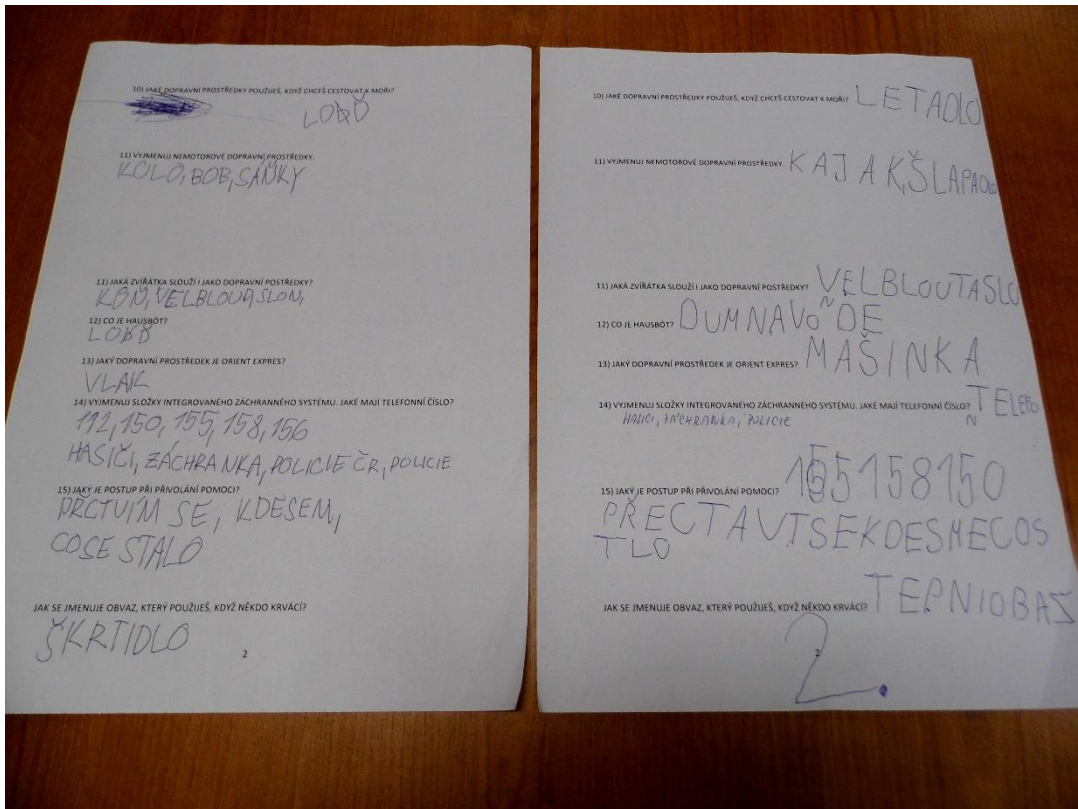
Chceš mi sdělit něco dalšího?

.....
.....
.....
.....

Obr. 1 Vědomostní test přední strana

Obr. č. 2 Vědomostní test zadní strana

Obr. č. 3 Evaluační test přední strana

Milé děti,
Dnes jsme se setkali na poslední schůzce. Přestože nás čeká ještě výlet za pokladem, chtěla bych vás poprosit o odpovědi na následující otázky. Vaše odpovědi mi pomohou vylepšit program kroužku pro další období.
Děkuji za spolupráci!
Iveta Velechovská

Které činnosti, akce kroužku se ti líbily?
obědová

Téma/témata, která bys chtěla doplnit.
Krajinu

Změnil/a bys něco? Pokud ano, co?
střídání výstupů

Měl/a bys zájem navštívit kroužek i příští rok? Odpověď vysvětli.
Jo, je zajímavá

Pokud ne, existuje něco, co by tvé rozhodnutí změnilo?
Jo, mělo by

1

Obr. č. 4 Evaluační test zadní strana

Znáš soutěže organizované v rámci bezpečnosti silničního provozu? Které?
_____

Chtěl/a bys se takových soutěží účastnit?
Ano

Je něco, za co bys chtěla vedoucí kroužku pochválit?
Je hodná

Chceš mi sdělit něco dalšího?
Chceš mi sdělit něco dalšího?

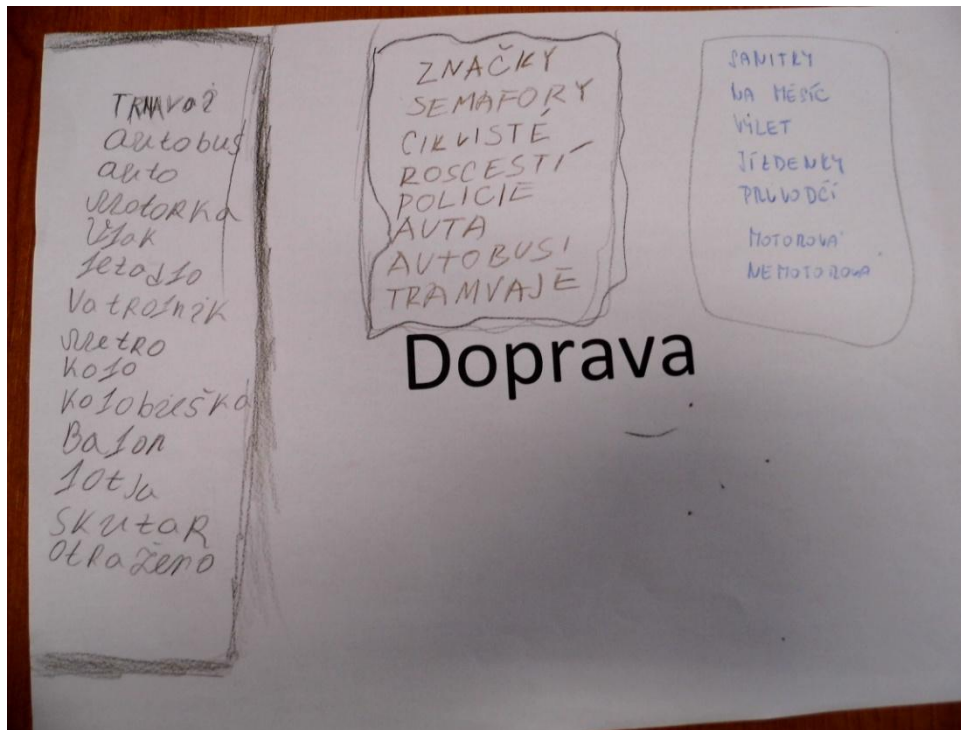
2

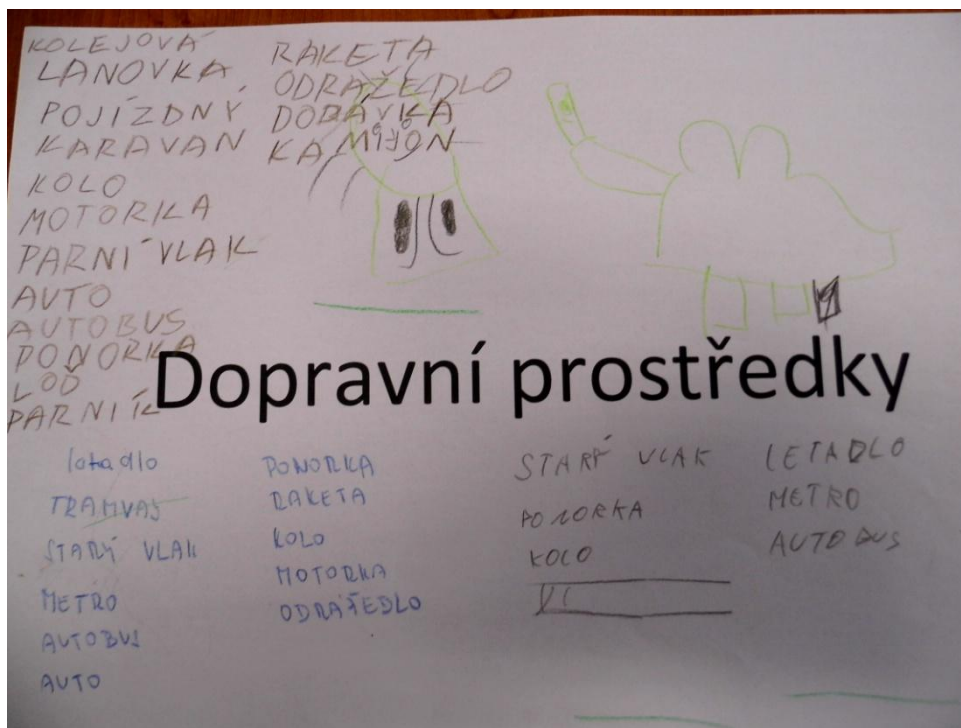
Příloha H – Práce dětí

Kroužek Barvířská

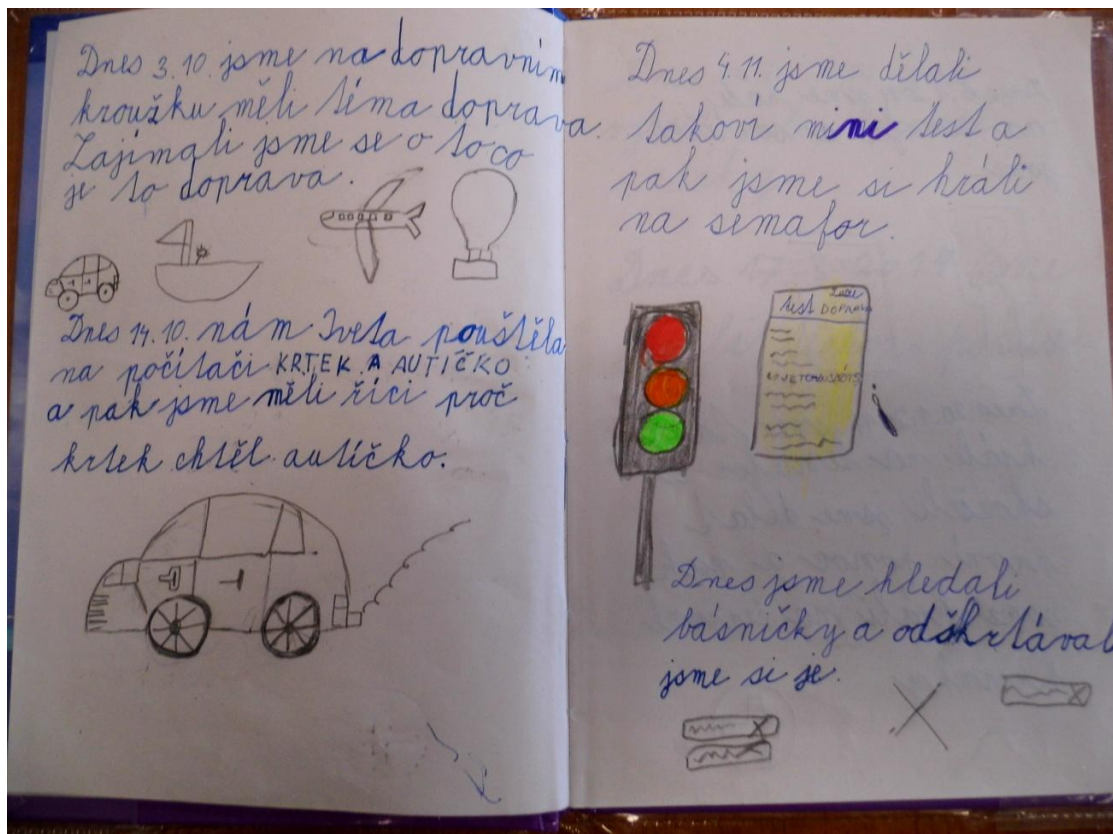
Obr. č. 5 Aktivita uvědomění si, co je doprava

Obr.č. 6 Aktivita uvědomění si, co je doprava

Obr. č. 7 Deníček schůzek

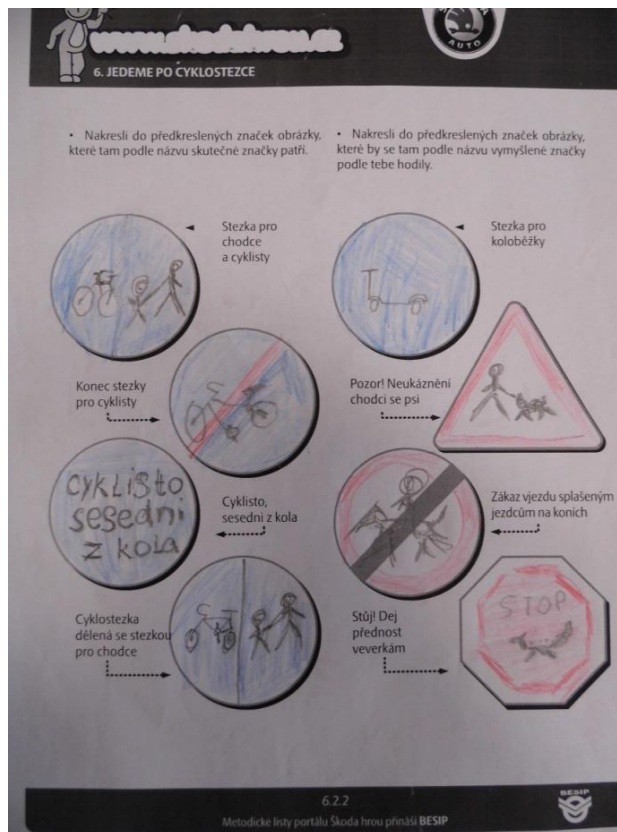
Obr. č. 8 Dopravní značky

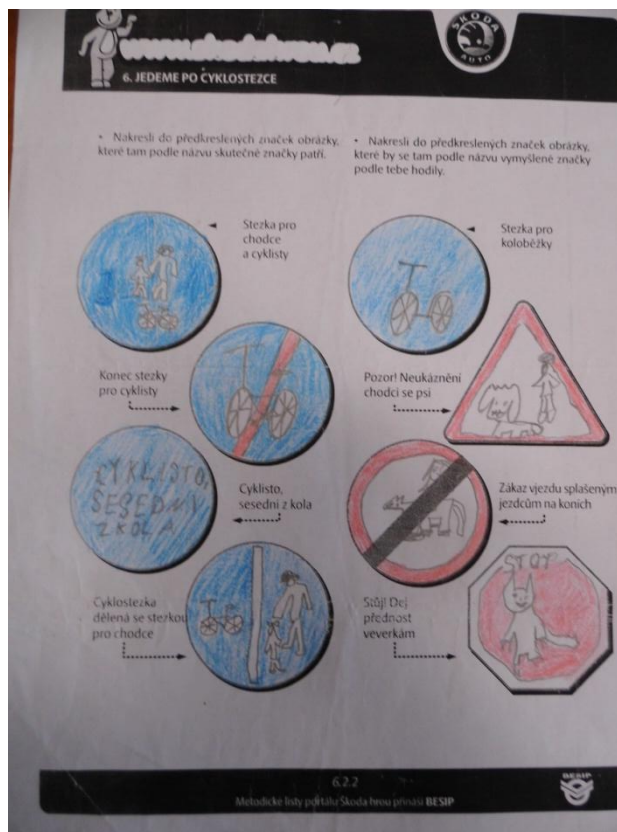
Obr. č. 9 Křížovatký

Obr. č. 10 Práce s metodickými listy

Obr. č. 11 Práce s metodickými listy

Obr. č. 12 Křížovka pro téma létání

1	A	U	T	O	B	U	S	
2	L	E	V	E				
3	R	E	F	L	E	X	N	I
4	P	A	S	Y				
5	K	V	L	A	T	Y		
6	P	R	V	R	T			

KÉNAŠT
LAMITE
LE'TANÍ

1. Dopravní prostředek, kterým někteří jezdí do školy.
2. Po jaké straně komunikace chodíme, když tam není chodník?
3. Jak se nazývají prvky na oblečení, díky kterým jsi dobře vidět za snížené viditelnosti?
4. Jaký ochranný prostředek používají rodiče při jízdě ve vozidle?
5. Jaký tvar má značka zákaz vjezdu?
6. Jak se nazývá pomoc, kterou bychom měli umět poskytnout každému zraněnému?

Obr. č. 13 Aktivity dětí

Obr. č. 14 Aktivita dětí

Obr. č. 15 Závěrečný výlet

